

Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny
Kierunek: Filologia
Specjalność: Filologia słowiańska

Magdalena Gapsa
Nr albumu: 349068

Polskie i bułgarskie przekłady nowel słoweńskiego pisarza Ivana Cankara. Analiza
lingwistyczna

Praca napisana w Katedrze Filologii
Słowiańskiej
pod kierunkiem
dr hab. prof. nadzw. UŁ Agnieszki Zatorskiej
oraz
dr. hab. Ivana Petrova

Łódź 2019

Spis treści

Podziękowania	1
Wstęp.....	2
1. Struktura pracy	3
2. Ivan Cankar – rys biograficzny. Styl prozy pisarza	5
3. Nowele przełożone na język polski. Dostępna baza źródłowa	6
3.1. Wydanie pierwszej antologii w roku 1931	8
4. Wybrane problemy tłumaczeniowe w polskich przekładach nowel Ivana Cankara	10
4.1. Analizowane utwory.....	10
4.2. Prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych.....	12
4.2.1. Różnice leksykalne	12
4.2.2. Różnice gramatyczne	24
4.2.2.1. Aspekt czasownika.....	26
4.2.2.2. Niepoprawna liczba gramatyczna	27
4.2.2.3. Czas zaprzeszyły	28
4.2.3. Różnice składniowe	31
4.2.4. Różnice systemowe.....	36
4.2.4.1. Liczba podwójna	37
4.2.5. Różnice tekstowe	39
4.2.5.1. Opuszczenia	39
4.2.5.2. Dodania	43
4.2.6. Problem tłumaczenia nazw własnych	45
4.3. Podsumowanie.....	48
5. Ivan Cankar w przekładzie bułgarskim	49
6. Wybrane problemy tłumaczeniowe w bułgarskich przekładach dzieł Ivana Cankara (rekonesans)	50
6.1. Analizowane utwory.....	51
6.2. Prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych.....	51
6.2.1. Różnice leksykalno-słotwórcze.....	51
6.2.2. Wybrane różnice gramatyczne.....	54
6.2.2.1. Bułgarski system temporalny i jego użycie w analizowanych przekładach	54
6.2.2.1.1. Użycie bułgarskiego czasu zaprzeszyłego (минало предварително време)	55

6.2.2.1.2. Użycie bułgarskiego czasu przeszłego złożonego (минало неопределено време).....	58
6.2.2.1.3. Użycie bułgarskiego czasu przyszłego w przeszłości (бъдеще в миналото)..	59
6.2.2.2. Inne różnice gramatyczne w zakresie użycia czasów	59
6.2.3. Różnice składniowe	60
6.2.4. Różnice systemowe.....	61
6.2.4.1. Liczba podwójna	61
6.2.5. Różnice tekstowe	63
6.2.5.1. Opuszczenia	63
6.2.5.2. Dodania	63
6.2.6. Problem tłumaczenia nazw własnych	64
6.3. Podsumowanie.....	64
Zakończenie	66
Poljski in bolgarski prevodi novel slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Lingvistična analiza – streszczenie w języku słoweńskim	69
Bibliografia.....	73
ANEKS.....	75
Załącznik 1. Wykaz przetłumaczonych na język polski dzieł Ivana Cankara.....	78
Załącznik 2. Strony tytułowe antologii, w których opublikowano przekłady utworów Ivana Cankara	85

Podziękowania

Z całego serca pragnę podziękować swoim promotorom – Pani Profesor Agnieszce Zatorskiej oraz Panu Profesorowi Ivanovi Petrovowi, którzy zawsze służyli mi pomocą przy wyborze tematu pracy, zbieraniu potrzebnych i przydatnych materiałów oraz nadawania jej ostatecznego kształtu, a także wyrazili swoją zgodę, abym swoją pracę pisała przebywając za granicą w ramach wymiany studenckiej.

W trakcie wspomnianej wymiany radami i wsparciem merytorycznym służyli mi także Profesor Nikolaj Jež – wybitny polonista, tłumacz i znawca polskiej literatury oraz założyciel polonistyki na Uniwersytecie w Lublanie, Profesor Ljudmił Dimitrow – lektor języka bułgarskiego na Uniwersytecie w Lublanie, literaturoznawca oraz tłumacz literatury słoweńskiej, którą przekłada na język bułgarski (w tym między innymi poezję i dramaty Ivana Cankara) oraz profesor Đurđa Strsovlavec – literaturoznawczyni, sławistka i tłumaczka literatury serbskiej, chorwackiej, bośniackiej i macedońskiej na język słoweński.

Za niezwykle cenne wskazówki, odpowiedzi i rady jestem wszystkim wyżej wymienionym osobom niezmiernie wdzięczna.

Wstęp

Niniejsza praca jest próbą opisaną i przeanalizowania dotychczasowych przekładów dzieł Ivana Cankara, drugiego – obok France Prešerna – najważniejszego literata Słowenii, na język polski. Pomysł jej napisania zrodził się w roku 2018, który to z okazji setnej rocznicy śmierci pisarza w Słowenii został ogłoszony rokiem Ivana Cankara. Przez cały rok honorowano jego twórczość poprzez wystawy, wykłady, konferencje, adaptacje teatralne jego dramatów oraz filmy biograficzne i dokumentalne. Z tego powodu Center za slovenščino kot drugi ali tuji jezik (Centrum języka słoweńskiego jako drugiego lub obcego), który jest organem odpowiedzialnym za funkcjonowanie wszystkich lektoratów języka słoweńskiego na świecie, wyszedł z inicjatywą, aby studenci w różnych krajach przetłumaczyli wybrane fragmenty dzieł Cankara na swoje języki ojczyste i następnie wydał je pod tytułem *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*. Miałam zaszczyt i jednocześnie ogromną przyjemność być częścią tegoż projektu.

Wtedy też zrodziło się pytanie: Czy w ogóle cokolwiek, co napisał Cankar, zostało wcześniej przetłumaczone na język polski? Szybko okazało się, że na próżno szukać jego najwybitniejszych dzieł w polskim przekładzie, chociaż – co ciekawe – Ivan Cankar jest pierwszym słoweńskim prozaikiem, którego utwory zostały przełożone na język polski [Štefan 1969, 310]. Niestety, nikt nie podjął się jeszcze przetłumaczenia w całości znakomitych dramatów, jak na przykład *Hlapci*, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, *Kralj na Betajnovi*, *Za narodov blagor* czy jednej z najlepszych (a na pewno najgłębiej zakorzenionych w świadomości literackiej Słoweńców) słoweńskich powieści *Na klancu*. Brakuje także całościowych przekładów innych powieści i opowieści pisarza, jak na przykład: *Tujci*, *Hiša Marije Pomočnice*¹, *Križ na gori* czy *Aleš iz Razora*. Braki te i potrzebę ich uzupełnienia wyraziła w roku 2014 także Monika Gawlak w artykule *Prevodi slovenske proze na Poljskem po letu 1991* [Gawlak 2014, 143]. Natomiast były okresy, podczas których na polski tłumaczono nowele i szkice² pisarza, który uchodzi za mistrza krótkich form literackich („mojster kratke proze”, jak go określają Słoweńcy) oraz jego wybrane powieści

¹ W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że fragmenty wymienionych utworów zostały wybrane jako godne przetłumaczenia i opublikowania we wspomnianej wcześniej wielojęzycznej antologii utworów Ivana Cankara z roku 2018.

² Chodzi o gatunek, który w słoweńskiej terminologii określane jest jako *črtica*, czyli dosłownie *kreseczka*. *Črtica* jest krótsza niż opowiadanie, zazwyczaj nie ma rozbudowanej fabuły i opowiada o jednym, konkretnym wydarzeniu lub przeżyciu. Ewa Bobowicz, która w zbiorze *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike* tłumaczyła notę autorstwa Alojziji Zupan Sosič o poezji i prozie Cankara, proponuje określenie *škie* [Bobowicz 2018, s. 359], zaś Nikolaj Jež określenie *škie novelistyczny* [Jež 2010, s. 389]. Ponieważ jednak praca ta nie jest pracą literaturoznawczą oraz ze względu na ujednoczenie stosowanej terminologii, w niniejszej pracy, używając określenia *nowela*, będę miała na myśli nowele *sensu stricto* oraz *črtice* właśnie.

i opowieści (np. *Marcin Kačur* czy *Parobek Jernej i jego prawo*). W związku z tym potrzeba przełożenia chociażby fragmentów innych dzieł Ivana Cankara na polski jest jeszcze bardziej wyrazista.

W swojej pracy chcę przybliżyć postać Ivana Cankara oraz styl i język jego utworów. Następnie zaprezentuję i przeanalizuję niektóre wydane przekłady dzieł Cankara na język polski. Osobny, zdecydowanie krótszy fragment poświęcony zostanie przekładom nowel na język bułgarski. Włączenie do pracy tłumaczeń bułgarskich ma stanowić rekonesans badawczy oraz swego rodzaju dopełnienie wniosków wysnutych na podstawie analizy tekstów polskich. Porównując wybrane tłumaczenia z oryginałem, chciałabym omówić najważniejsze problemy translatorskie – wynikające zarówno z różnic w systemach obu języków, jak i subiektywnych wyborów tłumaczy. Zebrane informacje, analizy i porównania posłużą do podsumowania najważniejszych problemów tłumaczeniowych wybranych utworów.

1. Struktura pracy

Podstawą do napisania pracy był referat pt. *Kralj Matjaž gre v tuje kraje in spremeni ime... Analiza poljskih in bolgarskih prevodov izbranih Cankarjevih novel*, który wygłosiłam na konferencji studenckiej *Международен филологически форум. Полета на сътрудничество* dnia 16 listopada 2018 na Uniwersytecie Sofijskim. Struktura tegoż referatu na potrzeby niniejszej pracy została rozbudowana, poszerzona i uzupełniona o większą liczbę analizowanych przekładów na język polski oraz w przypadku obu języków także o dokładniejsze komentarze do prezentowanych zagadnień. Praca obejmuje łącznie analizę ośmiu wybranych przekładów nowel na język polski oraz trzech przekładów na język bułgarski. Przed częścią analityczno-porównawczą umieszczono rys biograficzny pisarza oraz informacje nt. głównych motywów i tematów, które poruszał w swojej prozie, a także charakterystykę jego stylu.

Kolejną część pracy stanowią podrozdziały poświęcone przekładom na język polski. Pierwszy z nich jest opisem i charakterystyką dostępnej bazy źródłowej, a zatem wszystkich utworów Cankara, które przetłumaczono na język polski. Szczególną uwagę poświęcono pierwszemu wydaniu z roku 1931, którego powstanie opisane jest na podstawie wspomnień i zapisów z kronik prof. Julije Benešića oraz prof. Vojeslava Molè. Kolejny rozdział poświęcony jest prezentacji wybranych problemów tłumaczeniowych, z którymi można się spotkać podczas analizy wybranych nowel. Utwory poddane analizie zostały wymienione

i opisane w podrozdziale *Analizowane utwory*, po którym następuje prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych. Zostały one pogrupowane jako różnice leksykalne, gramatyczne, składniowe, systemowe oraz tekstowe. Ponieważ różnice stylistyczne są wypadkową wszystkich wymienionych wcześniej, zostały one skomentowane w podsumowaniu rozdziału. W osobnym podrozdziale poruszono także kwestię problemu tłumaczenia nazw własnych w przekładach na język polski.

Kolejną część pracy stanowi analiza przekładów na język bułgarski (rekonesans). Podrozdziały te są uporządkowane podobnie jak odpowiednie części o tłumaczeniach na język polski, zatem na początku znajduje się opis dostępnych (opublikowanych) przekładów na język bułgarski, a następnie czytelnik może zapoznać się z wyborem analizowanych utworów i ich tłumaczeń oraz zasygnalizowanymi problemami tłumaczeniowym. Ponownie podzielono je na różnice leksykalno-słowntwórcze, gramatyczne, składniowe, systemowe oraz tekstowe. Główny punkt analizy przekładów bułgarskich stanowią jednak różnice gramatyczne, a dokładniej wykorzystanie w przekładach możliwości dużo bardziej rozbudowanego bułgarskiego systemu temporalnego. W osobnym podrozdziale znajduje się komentarz dotyczący problemu tłumaczenia nazw własnych. Rozdział kończy podsumowanie i zebranie wniosków.

Na końcu pracy zamieszczono podsumowanie i wnioski wyciągnięte na podstawie przeprowadzonej analizy. Stanowi ono także próbę autorefleksji nad całością pracy oraz próbę nakreślenia punktów wyjścia do dalszych badań i analiz. Po zakończeniu umieszczono także spis literatury z podziałem na cytowane prace oraz źródła tekstów do analiz, a także streszczenie w języku słoweńskim.

Integralną częścią pracy jest także aneks. Pierwszym znajdującym się w nim załącznikiem jest wykaz wszystkich utworów Ivana Cankara, które zostały przetłumaczone na język polski. W formie tabeli przedstawiono informacje o zawartości poszczególnych tomów i antologii, tytułach przekładu, nazwiskach tłumacza lub tłumaczy, tytule oryginalnym, miejscu lub miejscach oraz dacie lub datach pierwszych publikacji tekstu oryginalnego (dla utworów, które ukazały się najpierw w czasopiśmie, a następnie w antologiach podaje się tytuły i daty wydania obu publikacji). Załącznik drugi stanowią fotografie stron tytułowych zarówno polskich jak i bułgarskich antologii, w których opublikowano przekłady utworów Ivana Cankara, a zatem tomów polskich: *Nowele* z roku 1931, *Kasztan osobliwego gatunku* z roku 1959, *Widok z pudełka i inne opowiadania* z roku 1981, tomów bułgarskich: *Слугата Йерней и неговата правда* z roku 1958, *Славянски*

razkażu z roku 1979 oraz tomu *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike* z roku 2018.

2. Ivan Cankar – rys biograficzny. Styl prozy pisarza

Ivan Cankar był pierwszym słoweńskim pisarzem, dramaturgiem i poetą zawodowym, utrzymującym się wyłącznie z honorariów [Kos 1968, 16]. Uznawany jest za jednego z klasyków i największych przedstawicieli słoweńskiej literatury oraz mistrza krótkich form literackich. Urodził się 10 maja 1876 w miejscowości Vrhnika pod Lublaną jako ósme dziecko Neży (z domu Pivk) i Jožego Cankara. Teoretycy literatury umiejscawiają go jako jednego z czterech przedstawicieli słoweńskiej moderny: obok Josipa Murna, Dragotina Kettego i Otona Župančiča.

Cankar zadebiutował jako poeta, wydając w roku 1899 tomik wierszy zatytułowany *Erotika*. Mimo to szybko uznał, że nie jest i nigdy nie będzie wystarczająco uzdolnionym poetą (sam był przekonany, że nigdy nie będzie tak dobry jak Oton Župančič), dlatego przestał pisać wiersze i zaczął tworzyć dramaty oraz utwory prozaiczne, w szczególności powieści, opowieści oraz nowele. Tworzył pod wpływem romantyzmu, impresjonizmu, symbolizmu i dekadencji. Oprócz utworów literackich pisał także teksty publicystyczne i eseje.

Był pierwszym pisarzem słoweńskim, który miał korzenie w rodzinie robotniczej, wcześniejsi autorzy wywodzili się z chłopstwa, mieszczaństwa lub małomieszczaństwa [Kos 1968, 16]. Uwagę społeczeństwa przyciągał nie tylko swoimi publikacjami, ale także cyganerskim stylem bycia. Jako pierwszy słoweński działacz kulturowy zerwał z klerykalizmem i liberalizmem oraz jako pierwszy słoweński twórca związał się ideowo (a częściowo także organizacyjnie) z ruchem socjalistycznym (który na przełomie XIX i XX wieku prowadziła partia socjaldemokratyczna) [Kos 1968, 16]. W tym duchu formułował idee narodowe, społeczne i kulturowo-polityczne, które zwłaszcza po roku 1918 stały się niezwykle płodne i były impulsem dla rozwoju słoweńskiej świadomości narodowej [Kos 1968, 16].

Jak pisze cytowany już Janko Kos [1968, 16], „osebnost Ivana Cankarja je bila prelomnega pomena ne le za rast slovenske književnosti, ampak v marsičem tudi za splošno kulturno, družbeno in politično življenje Slovencev po letu 1900”, co jedynie potwierdza, że Cankar był nie tylko cenionym pisarzem, ale także ważnym aktorem sceny społecznej i politycznej. Uznawany jest za „najważniejszego, najpłodniejszego i najbardziej oryginalnego twórcę prozy słoweńskiej”, która była „niezwykle unikatowa” i można

ją określić jako „ideowo, tematycznie i stylistycznie wyjątkowe zjawisko” [Kos 1968, 16; tłumaczenie moje – MG]. Janko Kos [1968, 17] wymienia także trzy główne powody oryginalności prozy pisarza:

- 1) posebna psihofizična struktura Cankarjeve osebnosti, za katero je bila značilna predimenzionirana in skoraj nevrotična neskladnost med čutnostjo in čustvenostjo, med razumom in domišljijo, pa tudi telesnostjo in duhovnostjo, iz česar je sledila precejšnja neprilagojenost družbenemu okolju;
- 2) družbene in politične prelomne razmere na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ko se je komaj dograjena slovenska meščanska družba zamajala v temeljih in so se v razkroju njenih socialnih in ideoloških sestavin pojavile nove sile iz proletarskih in malomeščanskih okolij;
- 3) vplive evropskih književnosti in filozofij iz časa fin de siècle [...]

Głównym tematem jego dzieł prozatorskich stał się wewnętrzny, psychiczny i moralny świat człowieka. W roku 1899 w epilogu tomiku *Vinjete* podkreślił, że pisana przez niego proza od tego momentu będzie zwierciadłem jego duszy, co zaowocowało rozpoczęciem ukazywania ludzkiego świata wewnętrznego w bardzo subiektywny sposób [Kos 1968, 17–18]. Zwięzły, ale dość wyczerpujący opis stylu dzieł Cankara autorstwa Mojcy Smolej można znaleźć w nocie *Jezik v delih Ivana Cankarja* w tomie *Antologija literature Ivana Cankara s prevodi v tuje jezike* z roku 2018 [Smolej 2018, 11–12].

Ciekawym dla polskiego czytelnika może być fakt, że Cankar znał twórczość polskich romantyków, zwłaszcza Mickiewicza, oraz tworzył pod jej wpływem niektóre swoje utwory (np. inspiracją do napisania wiersza *Svečanost v Varšavi* było odsłonięcie pomnika Mickiewicza z okazji setnej rocznicy jego urodzin, a prawie 10 lat później wykorzystał słowa inwokacji z *Pana Tadeusza* do zatytułowania swojej noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje!*«, pl. *Ojczyzno, ty jesteś jak zdrowie!*) [Štefan 1969, 307].

3. Nowele przełożone na język polski. Dostępna baza źródłowa

Pojedyncze nowele przełożono na język polski już w latach 20. XX wieku, a utwory pisarza można znaleźć w zbiorze *Wielka literatura światowa* z roku 1933, który niestety nie był szerzej znany [Štefan 1969, 308]. Pierwsza i zarazem najważniejsza publikacja dzieł Cankara w języku polskim to wspomniany już tom *Nowele*, który wydano w roku 1931. Zawiera 19 nowel, które przetłumaczyła Ela Molè a przedmowę napisał Vojeslav Molè. Tom wydano w ramach projektu „Biblioteka Jugosłowiańska” (zapis oryginalny) na podstawie

umowy o współpracy kulturowej między Polską i Jugosławią, a inicjatorem całości był delegat jugosłowiańskiego Ministerstwa Oświaty Julije Benešić [Štefan 1969, 308].

Kolejną antologię, zatytułowaną *Kasztan osobliwego gatunku. Wybór utworów*, wydano w roku 1959. Ponownie przekładu dzieł podjęła się Ela Molè. Porównując chociażby spis treści obu tomów, można zauważyć, że ten zbiór powstał na podstawie tomu *Nowele*, został natomiast zaktualizowany i przeorganizowany – wydano mniej utworów (12 w stosunku do 19 z pierwszego tomu), a niektóre dodatkowo „zastąpiono” nowymi. W tej antologii pojawiły się także powieść *Marcin Kačur* oraz opowieść *Parobek Jernej i jego prawo*.

W roku 1981 w Krakowie wydano kolejny zbiór utworów Ivana Cankara, zatytułowany *Widok z pudełka i inne opowiadania*, pod redakcją Marii Dąbrowskiej-Partyki. Teksty tłumaczyła sama redaktorka, a oprócz niej także Tone Pretnar i Barbara Siwierska. Jest to dotychczas najobszerniejszy zbiór utworów Ivana Cankara w języku polskim. Tom jest próbą ukazania nowel pisarza całościowo, a nie wybiórczo, co zarzucano pierwszemu wydaniu z roku 1931 (na okładce tomu *Widok z pudełka i inne opowiadania* można przeczytać fragment recenzji Wandy Melcer z roku 1933, która zarzuca Eli i Vojeslavowi Molè wybór „najbardziej bezbarwnych, najkliwszych nowel”, które „zestawione razem są monotonne i nużące” oraz „kastrację” i „cukrzenie” pisarza).

W tym miejscu warto ponownie przypomnieć o publikacji *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*, którą w roku 2018 w ramach projektu *Svetovni dnevi Ivana Cankarja* wydał Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Włączono do niej dwa wiersze pisarza z tomu *Erotika (11 i Ne vstajaj, ne vstajaj!)*, nowelę *O človeku, ki je izgubil prepričanje*, fragmenty powieści *Tujci*, *Na klancu*, *Hiša Marije Pomočnice*, fragmenty dramatów *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi*, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, opowieść *Kurent* oraz wybrane listy, wykłady i felietony.

W dostępnych mi źródłach nie znalazłam całościowego zestawienia wszystkich nowel Ivana Cankara, które zostały przełożone na język polski. Dlatego też postanowiłam zestawić znane i dostępne mi przekłady wraz z nazwiskiem tłumacza, datą publikacji przekładu oraz oryginału i tytułami polskimi oraz oryginalnymi w formie tabeli, którą z racji jej objętości umieściłam w aneksie do swojej pracy (Załącznik 1).

Patrząc na daty, w których wydawano tomy z przekładami dzieł Ivana Cankara, można dojść do wniosku, że skoro najwięcej opublikowano ich w czasie socjalizmu, mogło być to wynikiem miłego gestu i zacieśniania przyjacielskich stosunków między Jugosławią i pozostałymi państwami bloku wschodniego. Wyjątek stanowi tutaj pierwsza publikacja

Nowele, która została wydana na kilka lat przed II wojną światową i była wynikiem działań Julije Benešića oraz owocem jego współpracy z Vojeslavem i Elą Molè, o czym bardziej szczegółowo piszę niżej.

3.1. Wydanie pierwszej antologii w roku 1931

Pierwsze przekłady dzieł Ivana Cankara na język polski nie przeszły bez echa. Stosunkowo dużo informacji można znaleźć o pierwszym tomie *Nowele* z roku 1931. W słoweńskim czasopiśmie „Ljubljanski zvon” z roku 1931 opublikowano recenzję (czy też raczej krótką notę) Ivo Grahora o wydaniu przetłumaczonych nowel. Grahor chwali między innymi wybór dzieł, które znalazły się w zbiorze, jednocześnie podkreślając, że próby przetłumaczenia Cankara na jakikolwiek inny język są niezwykle trudnym zadaniem czy wręcz nawet wyzwaniem, gdyż oprócz szczególnego stylu także tematyka jego utworów może nie zostać zrozumiana i w związku z tym dobrze odebrana [Grahor 1931, 825]. W bardzo krótkiej i zwięzłej nocie można znaleźć niemalże same pochwały pod adresem tłumaczki, profesora Molè jako autora przedmowy i swego rodzaju redaktora tomu, a nawet pod adresem wydawców książki i samej jej oprawy: „založba se je potrudila tudi s čedno opremo, lepim papirjem in tiskom. Tiskovne napake so prava redkost.” [Grahor 1931, 826].

O procesie powstawania i wydawania pierwszego z tomów w swoich pamiętnikach piszą także dwie osoby najściślej związane z publikacją – jugosłowiański poeta, tłumacz, literaturoznawca, działacz kulturowy, delegat jugosłowiańskiego Ministerstwa Oświaty oraz inicjator i redaktor cyklu „Biblioteka Jugosłowiańska” (pisownia oryginalna) Julije Benešić oraz historyk sztuki, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, autor przedmów do dwóch pierwszych tomów Vojeslav Molè. Dzięki ich zapiskom i wspomnieniom możemy niemalże prześledzić mozolny proces, który zaowocował wydaniem tomu *Nowele* w roku 1931.

Julije Benešić w swojej kronice *Osiem lat w Warszawie* [Benešić 1985] po raz pierwszy wymienia Vojeslava Molè i powstające przekłady nowel Cankara we wpisie z dnia 2 V 1931: „[...] Byłem też u profesora Vojeslava Molè w związku z Cankarem. Powiada: »Proszę pana, niech pan da komuś ten przekład do przejrzania pod względem językowym, choć moja żona, która przetłumaczyła Cankara, jest Polką«. Jego żona, naturalnie, nie przetłumaczyła Cankara, jako że jest Polką i nie zna słoweńskiego, ale to taka małżeńska galanteria.” [Benešić 1985, 65]. Następna wzmianka pochodzi z dnia 10 VI 1931: „Niedawno, oddając Szelażkowi przekład opowiadań Cankara, pożałowałem się, że tłumacz nie zna dobrze polskiego. [...]” [Benešić 1985, 73]. Z wpisu z dnia 29 IX 1931 dowiadujemy się o planowanej cenie tomu: „Ustaliłem cenę »Nowel« Cankara – 5 złotych.” [Benešić 1985, 80]

Wydawałoby się, że do tej pory Benešić miał do przekładu stosunek raczej negatywny, momentami tylko obojętny. W kolejnym wpisie z dnia 2 X 1931 zdaje się wyrażać własne zaskoczenie nad pozytywną krytyką tomu: „»Nowele« Cankara zostały rozesłane redakcjom i niektórym wybitnym literatom. Ze wszystkich stron mi dziękują, gratulują – bo to uprzejmi ludzie. Nie mogę uwierzyć, że nowele Cankara tak im się podobały. [...]” [Benešić 1985, 81]. Swoje zdziwienie dobrą recepcją tomu wyraża także we wpisie z dnia 7 X 1931, kiedy to pisze: „Telefonowała do mnie Zuzanna Rabska, współpracowniczka »Kuriera Warszawskiego«. Dostała i przeczytała »Nowele« Cankara, chce o nich pisać. Zachwycona jest zwłaszcza nowością zapatrywań. Nowością? Zresztą diabli wiedzą, może ta książka jeszcze chwyci.” [Benešić 1985, 82]. „Vojeslav Molè pisze z Krakowa, jakoby »prof. Nitsch, który jest surowym sędzią, powiedział, że przekład Nowel Cankara jest dobry«. Gdyby miał oryginał swojego (swojej żony) przekładu, mógłby się przekonać, że nie został nawet kamień na kamieniu! [...]” – tak brzmi wpis z dnia 13 X 1931 [Benešić 1985, 84]. Swoją zachwyty nad tekstem wyraziła także Zofia Nałkowska, o czym czytamy we wpisie z dnia 15 XI 1931: „[...] Nałkowska, zachwycona nowelami Cankara, mówi, że będzie o nich pisać [...]” [Benešić 1985, 93]. Z wpisu z dnia 19 XI 1931 dowiadujemy się także, że tom nie pozostał jedynie zadrukowanym papierem, ale zwrócono na niego uwagę również w innych mediach: „Radio nadało nowelę Cankara z mojej Biblioteki »Korona Pavlička« (skróconą). Czytał nadzwyczaj pięknie aktor Antoni Fertner. [...]” [Benešić 1985, 94]. W kolejnym wpisie z dnia 5 II 1932 próżno jednak szukać zachwyty nad tomem: „»Tygodnik Ilustrowany« w numerze z dnia 6 II (czyli jutrzejszym) przynosi artykuł o przekładzie »Nowel« Cankara. Napisał to jakiś »Arno«, pod tytułem »Porywające proza« (zanosna proza). Ucieszy się Ella Molè, która nowele przetłumaczyła. Przerobił tłumaczenie i w »porywającą« prozę »przełał« nie kto inny jak — Bogusławski.” [Benešić 1985, 115].

O pierwszym tomie nowel Cankara przełożonych na język polski pisze w swoich wspomnieniach także profesor Vojeslav Molè, jednakże jego uwagi ze względu na tematykę tomu i zdecydowanie dłuższy okres, który opisuje, nie są one tak szczegółowe jak uwagi profesora Benešića. Prawdopodobnie różnica ta wynika z faktu, że profesor Benešić spostrzeżenia i przemyślenia w kronice zapisywał na bieżąco, profesor Molè z kolei swoje wspomnienia z całego życia spisał pod jego koniec, w wieku 80 lat [Molè 1970, 7], zatem pewne szczegóły mogły już zostać zapomniane lub z perspektywy czasu uznane za nieistotne. Profesor wspomina także, że większość jego codziennych zapisków uległa zniszczeniu, zatem informacje opisujące wydarzenia sprzed II wojny światowej są faktycznie odtworzeniem i zapisem wspomnień [Molè 1970, 7–8]. Przeczytać możemy, że: „Ko je leta 1930 [Benešić]

postal delegat jugoslovanskega ministrstva prosvete v Varšavi, kar je bilo že zdavnaj njegova tiha želja, se je takoj oglasil tudi pri meni in mi med drugim povedal, da bo začel izdajati serijo prevodov iz jugoslovanskih jezikov, npr. »Biblioteka Jugosłowiańska«, ter me je vprašal, ali vem za koga, ki bi lahko prevedel kaj iz slovenščine. [...] »O,« sem dejal, »če ti je prav, ti lahko povem, da je moja žena prevedla izbor Cankarjevih novel.« »To je sijajno,« je odgovoril, »kar daj mi rokopis.« In vrnil se je v Varšavo že z gotovim rokopisom Cankarjevih »Novel« v prevodu moje žene; jaz pa sem mu potem poslal še predgovor o Ivanu Cankarju.» [Molè 1970, 384].

Nie wszystkie recenzje były jednak tak pozytywne. Warto wspomnieć o recenzji Ireny Krzywickiej, która ukazała się na łamach tygodnika „Wiadomości Literackie” w numerze 30 z dnia 9 VII 1933. O ile autorka recenzji nie ma zastrzeżeń co do jakości przekładu („wyborny przekład”), o tyle krytykuje wybór utworów, które zamieszczone zostały w antologii [Krzywicka 1933, 4]:

[...] wybór, który dali nam pp. Molè, [...] nie przedstawia się interesująco. Ma się wrażenie, że dobrano najbardziej bezbarwne, najkliwsze nowele. Być może te sentymentalne opowiadania na tle satyrycznej i „niemoralnej” twórczości tego pisarza nabierały specjalnej wymowy, zestawione razem są monotonne i nużące. Chcielibyśmy poznać tego pisarza, [...] ale nie trzeba go kastrować, nie trzeba go cukrzyć tendencyjnym doborem utworów.

4. Wybrane problemy tłumaczeniowe w polskich przekładach nowel Ivana Cankara

W rozdziale tym przechodzimy do analizy przekładów nowel na język polski i ich porównania z przekładem. W pierwszym podrozdziale przedstawione zostaną analizowane utwory oraz wskazana zostanie motywacja ich wyboru. Kolejny podrozdział to prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych z podziałem na różnice leksykalne, gramatyczne, składniowe, systemowe i tekstowe. Osobne zagadnienie stanowi problem tłumaczenia nazw własnych. Różnice stylistyczne ujęte zostaną w podsumowaniu.

4.1. Analizowane utwory

W dalszej części pracy analizuję nowele, które starałam się wybierać nie uwzględniając ich treści czy objętości, ale w taki sposób, aby wybierać przekłady, które ukazały się tylko jeden raz, a jednocześnie z uwzględnieniem podobnej liczby przekładów

z każdego z trzech tomów. Spis wybranych utworów wraz z tytułem noweli (polskim oraz oryginalnym), nazwiskiem tłumacza, datą, miejscem i tytułem tomu wydania przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1: Lista utworów, które poddane zostały analizie.

Tytuł oryginalny	Tytuł przekładu	Nazwisko tłumacza	Data i miejsce publikacji przekładu	Tom
<i>Mimi</i>	<i>Mimi</i>	Ela Molè	Warszawa 1931	<i>Nowele</i>
<i>Slamniki</i>	<i>Kapelusze</i>	Ela Molè	Warszawa 1931	<i>Nowele</i>
<i>Moja miznica</i>	<i>Moja szuflada</i>	Ela Molè	Warszawa 1931	<i>Nowele</i>
<i>Greh lub Mater je zatajil</i>	<i>Grzech</i>	Ela Molè	Warszawa 1959	<i>Kasztan osobliwego gatunku</i>
»O domovina, ti si kakor zdravje!«	„Ojczyzno, ty jesteš jak zdrowie”	Ela Molè	Warszawa 1959	<i>Kasztan osobliwego gatunku</i>
<i>Rdeča lisa</i>	<i>Czerwona plama</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	Kraków 1981	<i>Widok z pudełka i inne opowiadania</i>
<i>Gospodična</i>	<i>Panienka</i>	Maria Dąbrowska-Partyka, Tone Pretnar	Kraków 1981	<i>Widok z pudełka i inne opowiadania</i>
<i>Kralj Matjaž</i>	<i>Król Maciej</i>	Barbara Siwierska	Kraków 1981	<i>Widok z pudełka i inne opowiadania</i>

4.2 Prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych

Mimo że analiza objęła kilka nowel, z których każda stanowi odrębną i zamkniętą całość, znalezione problemy tłumaczeniowe zostaną pogrupowane wg kilku typów różnic:

1. różnice leksykalne
2. różnice gramatyczne
3. różnice składniowe
4. różnice systemowe
5. różnice tekstowe

Różnice stylistyczne można potraktować jako wypadkową wszystkich wymienionych wyżej różnic, gdyż użycie innej leksyki, konstrukcji gramatycznych czy składni, ale także pomijanie różnic wynikających z odmienności systemów językowych oraz opuszczenie i dodawanie elementów niewystępujących w oryginale wpływa na styl całego utworu. Z tego powodu różnice stylistyczne stanowić będą w pewnym sensie podsumowanie całości rozważań. Niektóre z prezentowanych przykładów zostały sklasyfikowane jako reprezentujące różne typy różnic, dlatego będą wymienione wielokrotnie.

4.2.1 Różnice leksykalne

Przez różnice leksykalne rozumie się użycie w przekładzie wyrazów o innym znaczeniu niż w oryginale. Znaczenia słów wyjściowych i ich odpowiedników w języku docelowym zostały określone przy pomocy *Słownika słoweńsko-polskiego* [SPS 1996] pod redakcją Bożeny Ostromęckiej-Frączak oraz z wykorzystaniem portalu *Fran*³, którego użytkownicy mają bezpłatny dostęp do pierwszej [SSKJ] i drugiej [SSKJ²] wersji jednojęzycznego słownika języka słoweńskiego (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*)⁴. W przykładach, w których nie podano źródła, z którego pochodzą leksemy zaproponowane w komentarzu jako lepiej oddające treść wyjściową, za źródło uznaje się *Słownik słoweńsko-polski* [SPS 1996]. W zakres zainteresowania i analizy wchodzi zatem procesy **generalizacji**, czyli używania w przekładzie określeń o szerszym zakresie znaczeniowym niż w oryginale, **konkretyzacji**, czyli używania w przekładzie określeń o węższym zakresie znaczeniowym niż w oryginale, **przesunięcia semantyczne (przekłady przybliżone, aproksymacje)**, czyli niedokładnie pokrywające się zakresy znaczeniowe przekładu i oryginału oraz inne różnice

³ <https://fran.si/> (dostęp 9.06.2019)

⁴ Pojawiające się w tekście oznaczenia [SSKJ] lub [SSKJ²] są odesłaniem do informacji zamieszczonych na wspomnianym portalu *Fran*. Dla wszystkich przykładów jako datę dostępu przyjmuje się 17.05.2019.

leksykalne jak np. **brak odpowiedniości** między translatem (tłumaczeniem) i translandem (oryginałem) (terminologia za: Lewicki 2017, 209, 335–338). W analizowanych przekładach wszystkie różnice leksykalne stanowią łącznie 56 przykładów.

W noweli *Mimi* występuje 8 przykładów różnic leksykalnych. Pierwsze z nich można zauważyć już w zdaniu: *Domy są wysokie i **jednakowe**; ludzie, których tu napotykasz, mają liche odzienie; lica ich są zapadłe, a oczy spoglądają na świat **niechętnie**. / Hiše so visoke in **dolgočasne**; ljudje, ki ti prihajajo tod naproti, so slabo oblečeni, njih lica so udrta in oči gledajo **nezadovoljno***. Tłumaczka zdecydowała się nieco „ulepszyć” tekst, gdyż sl. *dolgočasen* oznacza po prostu ‘nudny’. Również sposób, w jaki bohaterowie patrzą na świat nieco się różni. W przekładzie polskim robią to *niechętnie*, w oryginale zaś raczej ‘z niezadowolaniem’, zatem oba wyrazy są przykładem aproksymacji.

Kolejny przykład różnicy leksykalnej (przekładu przybliżonego) pojawia się w zdaniu: *Znałem człowieka, który miał już siwą brodę i zgięty grzbiet, a nigdy jeszcze w swoim życiu **nie przeszedł** do końca tej nieskończonej długiej drogi, która prowadzi do jaśniejszego świata. / Poznal sem človeka, ki je imel že sivo brado in sključen hrbet, a še v svojem življenju **ni prišel** do kraja one nedogledno dolge ceste, ki vodi v svetlejši svet*. Człowiek z siwą brodą nie tyle *nie przeszedł do końca* wspomnianej drogi, co raczej ‘nie przyszedł/doszedł’ do jej końca. W innym z przykładów zauważyć można zjawisko konkretyzacji, czyli, jak już wspomniano, oddanie w przekładzie wyrazu ogólnego innym, o węższym znaczeniu semantycznym: *Nasze mieszkanie było na trzecim piętrze, w zupełnie nowej, na zewnątrz wystawnie ozdobionej, wewnątrz — bardzo prostej i natłoczonej **kamienicy**. / Naše stanovanje je bilo v tretjem nadstropju čisto nove, zunaj bahato okrašene, znotraj preprosto in tesno urejene **hiše***. W oryginale czytamy po prostu, że mieszkanie znajdowało się w ‘domu’, w przekładzie natomiast mamy informację o *kamienicy*.

Kolejna zaprezentowana różnica może wynikać z tempa pracy i być zwykłym niedopatrzaniem: *Ani na jednej nie widać było troski, ani smutku; wprawdzie wiele było bladych i zmarszczonych, ale i te twarze uśmiechały się i śmiały, i Mimi **wiedziała**, że były zapadłe i blade tylko z upojenia i tylko ze szczęścia. / Niti na enem ni bilo skrbi in ne žalosti; pač je bilo mnogo bledih in razoranih obrazov, ali ti obrazi so se smehljali in smejali, in Mimi je **videla**, da so upáli in obledeli od same pijanosti in od same sreče*. Inny przykład pokazuje zastąpienie w przekładzie zaimków dzierżawczych (swój) zaimkami wskazującym (ten), a zatem ilustruje przesunięcie semantyczne: *Skąd przyszli ci ludzie z **tem** złotem i **temi** różami? / Odkod so prišli ti ljudje s **svojim** zlatom in s **svojimi** rožami?* W kolejnym przekładzie zamiast wykładnika stopnia cechy ‘coraz’ w przekładzie występuje przysłówek

teraz (brak odpowiedniości): *Z początku wszystko to było dla niej obce i niedosiężne, ale zapach był teraz cięższy i bardziej upojny, skrzypce w orkiestrze drżały i łkały w pijanej, bezmiernej radości. / Od začetka ji je bilo vse to tuje in nedosežno; ali parfum je bil zmerom težji in opojnejši, violine v orkestru so vztrepetavale in drgetale in stokale od pijane, neizmerne radosti.*

W kolejnym przykładzie można zaobserwować wspomniane wyżej zjawisko konkretyzacji, czyli tłumaczenie wyrazu o znaczeniu ogólnym takim odpowiednikiem, który ma znaczenie węższe (w tym przypadku ‘włosy’ stały się *warkoczami*): *Na scenie niema już Małgorzaty w białej sukni, a dziewiczo splecionemi, płowemi warkoczami, z wiernością w oczach i niewinnym uśmiechem na wargach. / Na odru ni več Margarete v beli obleki, z deviško spletenimi, plavimi lasmi, z zvestobo v očeh in z nedolžnim smehljajem na ustnicah.* W kolejnym przykładzie zaobserwować można zjawisko braku odpowiedniości, gdyż promienie słońca, które w oryginale są ‘wystraszone’, w przekładzie stały się ‘zbląkanymi’: *Róż nie było nigdzie i nigdzie nie było światła; gdy słońce świeciło, tylko kilka zbląkaných promieni dochodziło na najwyższe dachy. / Rož ni bilo nikjer in nikjer svetlobe; kadar je sijalo sonce, je samevalo samó na najvišjih strehah par plašnih, žarkov.* Użyty w tekście oryginalnym czasownik *samevati* oznacza ‘być samotny, osamotniony’, o czym w przekładzie nie ma informacji (opuszczenie), która ze względu na brak podobnego czasownika w języku polskim mogłaby być oddana np. przymiotnikiem (np. ‘kilka samotnych, wystraszonych promieni’).

W przekładzie noweli *Slamniki* zaobserwować można 8 przykładów różnic leksykalnych. W pierwszym przypadku chodzi o użycie nieodpowiedniego spójnika (brak odpowiedniości): w zdaniu wyjściowym jest mowa o ‘uczennicach trzeciej lub czwartej klasy’ (bohater zatem nie jest pewny ich dokładnego wieku), nie zaś o *uczennicach trzeciej i czwartej klasy*, jak możemy przeczytać w przekładzie: *Na wzgórek wyległo blisko sto uczennic trzeciej i czwartej klasy z przedmiejskiej szkoły. / Prišlo je bilo na hrib blizu do sto učenk tretjega ali četrtega razreda predmestne šole.* W kolejnym przypadku na oddanie słowa neutralnego (sl. *cesta*, pl. *droga, ulica*) użyto nacechowanego i nieco bardziej zawężonego znaczeniowo (konkretyzacja) określenia *gościńiec*: *Na gościńcu przy łące stoją pańskie dzieci i patrzą, milcząc, na wesolą hołotkę. / Na cesti ob travniku stoje gosposki otroci in gledajo nemi na veselo druhal.*

Kolejne zdanie w języku polskim brzmi nieco nienaturalnie: *Na nakrytym stole przed karczmą leżą dwa przeladowane kapelusze słomkowe. / Na pogrjnjeni mizi pred krčmo leži dvoje našarjenih slamnikov.* Ciężko jest nam wyobrazić sobie jak mogłby wyglądać

przeladowany kapelusze. Użyte w tekście wyjściowym określenie *našarjen* w języku polskim oznacza tyle co ‘upstrzony’, doszło zatem do przesunięcia semantycznego. W kolejnym prezentowanym przykładzie czasownik *razmahovati se* został oddany jako wyrażenie przymikowe z *naciskiem*: *Słoma ich — niezbyt droga, jedwab wstążek i kokard — skromny, ale cała ta barwna skromność krzyczy i z naciskiem zaznacza, że leży na nakrytym stole i nakazuje spokój oraz porządek. / Slama ni posebno dragocena, tudi svila trakov in pentelj je skromna, ali vsa ta pisana skromnost kriči in se razmahuje, poudarja, da leži na pogrjnjeni mizi ter ukazuje mir in red*. Czasownik ten oznacza tyle co ‘rozвивać się, wzrastać, zwiększać się, rosnać, rozszerzać się’, nie ma natomiast żadnego związku z *naciskiem* (doszło więc do zmiany metonimicznej lub modulacji, por. Lewicki 2017, 209), zatem *skromność* powinna *krzyczeć i się rozszerzać*.

W kolejnym przykładzie zaobserwować można generalizację połączoną z problemem tłumaczenia nazw realiów: *Zeszłego roku nosiła go jeszcze sama matka, w piękne niedziele, gdy szła do parku. / Lani ga je nosila še mati sama; le ob lepilh nedeljah, ko se je napotila na Rožnik*. W tekście oryginalnym wspomniany został *Rožnik*, czyli pagórek w centrum Lublany, w parku Tivoli, który jest jednym z głównych punktów rekreacyjnych w mieście. Przy sprzyjającej pogodzie (ale nie tylko) niedzielny spacer na *Rožnik* dla wielu osób jest swego rodzaju tradycją i obowiązkowym punktem dnia. Ponieważ jednak *Rožnik* nie jest nazwą i miejscem szerzej znanym w polskim kręgu kulturowym, w tłumaczeniu zdecydowano się na generalizację i użycie określenia *park*. W kolejnym przykładzie czasownik *povezniti*, od którego pochodzi imiesłów przymiotnikowy bierny, oznacza ‘odwrócić do góry dnem’ lub ‘wywrócić na drugą stronę’ [SSKJ]: *W tym roku całkiem go odnowiła, zmieniła fason, rondko bardziej nadół wygięła, kupiła nową, jedwabną wstążkę, tak długą, że barwna kokarda igra z wiatrem; / Letos ga je vsega prenovila, premenila mu je obliko, da so bili krajci bolj poveznjeni, nato je kupila nov svilen trak, tako dolg, da se pisane pentlje poigravajo v vetru*; Powyższa informacja o znaczeniu czasownika *povezniti* oznaczałaby zatem, że rondo kapelusza powinno być wygięte w górę, nie zaś w dół (brak odpowiedniości). W kolejnym przykładzie prawdopodobnie obserwujemy zjawisko homonimii międzyjęzykowej, występujące pod nieco potoczną nazwą *falszywi przyjaciele tłumacza*: *Po wstążce wyblakłej i brudnej poznaje się, że niema matki. Biedne dziecię! / — Na traku se pozna, na preperelem in zamazanem, da nimaš matere, ubogo dete!* W języku polskim dużo naturalniejszym sformułowaniem jest czasownik ‘widać’, który oznacza dokładnie to, co słoweńskie *poznati se* użyte w tym kontekście, doszło zatem do aproksymacji. W kolejnym przykładzie w jednym w omawianych wyrazów zauważyć

można zjawisko przekładu przybliżonego: [...] *to już nie są dzieci, które **niecelowy i nierozumny** przypadek złączył w jedną gromadę. / Niso več otroci, ki jih je bil **neumen** iu **neroden** slučaj združil v eno samo gručo.* Aproksymacją mogłoby być użycie wyrazu *nierozumny*, jednak tylko do oddania słoweńskiego *neumen*, które według *Słownika słoweńsko-polskiego* oznacza *niemądry*. *Nierozsądny* jest zatem przekładem przybliżonym wyrazu *niemądry*. W tekście źródłowym nie ma natomiast informacji o (*nie*)celowości przypadku (który zresztą już z definicji nie jest i nie może być celowy), słoweńskie *neroden* po polsku powinno brzmieć ‘niezręczny’. W ostatnim z przykładów pochodzących z noweli *Slamniki* czytamy: *Dzieci wróciły z lasu, rozgrzane i **zmęczone**. / Otroci so se vrnili iz gozda žareči in **zasopljeni**.* W tekście źródłowym nie ma informacji o tym, że dzieci były *zmęczone*, jest natomiast informacja o tym, że były ‘zasapane’ (‘zasapanie’ może, ale nie musi implikować zmęczenia, doszło więc do zjawiska generalizacji).

W przekładzie noweli *Moja miznica* występuje 15 przykładów różnic leksykalnych. Pierwsze z nich pojawiają się już w przykładzie: *Liście zaczęły żółknąć; w ciemnościach spada na miasto gorączkowy **dreszcz**; zrana jest **szaro** i pochmurno. / Listje je pričelo rumeneti, v mraku lega na mesto mrzličén **hlad**, v jutru je **dolgočasno** in oblačno.* Słoweńskie *hlad* oznacza dokładnie ‘chłód’, natomiast przysłówek *dolgočasno* ma polski odpowiednik – ‘nudno’. Oba wyrazu są zatem przykładem braku odpowiedniości między translatem i translandem. W kolejnym przykładzie oryginalne ‘parki’ zamienione zostały na *ogrody*, doszło więc do konkretyzacji: *Gdy spoglądam na morze, tam daleko, w cichą dal, opanowuje mnie jakaś szczególna tęsknota za piękniejszymi, słonecznymi krajami, za dawno znanymi, kochanymi twarzami, za zielenią drzew i szumem **ogrodów**. / Kadar pogledam na morje, tja daleč v tiho daljavo, obide me neko posebno, otožno hrepenenje po lepših, sončnih krajinah, po davno znanih, ljubih obrazih, po zelenem drevju in šumečih **parkih**.* W kolejnym przykładzie czasownik *raztezati se* został zastąpiony czasownikiem *pelzati*, chociaż jego dokładniejszym odpowiednikiem jest czasownik *rozciągati se* (przesunięcie semantyczne): *Na stole pali się lampa, a po powale i po ścianach **pelzają** długie cienie. / Na mizi gori svetilka in po stropu in po stenah **se raztezajo** dolge sence.* Kolejna prezentowana różnica leksykalna może wynikać z niedopatrzienia lub pozornego podobieństwa obu przymiotników, jednak *različén* znaczy tyle co ‘różny’, nie zaś ‘liczny’: *Przedemną leżą listy z ostatnich czasów, **liczne**, drobno zapisane papiery, rozpoczęte nowele, wiersze [...] / Pred mano leže pisma iz poslednjih časov, **različni** drobno popisani papirji, pričete novele, pesmi [...].* W innym przykładzie zamiast przymiotnika *sklonny* pojawia się imiesłów przymiotnikowy bierny *lgnący*, można by to zatem uznać za przekład konwersyjny, czyli „zastosowanie

translatu opisującego sytuację z odmiennego punktu widzenia niż w oryginale” [Lewicki 2017, 209]: *Jeśli zechcę patrzeć w swoją duszę wzrokiem surowego idealisty, który nie zna kompromisów, ani żadnych ustępstw dla słabego i ku słabości **Ignącego** człowieczeństwa — wtedy muszę w istocie przyznać, że jestem całkiem zwykłym łotrem. / Če hočem gledati v svojo dušo z očmi strogega idealista, ki ne pozna nobenih kompromisov, nobenih koncesij na slabotno in k slabemu **nagnjeno** človeštvo, — tedaj moram resnično priznati, da sem čisto navaden lopov.* W następnym z prezentowanych przykładów użyto czasownika *pomyśleć* zamiast dokładniejszego odpowiednika, czyli ‘przemyśleć’, doszło zatem do generalizacji: *Trzeba **pomyśleć**, czy to wszystko nie jest tylko jej samolubstwem [...] / Premisliti je treba, če ni vse to le njena sebičnost [...].* W kolejnym zdaniu przekładu otrzymujemy informację, że uśmiech bohaterki jest *nieśmiały*, podczas gdy w oryginale jest on raczej ‘bojaźliwy’ czy ‘lękliwy’: *Ona ze swojimi sentymentalnymi, niewinnymi oczami, ze swoim pięknym, **nieśmiałym** uśmiechem... / Ona s svojimi sentimentalnimi, nedolžnimi očmi, s svojim lepim, **boječim** smehljajem ...* Mamy tutaj do czynienia z brakiem odpowiedniości między translatem i translandem. Kolejny przykład również może wynikać z występowania zjawiska homonimii międzywyrazowej – użyty w przekładzie modyfikator deklaratywności w żaden sposób nie nawiązuje do słoweńskiego przysłowka *jako* (pl. *bardzo, silnie*): *A **jak** przyjemnie jest obserwować, co myślą ci ludzie o mnie... / A **jako** prijetno je opazovati, kako mislijo ti ljudje o meni ...* Pojawiający się w kolejnym przykładzie wyraz *pega* w swoim drugim znaczeniu oznacza ‘wadę’, nie zaś ‘plan’, jest to zatem przykład zupełnego braku odpowiedniości między oryginałem i tłumaczeniem: *Wkońcu nawet nie trzeba było ukrywać swoich **planów**, gdyby świat był trochę uczciwszy. / Napósled bi niti treba ne bilo, da bi prikrival svoje **pege**, ako bi bil svet malo bolj pošten.* W kolejnym przykładzie pierwszy problem stanowi spójnik *koder*, który oznacza ‘miejsce odbywania się czynności’, zatem po polsku powinno zostać użyte określenie ‘gdzie’ lub ‘dokąd’ (brak odpowiedniości): ***Tutaj** brnę ja, tam brną również inni i, **jak mi się zdaje**, wszystkim nam dobrze. / **Koder** gazim jaz, tod gazijo tudi drugi, in kakor **se vidi**, počutimo se dobro ...* W tym przykładzie zauważyć można, że w tłumaczeniu bohater mówi o tym, co *mu się wydaje* (zatem nie jest pewne), w tekście oryginalnym zaś o tym, co ‘widać’, w tekście polskim powinno zatem zostać użyte wyrażenie ‘jak widać’ (brak odpowiedniości).

Kolejny przykład stanowi nie tyle różnicę wynikającą z nieadekwatnego tłumaczenia tekstu, ale raczej wpływu języka wyjściowego na język docelowy, jest zatem kalką morfologiczno-składniową. W języku polskim konstrukcja *wpadł mi w rękę* (jedną) jest nienaturalna, związek frazeologiczny to *wpaść w ręce* (obie): *Oto wpadł mi **w rękę** numer*

*pewnego dziennika, gdzie zachwycałem się jakimś głupstwem, które mnie w rzeczywistości wcale nie zajmowało; / Takó mi je prišla v roko številka nekega časnika, kjer sem se navduševal z vsem svojim ognjem za neko neumnost, ki me v resnici ni zanimala niti najmanj; W kolejnym prezentowanym zdaniu rzeczownik *srditost* oznacza raczej ‘wściekłość’ niż ‘poryw’ (brak odpowiedniości), nie ma także uzasadnionej potrzeby użycia słowa rodzimego *zajmujacy* zamiast wyrazu pochodzenia obcego (interesujący): [...] *przez swój święty poryw chciałem się stać zajmującym, i to mi się udało. / [...] a s svojo sveto srditostjo sem se hotel napraviti interesantnega, in posrečilo se mi je.* Ostatnie dwa przykłady różnic leksykalnych zaobserwować można także w przykładzie: [...] *abym nie dostrzegł strasznej drogi, po której szedłem dumnym krokiem w tę zgnilizny pełną przepaść! / [...] da ne vidim strašne poti, po kateri sem dospel s ponosnimi koraki v ta zaduhli prepad! ...* Czasownik *dospeti* oznacza tyle co ‘dojść, przyjść, przybyć, dotrzeć’, zatem zastąpienie go czasownikiem *iść* jest generalizacją, przymiotnik *zaduhel* oznacza natomiast ‘zatechły, stęchły’, niekoniecznie *pelen zgnilizny* (przesunięcie semantyczne).*

W przekładzie noweli *Greh* znaleźć można 2 przykłady różnic leksykalnych. Pierwsza z nich jest przykładem całkowitego braku odpowiedniości między tłumaczeniem i oryginałem, a zauważyć można ją w zdaniu: *W prawej ręce trzymała matka parasol i wielki toból, w którym przyniosła koszule i parę nowych butów dla Józka, w lewej zaś wielką chustkę, a w węzłku chustki schowaną dwudziestkę, przeznaczoną dla Józka. / V desnici je imela mati dežnik in veliko culo, ki je prinesla v nji srajce in par novih škornjev za Jožeta; v levici pa je držala velik robec in v vozlu je bila shranjena desetica, ki jo je bila prinesla za Jožeta.* Nie wydaje się zrozumiałe, dlaczego w polskim przekładzie bohater otrzymuje od matki banknot o nominale 20 (najprawdopodobniej koron austriackich), a nie o nominale 10 jak to napisał Cankar. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę także na wyraz *škornji*, który w języku słoweńskim oznacza ‘obuwie sięgające do lub za kolano’ (‘obuvalo, ki sega do kolena ali čez’, *SSKJ*²), *Słownik polsko-słoweński* definiuje je zaś jako ‘buty do kolan’, ale także jako ‘kozaki’ czy ‘kalosze’ [SPS 1996, 503], zatem zastosowana w tym przypadku generalizacja (*buty*) lepiej oddaje ogólność przedmiotu. Druga różnica, będąca przesunięciem semantycznym, pojawia się w zdaniu: - *Czy to nie twoja matka? – zapytał go kolega. / »Ali ni to tvoja mati?« ga je vprašal tovariš.* Autor używa sformułowania *tovariš*, które tłumaczka odczytała jako *towarzysz* w znaczeniu *kompan, druh* (w takim znaczeniu jako pierwsze, prymarne znaczenie podaje je także np. *Wielki słownik języka polskiego*⁵), prawdopodobnie

⁵ https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=7876&ind=0&w_szukaj=towarzysz, dostęp: 14.04.2019

stąd użyte w polskim przekładzie słowo *kolega*. Należy jednak pamiętać, że tłumaczenia nowel pochodzące z lat 50. (jak w tym przypadku) czy nawet 30. XX wieku odwołują się do znaczeń w polszczyźnie, które z dzisiejszego punktu widzenia mogą być odbierane jako przestarzałe.

W przekładzie noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« znaleźć można 8 przykładów różnic leksykalnych. W pierwszym przykładzie Bóg w tekście oryginalnym nie tyle *włożył*, co raczej ‘przydzielił’ bohaterowi brzemię, mamy zatem do czynienia z przesunięciem semantycznym: *Bary miał szerokie, niósł więc brzemię, jakie nań Bóg włożył.* / *Pleča so mu bila široka, pa je nosil breme, kakor mu ga je Bog dodelil.* W kolejnym przykładzie obserwujemy dwa różniące się wyrazy: [...] *jedną kroplę wypijały potężne maszyny, druga kropla gubiła się w czarnym pyłe, trzecia zaś — tonęła w wódce.* / [...] *eno kapljo so popili silni stroji, druga kaplja se je izgubila v črnem prahu, tretja se je raztopila v žganju.* Słoweńskie *raztopiti se* oznacza tyle co ‘rozpłynąć się, rozpuścić się’, nie zaś *tonąć*, jest to zatem przykład braku odpowiedniości między tłumaczeniem i oryginałem. Różnicę leksykalną dotyczącą wyrazu *žganje* można w pewnym stopniu połączyć ze specyfiką kulturową. W oryginale krew bohatera rozpuszcza się w *žganju*, czyli ‘mocnym napoju alkoholowym, produkowanym zwłaszcza z owoców’ (‘žgana alkoholna pijača zlasti iz sadja’, *SSKJ*²), w przekładzie zaś czytamy o *wódce*. Wydaje się, że trafniejszym określeniem polskim byłoby zatem słowo ‘bimber’, gdyż język słoweński różnicuje wyrazy *žganje* i *vodka*. Należy jednak zaznaczyć, że *Słownik polsko-słoweński* jako odpowiednik słoweńskiego słowa *žganje* podaje polskie ‘wódka, gorzał(k)a, bimber’ [SPS 1996, 624], w przekładzie doszło zatem do przesunięcia semantycznego. Kolejny przykład dotyczy słoweńskiego wyrazu *tovariš*: — *Co się stało? — zapytał kolegi.* / „*Kaj se je zgodilo?*“ *je vprašal tovariša.* Komentarz dotyczący oddawania tego słowa w przekładach polskich znajduje się w akapicie poświęconym różnicom leksykalnym w przekładzie noweli *Greh*. W kolejnym przykładzie słowo *prijatelj* zostało zamienione na ‘brat’ (przesunięcie semantyczne), mimo że również w języku polskim można użyć określenia ‘przyjaciół’ w podobnym do prezentowanego kontekście: — *To jest koniec, bracie, koniec! — odpowiedział kolega.* / „*Konec je, prijatelj, konec!*“ *je odgovoril tovariš.* W kolejnym przykładzie słoweńskie *nadložen* oznacza raczej ‘bezsilny, słaby’, a nie tyle *schorzały*, doszło zatem do konkretyzacji: *Teraz siedział beczynnje na łóżku, zmęczony, i poznał, że jest wyczerpanym i schorzałym starcem.* / *Zdaj je sedel brezdelen na postelji, pa je bil ves truden in je spoznal, da je izžet in nadložen starec.* W kolejnych dwóch przykładach imię głównego bohatera, *Gjuro*, pojawia się w celowniku (w języku słoweńskim). Prawdopodobnie nietypowość imienia i brak podobnego wzorca

deklinacyjnego w polszczyźnie zdecydowały o tym, że tłumaczka postanowiła zamienić imię bohatera na rzeczowniki pospolite: *Smutek zatargał sercem wędrowca. / Gjuru je segla žalost v srce. ; Przybyszowi wydawało się, że dźwiga głaz na grzbiecie. / Gjuri se je zdelo, da nosi kamen na hrbtu.* W ostatnim przykładzie bohater nie tyle *podjął* z drogi grudkę ziemi (WSJP definiuje *podjąć* jako ‘podnieść lub unieść do góry ręką coś leżącego na ziemi lub jakiejś podstawie’, jednak jest to dopiero szóste ze znaczeń tego słowa⁶), ile raczej ją ‘wziął’ lub ewentualnie ‘podniósł’: *Podjął z drogi trochę ziemi i pogładził ją dłonią, jak twarz dziecka. / Pobral je s poti grudo prsti in jo je pobožal z dlanjo, kakor lice otroku.* W tym przypadku można zatem mówić o przesunięciu semantycznym, choć należy pamiętać o zawartej wcześniej uwadze, że tłumaczenia z lat 50. XX wieku z dzisiejszego punktu widzenia mogą brzmieć nieco przestarzałe.

W przekładzie noweli *Rdeča lisa* znaleźć można 2 przykłady różnic leksykalnych. Pierwsza z nich pojawia się w zdaniu: *Na schodach zapalilem papierosa i popatrzylem na ulicę. / Pod stopnicami sem si bil prižgal cigareto ter sem gledal na cesto.* Z poprzednich zdań utworu wiemy, że główny bohater zmierza na spotkanie ze swoją dawną miłością i jest z tego powodu podenerwowany. Dlatego też przed wejściem do mieszkania swojej ukochanej zapala papierosa – w wersji słoweńskiej zanim jeszcze wejdzie na schody, w wersji polskiej już na nich (przesunięcie semantyczne). Kolejna różnica leksykalna pojawia się w zdaniu: *Juž pochylałem się, aby odsunąć tę zimną rękę, którą ktoś położył między nami... / Že sem se sklonil, da bi nalahko odstranil tisto mrzlo roko, ki jo je bil nekdo iztegnil med mano in med njo ...* W tym zdaniu autor wyraźnie podkreśla odrębność obu postaci, które nie tworzą żadnego my, zatem lepszym rozwiązaniem, wierniejszym oryginałowi, byłoby tu zastosowanie sformułowania [...], *którą ktoś położył między mną i/a nią...*

W przekładzie noweli *Gospodična* znaleźć można 8 przykładów różnic leksykalnych. Pierwsze z nich pojawiają się w zdaniu: *Panienka Tini była maleńka, drobna i bardzo delikatna; dziecko nie kobieta; tylko po jej rękach, cieniutkich i biednych, można było poznać, że nie użyła młodości, i tylko czasami w lęklwym spojrzeniu znać było troskę trudnego dnia powszedniego, a wtedy w drżącym głosie pojawiała się unieżoność nędzarza, który stoi przed swym panem i czerwieni się wbiwszy wzrok w ziemię. / Gospodična Tini je bila majhna, drobna in zelo nežna; otrok, ne ženska; komaj na rokah, teh tenkih, ubogih, se ji je poznalo, da ni užila mladosti, komaj da se je časih v plahem pogledu razodela skrb težkega delavnika, da se je nenadoma v trepetajočem glasu prikazala sirotna ponižnost*

⁶ https://wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=27553&id_znaczenia=0, dostęp: 16.05.2019

hlapca, ki stoji pred gospodom in gleda v tla in zardeva. W przypadku oznaczonych przymiotników różnica dotyczy zastosowania zdrobnień, mimo że nie występują one w tekście oryginalnym (*maleńka – majhna; cieniutkie – tenke*). W przypadku użytego w przekładzie rzeczownika *nędzarcz*, przykład ten oprócz zagadnień leksykalnych dotyka także w pewnym stopniu specyfiki kulturowej – Cankar najchętniej pisywał o najniższych warstwach społecznych, a *hlapci* w jego dziełach, a przez to także w świadomości Słoweńców, zajmują niezwykle istotne miejsce. Niestety ten wyraz okazało się być problematyczny dla tłumaczy, którzy postanowili odwołać się do generalizacji i oddać go jako *nędzarcz*, a nie jako ‘parobek’ czy ‘służący’, jak to podaje *Słownik słoweńsko-polski* [SPS 1996]⁷. W kolejnym przykładzie z kolei nie użyto zdrobnienia rzeczownika *ciało*, mimo że pojawia się ono w tekście oryginalnym: *Takže jej dziecinne **ciało** było lekkie i gibkie [...] / Tudi otroško **telesce** je bilo gibko in lahko [...]*. W kolejnym przykładzie nie chodzi o miejsca, *gdzie można zobaczyć* (w ogóle) ludzi bawiących się podczas karnawału, ale o motywację narratora, których poszedł tam, ‘aby zobaczyć, jak tacy ludzie tańczą’: *W zapusty chodзіłem po tych dziwnych miejscach, **gdzie zobaczyć można**, jak tańczą ludzie, którzy nigdy nie zaznali radości i którym śmierć wyciera z oczu. / Pred pustom sem hodil po čudnih krajih, **zato da bi videl**, kako plešejo ljudje, ki nikoli niso užili radosti in ki jim gleda smrt iz oči.* Jest to zatem zamiana metonimiczna (modulacja), czyli zastosowanie translatu wykazującego związek metonimiczny z translandem (w tym przypadku zamiana motywacji zdarzenia na zdarzenie) [Lewicki 2017, 209]. Kolejna różnica leksykalna pojawia się w zdaniu: *Z kurzu i dymu odezwał się **wysoki** głos. / Iz praha in iz tobakovega dima me je pozdravil **tenek** glas.* W języku polskim również występuje kolokacja *cienki głos* [Bańko 2006, 52], która jest jednak nieco mniej popularna niż kolokacja *wysoki głos*⁸. W procesie tłumaczenia doszło zatem do przesunięcia semantycznego.

Kolejną różnicę leksykalną zauważyć można w zdaniu: *Na razie zarabia niewiele... **nie pracuje**... ale później... może oboje pojedziemy do Niemiec... tam zarabia się więcej. / Zdaj ne zasluži veliko ... **ni dela** ... ampak pozneje ... morda pojdeva na Nemško, obadva ... tam je zaslužek boljši.* Oryginalna konstrukcja *ni dela* opiera się na formie osobowej czasownika ‘nie mieć’ i w tym przypadku oznacza, że ‘nie ma pracy’ (w znaczeniu: ‘nie ma dostępnych miejsc pracy, nikt jej nie oferuje, nikt nie poszukuje pracowników’), nie zaś, że bohater, o którym mowa, *nie pracuje*, gdyż w języku słoweńskim zostałoby to wyrażone

⁷ Należy jednak zaznaczyć, że słownik ukazał się 15 lat po wydaniu tomu *Widok z pudełka i inne opowiadania*, zatem autorzy przekładu nie mogli z niego korzystać.

⁸ Pokazują to np. dane *Narodowego Korpusu Języka Polskiego*, gdzie dla połączenia *wysoki głos* znaleziono 54 konkordancje, a dla połączenia *cienki głos* jedynie 20 (<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/>, dostęp: 14.04.2019).

jako ‘(on) ne dela’. Zauważyć można tutaj brak odpowiedniości między tłumaczeniem i oryginałem. W kolejnym przykładzie tłumacze użyli niewłaściwego zaimka dzierżawczego, zatem również jest to przykład braku odpowiedniości: — *Jutro **mój** ślub!* — *powiedziała cicho, patrząc w ziemię.* / „*Jutri bo **najina** poroka!*“ *je rekla tiho in je gledala v tla.* Kolejny przykład ponownie dotyczy użycia w przekładzie zdrobnienia, mimo że nie występuje ono w oryginale: *Wydawało mi się, że lekko zadrżała **chudziutka**, biała ręka, jaśniejąca spod chusty.* / *Zdelo se mi je, da je narahlo vztrepetala **tenka** bela roka, ki se je svetila izza rute.* Kolejna różnica pojawia się w zdaniu: *Popatrz, co dla niego przygotowałam... gdy wypije **kieliszek wódki**, jest całkiem inny; oczy mu błyszczą i robi się taki wesoly... [...]* / *Glej, tam sem mu pripravila ... kadar popije **požirek žganja**, je ves drugačen; zasvetijo se mu oči in njegove besede so vesele ... [...].* Różnica między wyrazami *žganje* i *vodka* została opisana w akapicie omawiającym różnice leksykalne w przekładzie noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*«. W tym miejscu warto zaznaczyć jednak, że słoweńskie *požirek* oznacza ‘łyk’, jednak w tym kontekście zastosowanie przesunięcia semantycznego i użycie polskiego słowa *kieliszek* wydaje się oczywiste i uzasadnione. Kolejna różnica pojawia się w zdaniu: *Zrozumiałem wtedy, co przeczuwała poprzez swoje myśli i swoją nadzieję... / Takrat sem **čutil**, da je slutila preko misli in preko vsega upanja ...* W polskim przekładzie główny bohater *zrozumiał* tytułową panienkę, w oryginale zaś w momencie mówienia ‘czuł’, co próbuje mu powiedzieć. Zmiana czasownika może wynikać z chęci uniknięcia powtórzenia w jednym zdaniu czasowników z jednakowym rdzeniem (*czuć* i *przeczuwać*), może być też przesunięciem semantycznym.

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* znaleźć można 5 przykładów różnic leksykalnych. Pierwsza z nich występuje już w pierwszym zdaniu: *Widziałem tak wyraźnie, jak teraz ciebie widzę, **przyjacielu**.* / *Videl sem tako razložno, kakor zdajle tebe vidim, **tovariš**.* Autor jako zwrot do adresata stosuje wyraz *tovariš*, o którym była już mowa w akapicie dotyczącym różnic leksykalnych w przekładzie noweli *Greh*, w tym miejscu jednak poszerzymy jeszcze rozważania na ten temat. Sformułowanie to w czasach pisania utworu prawdopodobnie nie miało tak silnie negatywnej konotacji⁹, jaką ma przez skojarzenie z czasami socjalizmu. Tłumaczka słusznie skorzystała z istniejącego w polskim systemie językowym wołacza, zmieniając jednakże wyraz będący zwrotem do czytelnika. Tłumaczenie utworu ukazało się w roku 1981, a więc jeszcze przed upadkiem komunizmu, jednak w tym czasie polskie słowo

⁹ Słoweńskie słowniki z okresu życia Cankara [Pleteršnik 1895] i nieco późniejsze [Glonar 1936] nie potwierdzają ani nie obalają konotacji „komunistycznej”, zatem jest to tylko moje przypuszczenie i subiektywne odczucie.

towarzysz prawdopodobnie było już tak silnie negatywnie nacechowane, że postanowiono zastąpić je nienacechowanym *przyjacielu*. Druga różnica występuje w zdaniu: *Twarz miał straszliwie bladą, pod szerokimi szczękami wily się fale **wspaniałej** czarnej brody; / V obraz je bil hudo bled, pod širokimi čeljustmi so se bočili valovi **mogočne** črne brade*; Słoweński przymiotnik *mogočen* oznacza tyle co ‘wielki, ogromny’ czy nawet ‘olbrzymi’, dotyczy zatem rozmiaru, nie zaś pozytywnej lub negatywnej cechy, jest to więc przykład braku odpowiedniości między tłumaczeniem i oryginałem. Kolejna różnica pojawia się przy opisie tronu, na którym siedzi tytułowy król: *Widziałem króla Macieja, jak siedział na swoim wysokim **spiżowym** tronie. / Videl sem kralja Matjaža, ko je sedel na svojem visokem prestolu **od jekla***. W oryginale tron jest wykonany ‘ze stali’, w przekładzie natomiast *spiżowy*, zastąpiono zatem materiał, z którego wykonano tron (przesunięcie semantyczne). ‘Stal’ nie jest tożsama ze *spiżem*, choć oba to stopy metali. Prawdopodobnie przymiotnik *spiżowy* został użyty przez skojarzenie, jakie wywołuje on w odniesieniu do osób – *człowiek spiżowy* to ktoś ‘silny, potężny’.

Kolejna różnica leksykalna pojawia się w zdaniu: *Widziałem nie tylko białe twarze, ale również żółte, **miedzianobrzęzowe** i całkiem czarne. / Nisem videl samo belih obrazov, temveč tudi rumene, **bronastorjave** in čisto črne*. Dosłowne tłumaczenie przymiotnika *bronastorjav* na język polski jest niemożliwe za względu na pokrywanie się w języku polskim znaczeń obu tematów tworzących przymiotnik słoweński, będący derywatem złożonym. Temat *bronast-* odpowiada w języku polskim wyrazowi *brzęzowy*, ale odnoszącemu się do brązu jako surowca: z *brzęzu* (derywat transpozycyjny, przymiotnik relacyjny). Temat *-rjav* również odpowiada polskiemu *brzęzowy*, jednakże tylko w znaczeniu barwy (przymiotnik jakościowy). Przymiotnik *bronastorjav* opisuje zatem rzecz (tutaj odcień skóry), która jest tak brzęzowa, jakby była wykonana z brązu. Zastosowanie takiego określenia wydłużyłoby jednak znacząco tekst i zaburzyło stosowaną przez Cankara stylistykę utworu. Uważam zatem, że zastosowana w przekładzie kompensacja *miedzianobrzęzowy* jest bardzo adekwatna.

Ostatnia różnica leksykalna widoczna jest w zdaniu: *W tym sercu było wspomnienie bólu, do ostatniej pięknej kropli wypite, nie zasłużonej, niesłychanej goryczy, bezbożnie wyrządzanych krzywd, kary bez grzechu i sądu, wstydu i poniżenia; wspomnienie zdeptanej przez pychę miłości, zdradzonej wierności i oszukanej **wiary**. / V tem srcu je bil spomin na bolešt, do zadnje pekoče kaplje izpito, na nezashušeno, nezashlišano gorjé, na brezbožne krivice, na kazen brez greha in sodbe, na sramoto in ponižanje, na ošabno poteptano ljubezen, na izdano zvestobo in ogoljufano **zaupanje***. ‘Zaufanie’, o którym mowa w tekście

oryginalnym, nie jest tożsamy z *wiarą*, której użyto w przekładzie, jest to zatem przykład aproksymacji, czyli przesunięcia semantycznego.

4.2.2. Różnice gramatyczne

Przez różnice gramatyczne rozumie się oddawanie znaczeń wyjściowych przy pomocy innych środków lub kategorii morfologicznych niż użyte w oryginale i jednocześnie dostępne także w języku docelowym. Pojawiają się tu zatem przykłady użycia w przekładzie innej niż spodziewana części mowy lub innego sposobu odmiany tej samej części mowy. Wydzielono tu trzy grupy omawianych różnic gramatycznych: różnice w aspekcie czasownika, niepoprawne stosowanie liczby gramatycznej (z wyłączeniem oddawania liczby podwójnej, por. 4.2.4.1.) oraz sposób oddawania w przekładach czasu zaprzeszłego, które zostaną zaprezentowane w dalszej części tego podpunktu. W pierwszej kolejności prezentuję różnice, które nie należą do żadnej z trzech wymienionych wyżej grup. Wszystkie różnice gramatyczne stanowią łącznie 50 przykładów.

W przekładzie noweli *Mimi* nie znaleziono różnic gramatycznych, których nie można przyporządkować do jednej z trzech wymienionych powyżej kategorii (aspekt, liczba lub czas zaprzeszły).

W przekładzie noweli *Slamniki* zauważyć można, że czasownik w czasie przeszłym oddany został za pomocą przymiotnika (dodatkowo w przekładzie opuszczono spójnik *i*): *Jest on bardzo pokorny; słoma całkiem przepalona, nawet potargana; zardzewiała szpilka ma na końcu całkiem zwykłą, szklaną główkę; szeroka wstążka nie jest ani czarna, ani szara, ani fioletowa... / Zelo pohleven je, slama je vsa opaljena in tudi že razcefrana, igla je zarjavela in ima na koncu čisto navadno stekleno kroglico, široki trak ni ne črn, ne siv, ne vijoličast ...* W kolejnym przykładzie rozbicie w tłumaczeniu zdania oryginalnego skutkuje także zmianą semantyczną. Autor w tekście wyjściowym używa czasownika w drugiej osobie liczby pojedynczej, gdyż jest to niejako zwrot do adresata. W przekładzie polskim natomiast brak jest elementu bezpośredniego nawiązania narratora do opisywanego bohatera: *Po wstążce wyblakłej i brudnej poznaje się, że niema matki. Biedne dziecię! / — Na traku se pozna, na preperelem in zamazanem, da nimaš matere, ubogo dete!*

W przekładzie noweli *Moja miznica* pojawiają się 3 przykłady różnic gramatycznych. W pierwszym przypadku nastąpiła zmiana trybu czasownika z przypuszczającego na oznajmujący: *Hamlet nie pojmuje, dlaczego między niebem i ziemią **łażą** tacy nicponie, jakimi jesteśmy; o sobie mówi, że choć jest jeszcze względnie uczciwy, mógłby się obwinić o takie rzeczy, iż lepiejby było, gdyby go matka wcale na świat nie wydawała. / Hamlet*

ne razume, čemú **bi lazili** med nebom in zemljo taki zanikrneži, kakor smo mi: sam pravi, da je še precej pošten, a da bi se lahko obdolžil stvari, zaradi katerih bi bilo boljše, da bi ga mati nikdar ne bila porodila. Język polski także dopuszcza konstrukcję [...] dlaczego między niebem i ziemią mieliby chodzić [...]. W kolejnym przykładzie w tekście docelowym użyto wyrażenia przyimkowego zamiast imiesłowu przysłówkowego współczesnego: *Pewnem jest, że grzech sam przez się nie leżał nigdy w mych zamiarach i że posługiwałem się grzechem, jako środkiem tylko, z **wahaniem** i żalem.* / *Trdno stoji, da mi greh sam na sebi nikdar ni bil namen in da sem se posluževal greha kot sredstva le **obotavlja** in z obžalovanjem.* Być może wynika to z chęci uproszczenia składni, gdyż kolejny okolicznik także w tekście oryginalnym jest wyrażeniem przyimkowym. W kolejnym przykładzie mamy do czynienia z nominalizacją: *Gdy spoglądam na morze, tam daleko, w cichą dal, opanowuje mnie jakaś szczególna tęsknota za piękniejszemi, słonecznemi krajami, za dawno znanemi, kochanemi twarzami, za **zielenią** drzew i **szumem** ogrodów.* / *Kadar pogledam na morje, tja daleč v tiho daljavo, obide me neko posebno, otožno hrepenenje po lepših, sončnih krajinah, po davno znanih, ljubih obrazih, po **zelenem** drevju in **šumečih** parkih.* Bohater utworu w oryginale tęskni za ‘zielonymi drzewami i szumiącymi parkami’, nie zaś za *zielenią drzew i szumem parków*.

W przekładach nowel *Greh*, »*O domovina, ti si kakor zdravje*« oraz *Rdeča lisa* nie odnotowano różnic gramatycznych, których nie można przyporządkować do jednej z trzech wymienionych powyżej kategorii (aspekt, liczba lub czas zaprzeszły).

W przekładzie noweli *Gospodična* występują 3 przykłady różnic gramatycznych. W pierwszym przypadku tryb przypuszczający z tekstu wyjściowego w przekładzie oddano za pomocą trybu oznajmującego: [...] *i tam siedzielibyśmy wieczorem, kiedy **jest** tak chłodno i cicho [...]* / [...] *in tam bi sedeli, zvečer, ko **bi bilo** tako hladno in tiho [...]*. W kolejnym przykładzie rzadko pojawiające się w oryginale imiesłowu przymiotnikowe bierne w tekście docelowym zamieniono na czasowniki w czasie przeszłym: *Jej wielkie oczy **śniły** na jawie; głowę **przechyliła** lekko, ręce **złożyła** na kolanach.* / *Njene velike oči so sanjale; glava je bila nalahko **upognjena**, roke so bile **sklenjene** v naročju.* W ostatnim z omawianych przypadków czasownik w czasie teraźniejszym został oddany za pomocą czasu przeszłego: *Stanęła przed lustrem, spłoszona i zawstydzona, a usta **skrzywiły** się jej do płaczu.* / *Stala je pred ogledalom vsa plaha in osramočena in ustnice so se ji **krivile** na jok.*

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* nie odnotowano różnic gramatycznych, których nie można przyporządkować do jednej z trzech wymienionych powyżej kategorii (aspekt, liczba lub czas zaprzeszły).

4.2.2.1. Aspekt czasownika

W kilku omawianych przekładach można zauważyć niekonsekwentne stosowanie kategorii aspektu czasowników. Jest to o tyle zastanawiające, że wszystkie współczesne języki słowiańskie rozróżniają aspekt dokonany i niedokonany, w dziesięciu przypadkach ze wszystkich ośmiu omawianych nowel możemy natomiast zauważyć oddawanie aspektu dokonanego niedokonanym lub odwrotnie.

Dwa takie przykłady pojawiają się w tłumaczeniu noweli *Mimi: Gdzie spojrzy — tam błyska słońce, gdzie stąpi — kielkują róże...* / *Kamor pogleda, tja zasije sonce, kamor stopi, vzklije roža ...* Tutaj sytuację dodatkowo komplikuje użycie formy praesentis czasowników dokonanych, która wyraża zdarzenie przyszłe [Dalewska-Greń 1997, 279]. W przekładzie powinny zatem zostać użyte czasowniki *zaświeci* oraz *wzejdzie*. W kolejnym przykładzie zamiast czasownika niedokonanego zastosowano czasownik dokonany, mimo że również w języku polskim funkcjonuje czasownik *pustoszyć*: *W teatrze powstał gwar; krzesła opustoszały; tłum śpieszył w gęstych grupach ku wyjściom. / Po gledališču je zašumelo; sedeži so se praznili, v gostih gručah je hitela množica proti izhodom.*

W przekładach nowel *Slamniki* oraz *Moja miznica* nie odnotowano zastosowania nieodpowiedniego aspektu czasownika.

W przekładzie noweli *Greh* niepoprawny aspekt czasownika (dokonany zamiast niedokonanego) został użyty tylko raz w zdaniu: [...] *na jego duszy zaś legł grzech i przyciskał go ku ziemi [...]* / [...] *na njegovi duši pa je ležal greh in ga je tiščal k tlom [...]*.

W przekładzie noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« niepoprawny aspekt czasownika pojawia się w dwóch przykładach: *Bary miał szerokie, niósł więc brzemię, jakie nań Bóg włożył. / Pleča so mu bila široka, pa je nosil breme, kakor mu ga je Bog dodelil.* oraz — *Jeśli trzeba umierać — posłucham — powiedział Gjuro [...]* / „*Če je treba umreti, bom ubogal!*“ *je rekel Gjuro [...]*.

W przekładzie noweli *Rdeča lisa* nie odnotowano zastosowania nieodpowiedniego aspektu czasownika.

W przekładzie noweli *Gospodična* dwukrotne użycie nieodpowiedniego aspektu czasownika zauważyć można w zdaniu: *Stanęła przed lustrem, spłoszona i zawstydzona, a usta skrzywiły się jej do płaczu. / Stala je pred ogledalom vsa plaha in osramočena in ustnice so se ji krivile na jok.*

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* czterokrotnie użyto niepoprawnego aspektu czasownika: *Tak siedział król Maciej i tak siedzieli, opierali się i leżeli również jego wojowie;*

żaden nawet się **nie poruszył**, ale też żaden nie spał [...] / Tako je sedel kralj Matjaž in tako so sedeli, sloneli in ležali tudi vojščaki njegovi; nobeden **se ni ganil**, ali nobeden ni spal [...] (nie poruszył się – nie ruszał się) ; W komnacie ukazał się dziwny człowiek, kto wie, jak i skąd, **stanął** nagle przed dębowym stołem króla Macieja. / V dvorani se je prikazal čuden človek, kdo ve kako in odkod; **stal** je nenadoma pred hrastovo mizo kralja Matjaža. ; [...] **stanął** wśród nich cicho i bez ruchu [...] / [...] **stal je** med njimi tiho in nepremično [...] (stanął – stał) ; Było coś zupełnie innego i coś znacznie więcej — jakby każdy z nich **niósł** na dłoni swoje żywe, trzepoczące serce. / Bilo je vse kaj drugega in vse kaj več – kakor da je vsaki med njimi **nosil** na dlani svoje živo, trepetajoče srce. (niósł – nosił).

4.2.2.2. Niepoprawna liczba gramatyczna

W tłumaczeniach zdarzają się także przypadki poprawnego z leksykalnego punktu widzenia oddawania treści, gdy jednocześnie w przekładzie zastosowano niepoprawną liczbę gramatyczną – pojedynczą zamiast mnogiej lub odwrotnie. W tym miejscu nie pojawiają się przykłady, w których w tekście oryginalnym zastosowano liczbę podwójną, gdyż wymieniono je w podrozdziale 4.2.4.1., gdzie znajdują się wszystkie przykłady użycia i oddawania w tłumaczeniach liczby podwójnej. Stosowanie przez tłumaczy niepoprawnej liczby gramatycznej nie jest zjawiskiem częstym – w analizowanych przekładach odnotowano trzy takie przypadki.

Jeden z nich występuje w noweli *Mimi*, gdzie w przekładzie użyto liczby mnogiej (jej nogi), w tekście oryginalnym mowa jest zaś tylko o ‘jednej nodze’: **Jej nogi poruszyły się, ręce jej poczęły się rozprostowywać powoli — i chwiejnym krokiem szła pięknu naprzeciw, naprzeciw całemu błyszczącemu bogactwu i całemu szczęściu...** / **Njena noga** se je zgenila in njene roke so se pričele razprostirati; počasi in omahujoče je stopala lepoti naproti, vsemu bleščečemu bogastvu in vsi radosti naproti ...

Kolejny przypadek zastosowania nieodpowiedniej liczby gramatycznej zauważyć można w przekładzie noweli *Slamniki*: **W tym roku całkiem go odnowiła, zmieniła fason, rondko bardziej nadół wygięła, kupiła nową, jedwabną wstążkę, tak długą, że barwna kokarda igra z wiatrem;** / Letos ga je vsega prenovila, premenila mu je obliko, da so bili krajci bolj poveznjeni, nato je kupila nov svilen trak, tako dolg, da se pisane **pentlje** poigravajo v vetru; W tekście oryginalnym mowa jest o wielu kokardach na kapeluszu, który miałyby igrać z wiatrem, nie zaś o jednej, jak to można przeczytać w polskim przekładzie.

W przekładzie noweli *Moja miznica* również pojawia się przykład nieprawidłowego użycia liczby gramatycznej: [...] **zwiędłe róże**, w których zostało jeszcze lekkie tchnienie

poprzedniej woni. / [...] *uvenela roža*, na kateri je še ostal lahen duh prejšnjega vonja. W tekście źródłowym bohater ogląda jedną zwiędłą różę (lub kwiat), przekład natomiast sugeruje, że jest ich więcej.

W przekładach nowel *Greh*, »*O domovina, ti si kakor zdravje*«, *Rdeča lisa*, *Gospodična* oraz *Kralj Matjaž* nie odnotowano przypadków użycia niepoprawnej liczby gramatycznej.

4.2.2.3. Czas zaprzeszły

Czas zaprzeszły występuje we wszystkich interesujących nas językach słowiańskich (zatem w polskim, słoweńskim i bułgarskim), chociaż za wyjątkiem języka bułgarskiego, gdzie jego użycie jest określone i sformalizowane, ma raczej charakter fakultatywnego elementu systemu temporalnego, którego używa się zwykle w języku pisanym (szczególnie w literaturze pięknej) i w celu podkreślenia, że jakaś czynność poprzedza(ła) inną czynność z przeszłości (czas względny) [Dalewska-Greń 1997, 373]. W języku słoweńskim dodatkowo może oznaczać czynność, która miała miejsce w odległej przeszłości [Dalewska-Greń 1997, 373].

Czas zaprzeszły w przekładach na język polski najczęściej oddawano za pomocą zwykłego czasu przeszłego lub (rzadziej) przy użyciu imiesłowu przymiotnikowego biernego. W analizowanych tekstach oryginalnych został użyty 30 razy, z czego 27 razy oddano go jako zwykły czas przeszły, 2 razy z pomocą imiesłowu przymiotnikowego i tylko raz za pomocą czasu zaprzeszłego.

W noweli *Mimi* czas zaprzeszły pojawia się dwukrotnie, jednak w obu przypadkach został przetłumaczony za pomocą zwykłego czasu przeszłego: *Czasem zastanawiałem się, co **zawinili** ci skazańcy; szedłem zrana przez ulice i patrzyłem na nich, jak nadciągali w długich szeregach, ciężkim, zmęczonym krokiem i z zaspanymi oczami. / Časih sem premišljeval, kaj **so bili zakrivili** ti kaznjenci; šel sem zjutraj čez cesto in sem jih gledal, kako so prihajali v dolgih vrstah, s težkimi, trudnimi koraki in zaspanimi očmi;* oraz *Mimi **chwyciła się** mojej prawicy obiema rękami. / Mimi **se je bila oklenila** moje desnice z obema rokama.*

W noweli *Slamniki* czas zaprzeszły użyty został 5 razy i za każdym razem w przekładzie został oddany zwykłym czasem przeszłym: *Gdy wyszedłem na próg, przed domem **rozlegał się** już wesoly szum i gwar — i powoli rozchodził się i gubił w świerkowym gaju pod pagórkami. / Ko sem stopil na prag pred hišo, **se je bil** že **polegel** veseli šum in trušč ter se polagoma razbegal in poizgubljal v smrekovem gaju pod hribom. ; Na wzgórek **wyległo** blisko sto uczennic trzeciej i czwartej klasy z przedmiejskiej szkoły. / **Prišlo je bilo** na hrib*

*blizu do sto učenk tretjega ali četrtega razreda predmestne šole. ; Gdym kiedyś popatrzył na twarz kobiety, którą kochałem, było tam jeszcze napisane, że na minutę przedtem **splamilo ją** bezwstydné spojrzenie... / Ko sem nekoč pogledal v lice ženski, ki sem jo ljubil, je bilo tam še napisano, da **jo je bil** minuto poprej **oskrunil** nesramen pogled . . . ; [...] to juž ne są dzieci, które niecelowy i nierozumny przypadek **złączył** w jedną gromadę. / Niso več otroci, ki jih **je bil** neumen iu neroden slučaj **združil** v eno samo gručo. ; [...] troska i pieczenie oczu, które widziały grudzień, podczas gdy jeszcze maja **nie oglądały**; / [...] skrb in trpkost v očeh, ki so videle december, ko še maja **niso bile ugledale**;*

W noweli *Moja miznica* czas zaprzesły użyty został czterokrotnie i w każdym z prezentowanych przykładów został oddany za pomocą zwykłego czasu przeszłego: *Hamlet nie pojmuje, dlaczego między niebem i ziemią **łażą** tacy nicponie, jakimi jesteśmy; o sobie mówi, że choć jest jeszcze względnie uczciwy, mógłby się obwinić o takie rzeczy, iż lepiejby było, gdyby go matka wcale na świat **nie wydawała**. / Hamlet ne razume, čemú **bi lazili** med nebom in zemljo taki zanikrneži, kakor smo mi: sam pravi, da je še precej pošten, a da bi se lahko obdolžil stvari, zaradi katerih bi bilo boljše, da bi ga mati nikdar **ne bila porodila**. ; Czyż nie czuję po grzechu — jeślim go **popelnił** chętnie i z rozkoszą — pewnego rodzaju skruchy?... / Ali ne čutim po grehu, — če **sem ga bil napravil** radovoljno in z užitkom, — nekako vrsto kesanja? ... ; Nie, wcale nie, ja nie czuję, abym **uczynił** co złego... / Ne, nikakor ne, — jaz ne čutim, da **bi bil napravil** kaj slabega ... ; **Wypróżniłem** prawie całą szufladę stolika. / **Izpraznil sem bil** skoro vso miznico.*

W noweli *Greh* czas zaprzesły pojawia się 5 razy. W czterech przypadkach został przetłumaczony za pomocą zwykłego czasu przeszłego: *Z daleka **przyszła** matka; ze wsi przyszła, oddalonej przeszło cztery godziny od miasta. / Od daleč **je bila prišla** mati; iz vasi je prišla, ki je bila dobre štiri ure od mesta. ; Spotykali go koledzy, również ten, który go **zapytał** przed szkołą [...] / Srečavali so ga tovariši, in tudi tisti tovariš ga je srečal, ki ga **je bil vprašal** pred šolo [...] ; [...] Józek **postanowił**, że uklęknie i ukryje głowę w jej spódnicy. / Jože **se je bil namenil**, da bo pokleknil in da bo skril glavo v njeno krilo. ; Józek poszedł do domu, usiadł w kącie na wielkim tobole, który **przyniosła** matka [...] / Jože je šel domov in je sedel v kot na veliko culo, ki jo **je bila prinesla** mati [...]. W jednym przypadku czas przeszły oddany został za pomocą konstrukcji zawierającej imiesłów przymiotnikowy bierny przeznaczony: [...] w lewej zaś wielką chustkę, a w węzélku chustki schowaną dwudziestkę, **przeznaczoną** dla Józka. / [...] v levici pa je držala velik robec in v vozlu je bila shranjena desetica, ki jo **je bila prinesla** za Jožeta.*

W noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« nie odnotowano użycia czasu zaprzeszłego już w tekście oryginalnym.

W noweli *Rdeča lisa* znaleźć można 5 przykładów użycia czasu zaprzeszłego w tekście oryginalnym, które w tłumaczeniu zostało oddane poprzez użycie zwykłego czasu przeszłego. Pierwsze z opisanych zjawisk zaobserwować można w zdaniach: **Zjawila się nagle, po długim rozstaniu. I stałem teraz przed jej drzwiami. / Prišla je bila nenadno po dolgem času, in stal sem pred njenimi durmi.**; **Na schodach zapaliłem papierosa i popatrzyłem na ulicę. / Pod stopnicami sem si bil prižgal cigareto ter sem gledal na cesto.**; **Zauważyłem ten uśmiech już w chwili naszego powitania; ale wtedy tylko odczułem go niejasno, był dla mnie niewielkim tylko wstrząsem. / Opazil sem bil ta smehljaj že v tistem trenotku, ko sem jo pozdravil; ali takrat sem slutil samo od daleč, in samo nalahko me je spreletelo ...**; **Tego nie chciała, o tym nie było mowy. / Tega ni hotela, tako se nisva bila pogodila.**; **Już pochylałem się, aby odsunąć tę zimną rękę, którą ktoś położył między nami... / Že sem se sklonil, da bi nalahko odstranil tisto mrzlo roko, ki jo je bil nekdo iztegnil med mano in med njo ...**

W tej noweli pojawiają się także dwa przykłady, w których wypowiedzi narratora napisano nie tylko w czasie zaprzeszłym, ale dodatkowo używając trybu przypuszczającego. W przekładzie zastosowano jednak czasownik w bezokoliczniku w pierwszej części zdania, w drugiej użyto zwykłego czasu przeszłego i dodatkowo trybu przypuszczającego: **Tak odeszło wszystko; nie odważyłem się nawet dotknąć jej sukienki. A duszę bym oddał, żeby dotknąć jej sukienki. / Tako je minilo vse skupaj; niti predrznil se nisem, da bi se bil dotaknil njene obleke. In dal bi bil dušo, da bi se dotaknil njene obleke.** W kolejnym przykładzie użyto konstrukcji z czasownikiem *powinien* w czasie przeszłym i bezokolicznika: **Ręce mi przeszkadzały. Powinienem był nieść w jednej solidnie obwiązanej paczkę, a w drugiej małą walizkę z żółtej skóry. / Roke so mi bile nadležne: nositi bi bil moral v eni roki dobro prevezan papirnat zavoj a v drugi majhen kovčeg od rumenega usnja.**

W noweli *Gospodična* czas zaprzeszły użyty został trzykrotnie. We wszystkich prezentowanych przykładach w tekście docelowym oddany został przez zwykły czas przeszły: **Panienska Tini poprawiła sobie włosy, które ukośnie opadły jej na czoło; potem pila. / Gospodična Tini si je poravnala frizuro, ki se je bila nagnila postrani na čelo; nato je pila.**; **Wyglądała jak dziecko, które przebrało się w sukienkę swojej matki i chodzi po pokoju długimi krokami z dumnie zadartą głową. / Podobna je bila otroku, ki se je bil našemil z obleko svoje matere in hodi po izbi z dolgimi koraki in ponosno glavo.**; **Dawniej**

roześmiałaby się wesoło, wetknęła różę we włosy albo przypięła ją na piersi. / Zakaj prej bi se bila veselo zasmejala, vtaknila bi bila rožo v lase, ali bi jo bila pripela na prsi.

W noweli *Kralj Matjaž* pojawiają się 4 przykłady użycia czasu zaprzeszłego w tekście oryginalnym. W dwóch z prezentowanych przykładów czas zaprzeszły oddany został zwykłym czasem przeszłym: *Jak gdyby wskazówka zegara stanęła tuż przed dwunastą i za chwilę młot miał uderzyć w dzwon. / Kakor da se je bil kazalec na uri pomaknil tik do dvanajste in da vsak hip udari kladivo na zvon.; Zebrali się ze wszystkich stron i krajów tego świata; / Zbrali so se bili od vseh strani in krajev tega sveta;* W jednym przypadku do oddania czasu zaprzeszłego w przekładzie użyto imiesłowu przymiotnikowego biernego: *Ale nad całym tym czarnym jeziorem goryczy – z jeziora goryczy zrodzone – świeciło nigdy nie gasnące, spokojne światło oczekiwania, silnej czystej wiary w tę wielką godzinę, która była objawiona. / Ali nad vsem tem črnim jezerom grenkobe – in iz jezera grenkobe se je bila rodila – je neugasljivo sijala mirna luč pričakovanja, močne, čiste vere v tisto véliko uro, ki je bila oznanjena.*

Jedyne użycie czasu zaprzeszłego w polskich przekładach odnaleźć można w przekładzie noweli *Kralj Matjaž*: *Zadął chłodny wiatr, jakby gdzieś w dalekim mroku otworzyły się były niewidzialne drzwi; / Zapihal je hladen nočni veter, kakor da so se bila nekje v daljnem mraku odprla nevidna vrata.*

4.2.3. Różnice składniowe

Przez różnice składniowe rozumie się stosowanie przez tłumaczy innych konstrukcji syntaktycznych, mimo że język docelowy dopuszcza i dysponuje środkami do realizacji składniowej, identycznej jak w języku wyjściowym. Pojawiają się tutaj zatem przykłady, w których do oddania zdań złożonych (współrzędnie lub podrzędnie) użyto imiesłowów oraz takie, w których zastosowanie innego spójnika zmienia szyk zdania (przykłady, w których użycie innego spójnika nie wpływa na składnię i szyk wyrazów, zostały zawarte jako różnice leksykalne w podrozdziale 4.2.1.). Oprócz stosowania odmiennych struktur gramatycznych, które wpływają na porządek zdania, wskazane zostaną także użycia odmiennego szyku zdaniowego. Pojawiają się tu także przykłady, z których wynika, że na nasz odbiór komunikatu zawartego w zdaniu docelowych w dużym stopniu wpływa także zastosowana interpunkcja. We wszystkich analizowanych utworach łącznie pojawiają się 33 przykłady występowania różnic składniowych.

W przekładzie noweli *Mimi* występują się 3 przykłady różnic składniowych. W pierwszym przykładzie oprócz zmienionej składni dodatkowo zauważyć można elipsę,

co zostało szerzej skomentowane w podrozdziale 4.2.5.1.: *Dopóki nie siedliśmy na aksamitnych fotelach w operze, trzymała się mnie Mimi mocno i lekko i nawet głowę przytulała do mnie. Cała jej pewność siebie i obliczone ruchy — zginęły. / Dokler nisva sedla na žametne sedeže v operi, se me je držala Mimi tesno in plaho in tudi glavo je stiskala k meni; vsa odmerjenost in sigurnost je izginila z njenega obraza in iz njenih kretenj.* W zdaniu docelowym chodzi nie tyle o to, że zginęły *pewność siebie i ruchy* bohaterki, ale raczej o to, że ‘pewność (siebie) zginęła z jej ruchów’. Przykład wpływu nieodpowiednio zastosowanej interpunkcji na treść i strukturę komunikatu zauważyć można w: *Jej nogi poruszyły się, ręce jej poczęły się rozprostowywać powoli — i chwiejnym krokiem szła pięknu naprzeciw, naprzeciw całemu błyszczącemu bogactwu i całemu szczęściu... / Njena noga se je zgenila in njene roke so se pričele razprostirati; počasi in omahujoče je stopala lepoti naproti, vsemu bleščečemu bogastvu in vsi radosti naproti ...* Ze zdania wyjściowego jasno wynika, że bohaterka szła ‘powoli oraz chwiejnym krokiem’, nie zaś, że jej ręce zaczęły się ‘powoli rozpościerać’. W kolejnym przykładzie zauważyć można nieodpowiednie oddanie imiesłowu *hrepeneč*, który faktycznie można przetłumaczyć jako *pelen tęsknoty*, w ten sposób jednak gubi się poprzedzający go w zdaniu wyjściowym przymiotnik. *Hrepeneč* może oznaczać również ‘tęskny’, zatem w zdaniu: *Z orkiestry i ze sceny dochodziły pełne tęsknoty tony, okręzały ją, wzdychały koło jej twarzy i głaskały ją po licach i włosach. Mimi uśmiechała się, jak we śnie... / Iz orkestra in z odra so prihajali polni, hrepeneči glasovi, in ko so jo obkrožali, ko so ji vzdihovali okoli obraza in jo božali po licih in po laseh, se je Mimi v sanjah nasmehljala ...* tony powinny być raczej ‘pełne (i) tęskne’, nie zaś *pełne tęsknoty*.

W przekładzie noweli *Slamniki* zaobserwować można 2 przykłady różnic składniowych. Pierwszy z nich pojawia się już na początku utworu, gdzie zdanie podrzędnie złożone wprowadzone przez zaimek w funkcji spójnika *ki* oraz w którym występuje czasownik w czasie teraźniejszym zostało oddane za pomocą imiesłowu przymiotnikowego czynnego: *Kapelusze były rozrzucone we wszystkie strony, jak gromadka dzieci rozgrzanych, rozplomienionych i swawolnych, goniących się po łące. / Slamniki so bili razmetani vsekrižem — gruča otrok, ki se razgreti, žareči in prešerni love po travniku.* Język polski dopuszcza natomiast konstrukcję [...] *dzieci, które rozgrzane, rozplomienione i swawolne ganiają się po łące.* Kolejny przykład to także oddanie zdania podrzędnie złożonego za pomocą imiesłowów przymiotnikowych czynnych: [...] *radość, wesolo pokrzykująca i tańcząca przed wrotami lez. / [...] veselje, ki vriska in pleše pred durmi solz.* Również w tym wypadku język polski dopuszcza konstrukcję *radość, która pokrzykuje i tańczy przed wrotami lez.*

Jedna różnica składniowa pojawia się także w przekładzie noweli *Moja miznica*: *W końcu — czyż nie była dość pojętna, aby zrozumieć przypadkowość tej powierzchownej miłości?* / *Napósled, — kaj ni bila toliko pametna, da bi razumela to slučajno, površno ljubezen?* Zamiast przymiotników określających miłość, a zatem wyrażenia [...] *aby zrozumieć tę przypadkową, powierzchowną miłość* w przekładzie zastosowano nominalizację.

W przekładzie noweli *Greh* odnotowano 3 przykłady różnic składniowych między przekładem i tekstem oryginalnym. Dotyczą one oddawania zdań podrzędnie złożonych (przydawkowego i okolicznikowego czasu) oraz zdania bezpodmiotowego (*kapalo je*) w czasie przeszłym za pomocą imiesłowów przymiotnikowych czynnych: [...] *skapujące krople błyszczały w słońcu.* / *kapalo je dol in kaplje so se lesketale v solncu.* ; *Bolały ją nogi, oparła się o mur i patrzyła w górę na błyszczące w słońcu okna;* / *Noge so jo bolele; naslonila se je ob zid in je gledala gor na okna, ki so se bleščala v solncu;* ; *Józek odprowadzał matkę, wracając do domu.* / *Jože je spremljal mater, ko se je vračala domov.*

W noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« nie odnotowano różnic składniowych między przekładem i tekstem oryginalnym.

W przekładzie noweli *Rdeča lisa* występuje 5 przykładów różnic składniowych. Pierwsza widoczna jest w zdaniu: *Jak już powiedziałem, stała przed lustrem, schyliwszy twarz do gładkiego szkła, i zwróciła głowę w lewo, by zobaczyć, czy pozostała na jej szyi duża czerwona plama.* / *Kakor sem rekel: stala je pred ogledalom, nagnila svoj obraz nižje h gladkemu steklu ter okrenila glavo na levo, zato da bi videla, če je še ostala na vratu tista velika rdeča lisa od mojega zadnjega poljuba.* Zastosowano imiesłów przysłówkowy uprzedni jako zamiennik konstrukcji z czasownikiem w formie osobowej. Oba języki dopuszczają tę możliwość, jednak język polski częściej z niej korzysta. W kolejnym zdaniu można zaobserwować nominalizację (*wspomnienie* – ‘ją wspominałem’), która pozwoliła dokonać inwersji części zdania: *Uśmiechałem się jak dziecko na każde jej wspomnienie.* / *Kadar sem se spominjal nanjo, sem se smehljajl kakor otrok.* W kolejnym przykładzie również zmieniono szyk wyrazów, a w miejsce czasownika w czasie przeszłym użyto imiesłowu przysłówkowego współczesnego: *Wspominałem ją spacerując ulicami przedmieść w piękne wieczory [...]* / *Spominjal sem se nanjo, kadar je bil lep večer in sem hodil sam po predmestnih ulicah.* W kolejnych dwóch przykładach czasowniki ze zdań współrzędnie złożonych zostały zamienione na imiesłowy przysłówkowe współczesne: *Wiedziała dobrze, że śniłem o niej pobożne, trubadurskie sny i że w samotne godziny klęczałem przed nią, całując jej rękę drżącymi wargami.* / *Ona je dobro vedela, kako sem sanjal o njej pobožne trubadurske sanje in kako sem časih ob samotnih urah klečal pred njo ter poljubljal njeno*

roko s trepetajočimi ustnicami. ; [...] gdy tak stała przed lustrem, zwracając głowę w lewo, zauważyła dużą czerwoną plamę za prawym uchem. / Ko je stala pred ogledalom ter okrenila glavo na levo stran, je zapazila veliko rdečo liso pod desnim ušesom.

W przekładzie noweli *Gospodična* pojawia się 12 przykładów różnic składniowych. Pierwsza występuje w zdaniu: *W zaszłym roku o tej porze spotkałem panienkę na ulicy. Był piękny dzień, majowa niedziela. / Lani ob tem času sem srečal gospodično na cesti. Lep dan je bil, nedelja v maju.* Dość rzadko występujące w języku słoweńskim wyrażenie przymiolkowe (przydawkę rzeczowną) w tłumaczeniu przekształcono na przydawkę przymiotnikową. W kolejnym przykładzie zastosowano inwersję poszczególnych zdań i ich części: *Panienką nazywali ją przygarbieni, naznaczeni przez los na trud i śmierć biedacy i niewolnicy, pośród których wyrosła jak cud. / Gospodična so ji rekli siromaki in sužnji, ki je tako čudežno vzrasla med njimi, upognjenimi, od življenja na tlako in smrt obsojenimi.* W kolejnym przykładzie zdanie współrzędne zamieniono na imiesłów przysłówkowy współczesny: *Potem usiedliśmy w trawie, patrząc na miasto, które leżało głęboko w dole, okryte kurzem i czarną mgłą. / Nato sva sedla v travo in sva gledala na mesto, ki je ležalo globoko spodaj v prahu in črni megli.* W kolejnym przykładzie nie tylko zamieniono zdanie współrzędne z imiesłowem przymiotnikowym biernym, ale także opuszczono fragment zdania (elipsa), pozostawiając w przekładzie sam imiesłów i dodatkowo zmieniając szyk wyrazów w zdaniu: *[...] zapłakane oczy patrzyły w ziemię. / [...] oči so gledale v tla in so bile objokane.*

W kolejnym przykładzie opisywana karczma była pełna *głośnych, krzyjących i rozśpiewanych gości*, nie zaś, jak to ujęto w przekładzie, *głośno krzyjących i rozśpiewanych gości*: *Wszedłem do niskiej, zadymionej i brudnej karczmy, pełnej głośno krzyjących i rozśpiewanych gości. / Stopil sem v nizko, zakajeno in umazano krčmo, ki je bila polna glasnih, kričečih in pojočih gostov.* W kolejnym przykładzie w tekście docelowym zamiast zdania podrzędnego okolicznikowego czasu pojawia się imiesłów przysłówkowy uprzedni: *Zadrzałem ujrawszy jej twarz. / Vztrepetal sem, ko sem ugledal njen obraz.* Podobna sytuacja ma miejsce także w kolejnych przykładach. Tutaj zamiast zdania współrzędne w przekładzie zastosowano imiesłów przysłówkowy współczesny: *Trzymała nas kurzowo, nie oglądając się uciekała drobnymi krokami, zadyszana i drżąca. / Oklepala se naju je trdno, ni se ozirala, bežala je z drobnimi koraki, vsa zasopla, trepetajoča. ; — Jutro mój ślub! — powiedziała cicho, patrząc w ziemię. / „Jutri bo najina poroka!“ je rekla tiho in je gledala v tla.* W kolejnym prezentowanym przykładzie zdanie podrzędne przydawkowe zamieniono na imiesłów przymiotnikowy czynny: *Wydawało mi się, że lekko*

zadrżala chudziutka, biała ręka, jaśniejąca spod chusty. / Zdelo se mi je, da je narahlo vztrepetala tenka bela roka, ki se je svetila izza rute. W kolejnych dwóch przykładach zdania współrzędne w przekładzie zostały oddane odpowiednio imiesłowem przymiotnikowym biernym oraz imiesłowem przysłówkowym współczesnym: *Stanąłem w korytarzu w oknie, zapatrzony w mroczne podwórze [...] / Slonel sem ob oknu na hodniku in sem gledal na pusto dvorišče [...]* ; *Mówiła powoli, patrząc w ziemię. / Govorila je počasi in je gledala v tla.* W ostatnim z przykładów imiesłów przysłówkowy uprzedni oddaje pierwszą część pierwszego ze zdań współrzędnie złożonych: *Spuściwszy głowę miała fartuch; / Povesila je glavo in se je igrala s predpasnikom.*

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* znaleźć można 7 przykładów różnic składniowych. W pierwszym z prezentowanych przykładów rzadko stosowane w języku słoweńskim wyrażenie przyimkowe oznaczające ‘ze stali’ w tłumaczeniu zostało oddane jako przymiotnik *spiżowy*, co ingeruje w styl w jakim pisywał Cankar: *Widziałem króla Macieja, jak siedział na swoim wysokim spiżowym tronie. / Videl sem kralja Matjaža, ko je sedel na svojem visokem prestolu od jekla.* W kolejnym z przykładów zmieniono szyk części składowych zdania, jednocześnie zmieniając także ich znaczenie lub to, co miały podkreślać: *Byłem między nimi i nie byłem; wdychałem ich ciężki oddech, widziałem ich białe twarze i ich czerwoną krew, a jednak było tam, wydaje mi się, tylko moje bezcielesne serce. / Bil sem med njimi in nisem bil; njih težko sapo sem dihal, njih bela lica sem videl in njih rdečo kri; pa vendar je bilo tam, zdi se mi, le moje breztelesno srce.* W językach słowiańskich wartość informacyjna zdania narasta wraz z kolejnością jego elementów [Dalewska-Greń 1997, 452]. Mówiąc inaczej, informacje najważniejsze, które chcemy najbardziej uwydatnić, powinny znajdować się na końcu. Inny szyk wyrazów w zdaniu widoczny jest także w kolejnym z przykładów: *Tak siedział król Maciej i tak siedzieli, opierali się i leżeli również jego wojowie; / Tako je sedel kralj Matjaž in tako so sedeli, sloneli in ležali tudi vojščaki njegovi.* Autor zastosował odwrócony szyk w sformułowaniu *vojščaki njegovi*. W języku słoweńskim przydawka najczęściej stoi przed wyrazem określanym, zatem jej przeniesienie za wyraz określany jest zabiegiem świadomym. Zmiana w polskim tłumaczeniu być może wynika z chęci dopasowania przekładu do możliwości języka polskiego, w którym sformułowanie ‘wojowie jego’ nie brzmiałoby naturalnie. W kolejnym przykładzie zdanie współrzędne zostało zastąpione wyrażeniem przysłówkowym: *Tak wstąpił między wojów Macieja, bez słowa; / Tak je stopil med vojščake Matjaževe in ni rekel besede;* W kolejnych dwóch przykładach zdania podrzędne (przydawkowe i okolicznikowe czasu) zostały przetransformowane odpowiednio w konstrukcję z imiesłowem przymiotnikowym czynnym

oraz imiesłowem przysłówkowym współczesnym: [...] *tysiąc za tysiącem milczących cieni, posiadających żywe ciała, oczy, które patrzyły, serca, które drżały.* / [...] *tisoč za tisočjo molčečih senc, ki so vse imele živa telesa, imele oči, ki so gledale, srca, ki so utripala.* ; *Król Maciej nie poruszał się, nawet nie mrugnął płonącym okiem, widząc, jak ogromny stał się jego obóz* [...] / *Kralj Matjaž se ni ganil, tudi ni trenil s plamenečim očesom, ko je gledal, kako je bil njegov tabor že prostran* [...]. W ostatnim z przykładów gramatyczny czas zaprzeszły i jednocześnie zdanie podrzędne zostały przetłumaczone za pomocą imiesłowu przymiotnikowego biernego: *Ale nad całym tym czarnym jeziorem goryczy – z jeziora goryczy zrodzone – świeciło nigdy nie gasnące, spokojne światło oczekiwania, silnej czystej wiary w tę wielką godzinę, która była objawiona.* / *Ali nad vsem tem črnim jezerom grenkobe – in iz jezera grenkobe se je bila rodila – je neugasljivo sijala mirna luč pričakovanja, močne, čiste vere v tisto véliko uro, ki je bila oznanjena.*

4.2.4. Różnice systemowe

W tym podrozdziale omówione zostaną różnice, które wynikają z odmienności polskiego i słoweńskiego systemu językowego. Głównym (choć nie jedynym) problemem będzie tutaj oddawanie w przekładach polskich liczby podwójnej (przedstawione jako osobny podrozdział), której współczesny polski system nie zna, a jest ona żywa i powszechnie stosowana w języku słoweńskim oraz inne przykłady różnic systemowych. W przypadku wybranych tłumaczeń polskich stanowią one łącznie 16 przykładów, z których 5 ilustruje cztery różne zjawiska systemowe a 11 ilustruje leksykalne oddawanie liczby podwójnej.

Jedno ze zjawisk zasługujących na uwagę pojawia się w noweli *Rdeča lisa* w zdaniu: *Z nikim nie rozmawiała tak jak ze mną, nikt nie pocałował jej tyle razy co ja, choć całowano ją często.* / *Z nikomer drugim ni govorila kakor z mano, nihče drugi je ni poljubil tolikokrat kakor jaz, in vendar jo je poljubljal že marsikdo* ... Słoweńskie wyrazy zawierające formant *marsi-* oznaczają wielość, częstość jakiejś czynności czy zjawiska. W tym konkretnym przypadku chodzi o wielość osób, które całowały główną bohaterkę utworu. Język polski nie posiada podobnej konstrukcji, a i oddanie słów z częstką *marsi-* w sposób zgrabny i zwięzły jest niezwykle trudne. W związku z tym tłumacze bardzo zręcznie wybrnęli z tej sytuacji, oddając sens całej wypowiedzi za pomocą strony biernej.

Warto wspomnieć także o przymiotnikach dzierżawczych tworzonych od nazw własnych, które powszechnie występują w języku słoweńskim, nie są natomiast często spotykane w języku polskim, który w takich miejscach stosuje przydawkę dopełniaczową, por.: *Matka zdecydowała się już pójść na stancję Józka i tam poczekać na niego.* /

*Že se je mati napravila, da bi šla na **stanovanje Jožetovo** in da bi tam čakala nanj. (nowela Greh) ; Tak wstąpił między **wojów Macieja**, bez słowa; natychmiast stał się do nich podobny, stanął wśród nich cicho i bez ruchu, prawicę miał zaciśniętą w pięść; w jego ciemnych oczach zapalił się płomień wielkiego oczekiwania. / Tak je stopil med **vojščake Matjaževe** in ni rekel besede; koj jim je bil enak, stal je med njimi tiho in nepremično, desnico sključeno v pest; in v temnih očeh se mu je vžgal plamen velikega pričakovanja (nowela Kralj Matjaž).*

W przekładzie noweli *Gospodična* zaobserwować można jeszcze jedno ciekawe zjawisko. W języku słoweńskim często spotkać można przypadki użycia tzw. *ogólnego wykonawcy czynności* (sl. *splošni vršilec dejanja*), który najczęściej wyrażony jest w 3. os. liczby mnogiej [Toporišič 2004, 503]. Wykonawca czynności nie jest najważniejszy, kluczowa jest sama czynność. Mimo że w języku słoweńskim, tak jak w pozostałych językach słowiańskich, występuje strona bierna (sl. *trpnik*), nie jest to zjawisko częste [Toporišič 2004, 502]. Zdecydowanie częściej wykonawca czynności wyrażony jest w 3. os. liczby mnogiej w stronie czynnej, tak jak w prezentowanym poniżej przykładzie. Dlatego też uzasadniona wydaje się decyzja tłumaczy o użyciu w przekładzie polskim orzeczenia zawierającego formę nieosobową na *-no, -to*: *Druga sala znajdowała się o parę schodków wyżej i **ozdobiono** ją papierowymi kwiatami; walił z niej gęsty kurz; był tam parkiet, **tańczono**. / Druga izba je bila za par stopnic višja, s papirnimi rožami **okrašena**; gost prah se je valil iz nje; tam je bil oder, tam **so plesali**. Zastrzeżenia może budzić jedynie oddanie imiesłowu przymiotnikowego biernego jako bezosobnika właśnie.*

Jedną z różnic wynikającą z odmienności systemów językowych napotykaemy w noweli *Kralj Matjaž*: [...] *ogromne pięści, gęsto obrośnięte, spoczywały na dębowym stole, **gotowe się podźwignąć**. / [...] orjaške pesti, na gosto porastle, so počivale na hrastovi mizi, **pripravljene, da se vzdignejo**. Tłumaczka dokonała w przekładzie zamiany konstrukcji z czasownikiem w formie osobowej na konstrukcję z bezokolicznikiem. Zmiana ta wynika z różnych preferencji użytkowników języków – w języku słoweńskim rzadziej stosuje się formy bezosobowe czasowników niż w języku polskim.*

4.2.4.1. Liczba podwójna

Liczba podwójna (*dualis*) istniała już w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, zatem miały i stosowały ją pierwotnie wszystkie języki słowiańskie. Służyła ona do wskazywania i opisywania dwu przedmiotów, osób, zjawisk itp. Wyrażone w niej mogły być wszystkie odmienne części mowy (z wyłączeniem liczebnika *dwa*, gdyż kategoria ta w znaczeniu leksykalnym wyraża podwójność), zatem rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki, zaimki.

W języku polskim wyszła z użycia wraz z rozwojem języka i została niejako wchłonięta przez liczbę mnogą, ślady jej istnienia można jednak odnaleźć w niektórych przysłowiaach i frazach (np. *Mądrej głowie dość dwie słowie*, *Dwie niewieście i targ w mieście*) lub w formach obocznych niektórych nazw parzystych części ciała (np. *oczami – oczyma*, *rękami – rękoma*).

Język słoweński jako jeden z nielicznych języków słowiańskich (obok języków łużyckich) zachował i stosuje *dualis* (sl. *dvojina*), gdzie formy werbalne 1. osoby przyjmują końcówkę *-va* (lub *-ve* dla rodzaju żeńskiego i nijakiego), a formy 2. i 3. osoby są identyczne i przyjmują końcówkę *-ta* (lub *-te* dla rodzaju żeńskiego i nijakiego), należy jednak zaznaczyć, że formy dla rodzaju żeńskiego i nijakiego są jedynie fakultatywne „i nie zawsze są uwzględniane w opisach gramatycznych, zwłaszcza nowszych” [Dalewska-Greń 1997, 253, 347]. Formy liczby podwójnej rzeczowników i przymiotników ze względu na charakter niniejszej pracy i analizowany materiał nie będą omawiane, wskazane zostaną natomiast formy zaimków osobowych w dualu, które jednak nawet w tekstach oryginalnych pojawiają się rzadko. Analiza obejmie zatem głównie formy werbalne.

Pojawiająca się w tekstach oryginalnych liczba podwójna oddawania jest poprzez użycie liczby mnogiej (dotyczy to zarówno osobowych form czasowników jak i rzeczowników czy zaimków), bez leksykalnego podkreślenia, że chodzi o dwie osoby. Ponieważ takich przykładów w każdej z omawianych nowel jest wiele, nie zostaną one przytoczone w tym miejscu. Warto zaznaczyć jednak, że leksykalne wzmocnienie liczby podwójnej pojawia się w przekładach tylko tam, gdzie występuje ono także w tekstach oryginalnych. Poniżej zaprezentowano 11 przykładów tego zjawiska.

Dwa z takich podkreśleń zaobserwować można w przekładzie noweli *Mimi*: [...] **dwaj** chłopcy **nie mogli** równocześnie wyjść na ulicę, gdyż na obu razem była tylko jedna para spodni. / [...] **obadva** dečka **nista mogla** hkrati na cesto, ker sta imela skupno samo ene hlače. oraz *Mimi chwyciła się mojej prawicy **obiema** rękami.* / *Mimi se je bila oklenila moje desnice z **obema** rokama.*

W nowelach *Slamniki*, *Moja miznica*, *Greh*, »*O domovina, ti si kakor zdravje*« oraz *Rdeča lisa* nie odnotowano użycia leksykalnych podkreśleń czy też wzmocnień liczby podwójnej już w tekście oryginalnym, zatem w tekście przekładu konstrukcje te zostały wszędzie oddane jako liczba mnoga.

W noweli *Gospodična* wzmocniona leksykalnie liczba podwójna pojawia się w dziewięciu przykładach: *Szliśmy* szybko; i kiedy już szare domy pozostały daleko za **nami** i przywitał **nas** zielony gaj, ziemia obiecana, **oboje** poczuliśmy radość, **wzięliśmy się** za ręce i **roześmialiśmy**. / *Šla sva hitro; in ko so bile sive hiše daleč za **nama** in **naju** je pozdravil*

zelen gaj, obljubljena dežela, **sva bila obadva** vesela in **sva se prijela** za roko in **sva se smejala**. ; Podala mi **obie ręce**, przywitała wesołym głosem. / **Obe roke** mi je ponudila, z veselim smehom me je pozdravila. ; Kiedy **wrócili, oboje byli** dziwnie wzburzeni; **oddychali** ciężko i szybko, a ich oczy płonęły jak zza czerwonej mgły. / **Ko sta se vrnila, sta bila obadva** čudno vzburjena; težko in hitro **sta sopl**a, oči so žarele, kakor izza rdeče megle. ; Na početku **będziemy** mieszkać w małym pokoiku, **jesteśmy** przecież **sami** i **oboje** nieduzi. / Od začetka **bova stanovala** v kabinetu, saj **sva sama** — in majhna **sva obadva**. ; Na razie zarabia niewiele... nie pracuje... ale później... może **oboje pojedziemy** do Niemiec... tam zarabia się więcej. / Zdaj ne zasłuži veliko ... ni dela ... ampak pozneje ... morda **pojdeva** na Nemško, **obadva** ... tam je zaslužek boljši. ; Panienska objęła **nas** mocno **obiema** rękami. / Gospodična pa se **naju** je oklenila z **obema** rokama. ; **Oboje zdziwiliśmy się**, moja narzeczona i ja. / **Obadva sva se začudila**, moja nevesta in jaz. ; Milczalem i gdy **nasze spojrzenia się spotkały, oboje popatrzyliśmy** w bok. / Molčal sem, in ko **sta se srečala najina** pogleda, **sva se obadva ozrla** v stran. W ośmiu z nich liczba podwójna została także oddana leksykalnie w przekładzie, jedynie w jednym przypadku zauważyć można, że w tekście polskim nie oddano jej leksykalnie, mimo że została ona podkreślona w tekście oryginalnym: *Wyszła; spojrzeliśmy po sobie i było nam bardzo ciężko.* / Šla je; **midva** pa **sva se spogledala** in bilo **nama** je pusto.

W noweli *Kralj Matjaž* nie odnotowano użycia leksykalnych podkreśleń czy też wzmocnień liczby podwójnej już w tekście oryginalnym, a w tekście przekładu konstrukcje te zostały oddane jako liczba mnoga.

4.2.5. Różnice tekstowe

Przez różnice tekstowe rozumiemy opuszczenia (w terminologii stosowanej przez R. Lewickiego *usunięcia*, por. Lewicki 2017, 200) lub dodania elementów. Oba zjawiska oprócz charakteru jakościowego (wpływają na treść) mają także charakter ilościowy, gdyż bezpośrednio wpływają na długość tekstu docelowego (przekładu) względem oryginału, zatem zmniejszenia objętości przekładu w porównaniu z oryginałem (kompresja) lub jej zwiększenia (amplifikacja) [Lewicki 2017, 200, 202, 204]. Zaprezentowanych zostanie łącznie 41 przykładów.

4.2.5.1. Opuszczenia

W analizowanych przekładach opuszczenia są zjawiskiem dosyć częstym i pojawiają się w 29 przykładach.

Trzy z nich występują w przekładzie noweli *Mimi*. W pierwszym przypadku opuszczono wyrażenie przyimkowe, które informuje, że bohater (podmiot) nie tylko siadał przy stole, ale wręcz dosiadał się do opisywanej bohaterki i jej matki (które przy tym stole już były): *Kiedy przechodziłem obok albo gdy siadałem za stołem, nie ruszała się; / Kadar sem šel mimo, ali če sem sedel k njima za mizo, se ni zgenila*; W kolejnym przykładzie pominięto informację o tym, że pewność siebie i umiar zginęły nie tylko z ruchów bohaterki, ale także z jej twarzy: *Dopóki nie siedliśmy na aksamitnych fotelach w operze, trzymała się mnie Mimi mocno i lekliwie i nawet głowę przytulała do mnie. Cała jej pewność siebie i obliczone ruchy — zginęły. / Dokler nisva sedla na žametne sedeže v operi, se me je držala Mimi tesno in plaho in tudi glavo je stiskala k meni; vsa odmerjenost in sigurnost je izginila z njenega obraza in iz njenih kretenj*. W kolejnym przypadku w przekładzie brakuje przysłówka określającego sposób, w jaki zaciśnięte były wargi bohaterki ('mocno'): *Mimi patrzyła przez okno; ciało jej drżało, a wargi były zaciśnięte... / Mimi je gledala skozi okno in njeno telo se je stresalo in ustnice so bile siloma stisnjene*.

Kolejnych 5 przykładów opuszczeń znaleźć można w przekładzie noweli *Slamniki*. Dotyczą one głównie zaimków, partykuł i przysłówków. W pierwszym przykładzie opuszczony został przysłówek o znaczeniu 'wtedy': *Kiedy położysz się, zmęczona, i troska zapuka do drzwi płochego serca, masz twarz całkiem starą i zwiędłą i liczysz sobie lat trzydzieści. / Kadar ležeš trudna in potrka skrb na duri plahega srca, je tvoj obraz ves star in vel; takrat ti je trideset let*. W kolejnym zdaniu w przekładzie opuszczono partykułę o znaczeniu 'tylko': *Zeszłego roku nosiła go jeszcze sama matka, w piękne niedziele, gdy szła do parku. / Lani ga je nosila še mati sama; le ob lepilh nedeljah, ko se je napotila na Rožnik*. W kolejnym przykładzie opuszczono przysłówek o znaczeniu 'potem': *W tym roku całkiem go odnowiła, zmieniła fason, rondko bardziej nadół wygięła, kupiła nową, jedwabną wstążkę, tak długą, że barwna kokarda igra z wiatrem; / Letos ga je vsega prenovila, premenila mu je obliko, da so bili krajci bolj poveznjeni, nato je kupila nov svilen trak, tako dolg, da se pisane pentlje poigravajo v vetru*. W kolejnym przypadku opuszczono zaimkek wskazujący 'te': *Żywe życie spogląda uparcie na mnie oczami, które mi wszędzie towarzyszą i których zawsze się bałem. / Živo življenje strmi name s tistimi očmi, ki me spremljajo povsod in ki sem se jih zmerom bal*. W przypadku ostatniego opuszczenia nie odnajdziemy w przekładzie przysłówka o znaczeniu 'nagle': *[...] cały pstry tłum namiętności, rwący się odruchowo, dyszący siebie kąsający, sam siebie zabijający. / [...] vsa pisana gneča strasti, prerivajoča se, sunkoma sopeča, sama vase grizoča, sama sebe ubijajoča*.

Opuszczenia występują także w przekładzie noweli *Moja miznica*. Zauważyć można w nim 5 takich przykładów. Pierwszy z nich dotyczy opuszczenia przymiotnika o znaczeniu ‘żaden’: *Jeśli zechcę patrzeć w swoją duszę wzrokiem surowego idealisty, który nie zna kompromisów, ani żadnych ustępstw dla słabego i ku słabości lgnącego człowieczeństwa — wtedy muszę w istocie przyznać, że jestem całkiem zwykłym łotrem.* / *Če hočem gledati v svojo dušo z očmi strogega idealista, ki ne pozna **nobenih** kompromisov, nobenih koncesij na slabotno in k slabemu nagnjeno človeštvo, — tedaj moram resnično priznati, da sem čisto navaden lopov.* W kolejnym opuszczono zaimek wskazujący ‘ta’: *Oto jest róża [...] / To je **tista** roža [...].* W kolejnych dwóch przykładach opuszczono natomiast zaimek dzierżawczy o znaczeniu ‘swój’: *[...] zaraz przychodzą faryzeusze z obłudnym oburzeniem. / [...] takoj pridejo farizeji s **svojim** hinavskim zgražanjem. ; Różnica jest tylko ta, że inni nie uświadamiają sobie jasno tej tęsknoty [...] / Razloček je samó ta, da se drugi ne zavedo jasno tega **svojega** hrepenenja [...].* W ostatnim z przykładów w przekładzie opuszczono część zdania, która mogłaby oznaczać tyle co ‘z całym swoim zapalem’: *Oto wpadł mi w rękę numer pewnego dziennika, gdzie zachwycę się jakimś głupstwem, które mnie w rzeczywistości wcale nie zajmowało; / Takó mi je prišla v roko številka nekega časnika, kjer sem se navduševal z **vsem svojim ognjem** za neko neumnost, ki me v resnici ni zanimala niti najmanj;*

W przekładzie noweli *Greh* nie odnotowano przykładów opuszczeń elementów tekstu wyjściowego względem tekstu docelowego.

W przekładzie noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« odnotowano 3 przykłady opuszczeń elementów w tekście przekładu względem tekstu oryginalnego. W pierwszym z prezentowanych przykładów opuszczono wyrażenie przysłówkowe o znaczeniu ‘i dłużej’ (lub ‘a nawet dłużej’, jak zostało to sformułowane w pozostałych zdaniach przekładu): *Piętnascie lat Gjuro nie widział ojczyzny. / Petnajst let **in dalje** ni videl Gjuro domovine.* W kolejnym z przykładów w tekście docelowym opuszczono partykułę o znaczeniu ‘właśnie’: *Raz, gdy Gjuro podniósł rękę, aby zetrzeć rękawem pot z czoła, zatańczyły nagle przed nim maszyny, jak gdyby ożyły [...] / Nekoč, ko je Gjuro **baš** vzdignil roko, da bi si obrisal z rokavom pot od čela, so nenadoma zaplesali stroji pred njim, kakor da so oživeli [...].* W kolejnym przykładzie opuszczono przymiotnik *božji* jako element składowy wykrzyknika, który służy wzmocnienia siły wypowiedzi: *Ludzie, bracia! Ojczyznę miałem i zdrowie; / „Ljudje **božji**, bratje, domovino sem imel in zdravje;* W języku polskim w takim kontekście podobną funkcję mógłby pełnić przymiotnik ‘kochany’ (‘Ludzie kochani!’) lub ‘dobry’ (‘Dobrzy ludzie!’).

W przekładzie noweli *Rdeča lisa* występuje 6 opuszczeń. Pierwsze z nich dotyczy opuszczenia partykuły o znaczeniu ‘jeszcze’ oraz zaimka wskazującego ‘ta’: [...] *zwróciła głowę w lewo, by zobaczyć, czy pozostała na jej szyi duża czerwona plama, ślad po moim ostatnim pocałunku. / [...] okrenila glavo na levo, zato da bi videla, če je še ostala na vratu tista velika rdeča lisa od mojega zadnjega poljuba.* W drugim przykładzie pominięto informację o konkretnym rodzaju objęcia, jakim obdarzają się bohaterowie: *Nawet się jej dobrze nie przyjrzałem; podszedłem do sofy, odłożyłem laskę i kapelusz, potem zbliżyłem się do niej, objąłem z szacunkiem i dyskretnie, pocałowałem zupełnie chłodno i beznamiętnie. / Niti je nisem dobro pogledal; šel sem k zofi, odložil sem palico in klobuk, nato sem stopil k njej, objel jo dostojno in diskretno **krog pasu** ter sem jo poljubil čisto hladno in brez strasti.* Bez tej informacji, że chodzi o objęcie czy też nawet chwyt wokół pasa można by pomyśleć, że chodzi jedynie o przyjacielski uścisk. W kolejnym przykładzie opuszczono cały początek zdania: *I ukląkłbym wtedy przed nią, i ucałował palce jej ręki, tej delikatnej, białej ręki. / Takrat sem se spominjal nanjo in takrat bi pokleknil prednjo ter poljubil prste njene roke, tiste fine, bele roke.* W kolejnych dwóch przykładach opuszczono przysłowki o znaczeniu ‘czasem, czasami’ oraz ‘lekkko’: *Wiedziała dobrze, że śniłem o niej pobożne, trubadurskie sny i że w samotne godziny klęczałem przed nią, całując jej rękę drżącymi wargami. / Ona je dobro vedela, kako sem sanjal o njej pobožne trubadurske sanje in kako sem **časih** ob samotnih urah klečal pred njo ter poljubljaj njeno roko s trepetajočimi ustnicami. ; Juž pochylałem się, aby odsunąć tę zimną rękę, którą ktoś położył między nami... / Že sem se sklonil, da bi **nalahko** odstranil tisto mrzlo roko, ki jo je bil nekdo iztegnil med mano in med njo ...* W ostatnim z przykładów brakuje informacji o tym, że narrator odprowadził bohaterkę ‘do pół/połowy drogi’: *Odprowadziłem ją i przez cały czas wydawało mi się, że to lokaj idzie ze swoją panią. / Spremil sem jo **do pol pota** in ves čas se mi je zdelo, kakor da bi hodil lakaj s svojo gospó.*

W przekładzie noweli *Gospodična* opuszczenia pojawiają się czterokrotnie. Pierwsze z nich występują w zdaniu: *Panienka Tini była mała, drobna i bardzo delikatna; dziecko nie kobieta; tylko po jej rękach, cieniutkich i biednych, można było poznać, że nie użyła młodości, i tylko czasami w lęklwym spojrzeniu znać było troskę trudnego dnia powszedniego, a wtedy w drżącym głosie pojawiała się uniżoność nędzarza, który stoi przed swym panem i czerwieni się wbiwszy wzrok w ziemię. / Gospodična Tini je bila majhna, drobna in zelo nežna; otrok, ne ženska; komaj na rokah, teh tenkih, ubogih, se ji je poznalo, da ni užila mladosti, komaj da se je časih v plahem pogledu razodela skrb težkega delavnika, da se je **nenadoma** v trepetajočem glasu prikazala **sirotna** ponižnost hlapca, ki stoji pred*

gospodom in gleda v tla in zardeva. W przekładzie brakuje informacji o tym, że *unižoność* w głosie bohaterki pojawiła się ‘nagle’ oraz o tym, że była ona ‘biedna’ lub w tym kontekście raczej ‘skromna’. Drugie opuszczenie znaleźć można we fragmencie: *Z kurzu i dymu odezwał się wysoki głos. / Iz praha in iz tobakovega dima me je pozdravil tenek glas,* gdzie nie wspomniano o tym, że dym w karczmie jest dymem tytoniowym. W kolejnym z prezentowanych przykładów ponownie pominięto przysłówki o znaczeniu ‘nagle’: *Chciała mówić dalej, ale umilkła i lekki rumieniec pojawił się na jej twarzy. / Hotela je govoriti dalje, toda umolknila je nenadoma in rahla rdečica seje prikazala na njenih licih.* W ostatnim z prezentowanych przykładów opuszczono jedną z części składowych znaczenia słoweńskiego przysłówka *snoči*, który oznacza ‘wczoraj wieczorem’ lub ‘wczoraj w nocy’, nie zaś samo *wczoraj*: *Może skończyła się już wczoraj, może skończy się dziś, a może dopiero za rok. / Morda se je že snoči, morda se bo nocoj, morda šele čez leto dni.*

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* zauważyć można 3 opuszczenia. Pierwsze z nich pojawia się w zdaniu: *[...] za rzędami szarych kolumn, w nocy i chłodzie rozpościerała się druga komnata, jeszcze większa od pierwszej. / [...] za vsako vrsto sivih stebrov se je v noč in hlad razprostrla druga dvorana, še večja od prejšnje.* W przekładzie pominięto przymiotnik o znaczeniu ‘każdy’. Kolejne dotyczy opuszczenia przymiotnika o znaczeniu ‘nocny’ i pojawia się w zdaniu: *Zadął chłodny wiatr, jakby gdzieś w dalekim mroku otworzyły się były niewidzialne drzwi; / Zapihal je hladen nočni veter, kakor da so se bila nekje v daljnem mraku odprla nevidna vrata;* Mimo braku tej informacji w przekładzie polskim czytelnik prawdopodobnie orientuje się, że cała akcja utworu toczy się nocą (co zresztą zostało wyraźnie zaznaczone na początku), zatem brak tegoż określenia nie zmienia znacząco odbioru dzieła. Trzecie opuszczenie pojawia się we fragmencie: *Nie dziwiłem się również, kiedy nadchodziły długie procesje ze wszystkich stron; procesje, jakich ludzkie oko nie widziało. / Tudi se nisem čudil, ko so prihajale dolge procesije od vseh strani; procesije, kakor jih človeško oko še ni videlo.* Być może opuszczenie to wynika z rozpoznania przez tłumaczącą nawiązania biblijnego (por. I List do Koryntian, 2, 9), w którym faktycznie nie pojawia się słowo *jeszcze* (podobnie zresztą jak w słoweńskich wersjach Biblii), jednakże występuje ono w tekście Cankara, zatem powinno pojawić się w przekładzie.

4.2.5.2. Dodania

W analizowanych przekładach dodawanie elementów jest zjawiskiem stosunkowo rzadkim i pojawia się w 12 przykładach.

W przekładzie noweli *Mimi* nie odnotowano przypadków dodania elementów w tekście docelowym.

W przekładzie noweli *Slamniki* odnotowano jeden przykład dodania elementów w przekładzie. Dodano przysłówkę *wesoło* w przykładzie: *radość, wesoło pokrzykująca i tańcząca przed wrotami lez. / veselje, ki vriska in pleše pred durmi solz.*

W przekładzie noweli *Moja miznica* także odnotowano jeden przykład dodania elementu w przekładzie: *Juž Montaigne powiedział, że każdy człowiek zasługuje przynajmniej kilka razy w życiu na to, aby go powieszono. / Rekel je že Montaigne, da zasluži vsak človek vsaj parkrat, da ga obesijo.*

W przekładzie noweli *Greh* występuje jeden przykład dodania w tekście elementów, które nie pojawiają się w oryginale – dodano rzeczownik *uczniowie*: *Zaszumiało znowu i ze szkoły wysypały się gęste grupy uczniów. / Zašumelo je spet, in iz šole so se vsule goste gruče.*

W przekładzie noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« pojawia się jeden przykład dodania w tekście przekładu elementu, który nie pojawia się w oryginale. W tekście polskim dodano wyrażenie przyimkowe *do pracy*: — *No, to wystarcza, aby umrzeć. Ale jakże będziesz żył, kiedy nie masz ani chaty, ani pola, a wkrótce nie będziesz mieć i rąk do pracy? / „Baš dovolj za smrt ... Kako boš živel, ko nimaš ne koče ne polja, in tudi že kmalu ne rok?“.*

W przekładzie noweli *Rdeča lisa* znajdziemy dwa dodania: *Jak już powiedziałem, stała przed lustrem, schyliwszy twarz do gładkiego szkła, i zwróciła głowę w lewo, by zobaczyć, czy pozostała na jej szyi duża czerwona plama. / Kakor sem rekel: stala je pred ogledalom, nagnila svoj obraz nižje h gladkemu steklu ter okrenila glavo na levo, zato da bi videla, če je še ostala na vratu tista velika rdeča lisa od mojega zadnjega poljuba.* Dodanie partykuły *już* wzmacnia wypowiedź głównego bohatera, nie wpływa jednak w sposób istotny na znaczenie całości. W drugim przypadku dodano przysłówkę *teraz*: *I stałem teraz przed jej drzwiami. / [...] in stal sem pred njenimi durmi.*

W przekładzie noweli *Gospodična* występują 4 przykłady dodania w tekście przekładu elementów, które nie występują w oryginale. W pierwszym zdaniu utworu dodano wyrażenie przysłówkowe *w dodatku*: *Jest to historia tak zwyczajna, że aż mi wstyd; i w dodatku jeszcze się nie skończyła. / Tako navadna zgodba je, da me je sram; in tudi dovršila se še ni.* W kolejnym przykładzie w tekście przekładu dodano zaimek wskazujący *te*: *W zapusty chodziłem po tych dziwnych miejscach, gdzie zobaczyć można, jak tańczą ludzie, którzy nigdy nie zaznali radości i którym śmierć wyziera z oczu. / Pred pustom sem hodil po čudnih krajih, zato da bi videl, kako plešejo ljudje, ki nikoli niso užili radosti in ki jim gleda smrt iz oči.*

W następnym z prezentowanych przykładów w tekście docelowym znalazła się partykuła *juž*: *Była jeszcze bardziej dziecinna i delikatna niż kiedykolwiek przedtem, tylko usta nie uśmiechały się już tak wesoło. / Bolj otroška je bila in bolj nežna nego kdaj poprej, samo ustnice se niso tako veselo smehljale.* Ostatnie dodanie w przekładzie tej noweli dotyczy dodania przymiotnika *szary* i znajdziemy je we fragmencie: *Ulica będzie zakurzona i duszna jak przedtem, nisko nad szarymi domami wisieć będzie obłok szarego fabrycznego dymu — a w dymie i kurzu powtarzać się będzie historia, która nie ma końca. / Ulica bo prašna in soparna kakor prej, nizko nad sivimi hišami bo visel oblak fabriškega dima — in v dimu in prahu se bo ponavljala zgodba brez konca ...*

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* znajdziemy dwa dodania. Pierwsze z nich dotyczy dodania partykuły *nawet*: *Tak siedział król Maciej i tak siedzieli, opierali się i leżeli również jego wojowie; żaden nawet się nie poruszył, ale też żaden nie spał [...]* / *Tako je sedel kralj Matjaž in tako so sedeli, sloneli in ležali tudi vojščaki njegovi; nobeden se ni ganil, ali nobeden ni spal [...]*. W kolejnym przykładzie dodano partykułę *jeszcze*: *Za nim wkrótce ukazał się trzeci; i ten, dziw nad dziwy, niósł w dłoniach własną głowę; była zakrwawiona od zlepionych włosów aż po szczęki, ale jeszcze żyła, oczy patrzyły otwarte; i kiedy tylko wszedł między towarzyszy, uniósł głowę i postawił ją na ramionach. / Za njim se je takoj prikazal tretji; in ta je, čudo prečudno, nesel lastno glavo v naročju; glava je bila okrvavljena od strnjenih las do čeljusti, toda živela je, oči so gledale nezastrite; in komaj je stopil med tovariše, je vzdignil glavo ter jo postavil med ramena.* Dodana przez tłumaczkę partykuła *jeszcze* w odniesieniu do opisywanej odciętej głowy zmienia postrzeżenie całej sytuacji. Całość utworu to przytoczenie przez narratora snu – we śnie możliwe są głowy żyjące w pełni samodzielnie, bez jakiegokolwiek połączenia z ciałem i w takim świecie nie jest to nic zaskakującego czy nadzwyczajnego. Dodanie w tym miejscu wyrazu *jeszcze* sugeruje jakoby opisywana głowa miała niebawem umrzeć, przestać funkcjonować. Informacji takiej próżno natomiast doszukiwać się w tekście napisanym przez Cankara.

4.2.6. Problem tłumaczenia nazw własnych

Analizując wybrane teksty, zauważyłam tendencję do spolszczania imion przez tłumaczy. Zagadnienie to zainteresowało mnie tym bardziej, że antroponimia jest jedną z dziedzin moich zainteresowań badawczych, które realizowałam w swoich wystąpieniach na konferencjach naukowych, a następnie w publikacjach (por. Gapsa 2016, Gapsa 2018a, Gapsa 2018b) oraz w pracy licencjackiej zatytułowanej *O polskich i słoweńskich imionach własnych. Najczęściej nadawane imiona w roku 2015.*

Nazwy własne, a dokładniej mówiąc imiona, związane są z kulturą i tradycjami danego narodu, dlatego obowiązuje zasada, że nie podlegają przekładowi [Mozetič 1997, 61; Lewicki 2017, 265]. Od tej zasady w wyjątkowych sytuacjach można odstąpić i próbować występujące w tekście imiona przystosowywać do realiów języka docelowego, oczywiście jeśli istnieją uzasadnione przyczyny [Mozetič 1997, 61–62] (np. tzw. imiona znaczące). Trzeba jednak mieć świadomość, że nazwy własne wykorzystywane w tekstach mają swoje określone funkcje i „należy [je] badać nie tylko jako jednostkę języków, lecz przede wszystkim tak, jak napotyka je tłumacz, a następnie odbiorca przekładu – zatem nie w izolacji, lecz w kontekście [...]” [Lewicki 2017, 267]. Dwa najważniejsze zadania, jakie nazwy własne pełnią w tekście, to zadanie identyfikujące (jaki konkretny przedmiot nazywana dana nazwa własna?) oraz zadanie sposobu nazywania (jak je nazywa, jakie skojarzenia wywołuje?) [Lewicki 2017, 270]. Jak pisze Lewicki [2017, 271]:

Rolą tłumacza jest [...] przekazanie obu tych elementów stanowiących o wartości komunikacyjnej danej nazwy własnej użytej w oryginalnym tekście: w przekładzie jej odpowiednikiem musi być nazwa, używana w języku docelowym do nazywania tego samego konkretnego przedmiotu oraz cechująca się podobnym zespołem wywoływanych skojarzeń.

W analizowanych przekładach na język polski swoje własne imiona posiadają bohaterzy pięciu z ośmiu analizowanych nowel. W trzech z nich bohaterowie w przekładzie mają imię identyczne z oryginalnym (tytułowa *Mimi*, Gjuro w noweli »*O domovina, ti si kakor zdravje*« oraz *Tini* z noweli *Gospodična*). Być może wynika to z faktu, że imiona te dla odbiorcy polskiego brzmią nieco egzotycznie, a ich etymologia prawdopodobnie nie jest szeroko znana, zatem dotarcie do niej i „spolszczenie” na jej podstawie imion byłoby dosyć trudnym zadaniem. Imię Gjuro w przekładzie okazało się problematyczne, gdyż często trzeba go było używać w przypadkach zależnych, a jego odmiana może wydawać się trudna, gdyż w języku polskim ciężko znaleźć inne imię o podobnym wzorcu deklinacyjnym (pisałam o tym także w podrozdziale dotyczącym różnic leksykalnych w przekładach, por. 4.2.1.).

W przypadku analizowanych nowel *Greh* i *Kralj Matjaž*, których bohaterowie to odpowiednio Jože i Matjaž, zauważyć można spolszczenie imion bohaterów. I tak, na przykład, w polskim przekładzie noweli *Greh* lub *Mater je zatail* jako główny bohater występuje *Józek*, a nie oryginalny *Jože*. W tym przypadku polski wariant imienia w całości odpowiada słoweńskiemu imieniu, gdyż oba są pochodnymi imienia *Józef* (sl. *Jožef*) [Janowowa i in. 1991, 353; Keber 2008, 266] i oba są zdrobnieniami. Uwzględniając

wspomnianą wcześniej zasadę, że imiona są elementem kulturowym i dlatego nie podlegają przekładowi, można by rzec, że przekład czy też użycie odpowiednika imienia nie było konieczne, można natomiast zrozumieć ewentualne powody, którymi kierowała się tłumaczka – w ten sposób tekst przybliżył się do odbiorcy przekładu, staje się niejako bardziej uniwersalny, a sam odbiorca łatwiej może się zidentyfikować z „polskim” *Józkiem*, niż z „obcym” *Jożem*. Spolszczenie imienia w przypadku tej noweli nie ma też istotnego wpływu na rozumienie jej treści.

Cieężko natomiast zrozumieć decyzję tłumaczki o spolszczeniu imienia bohatera noweli *Król Maciej* (sl. *Kralj Matjaž*). W wyniku zamiany jego imienia odbiorca polski może myśleć, że głównym bohaterem utworu jest pewien król imieniem Maciej, którego to wytworzył Ivan Cankar, co jest bardzo dalekie od prawdy. Kralj Matjaž jest postacią legendarną czy wręcz mityczną, która „uosabia naród słoweński i jego historię” [Pipan 1996, 9; tłumaczenie moje - MG]. Ogólnie przyjmuje się, że legendarny Kralj Matjaž powstał na kanwie historycznego węgierskiego władcy Matiji Korvina, chociaż wielu badaczy podkreśla, że obie postacie (faktyczny władca Matija Korvin i legendarny Kralj Matjaž) nie są ze sobą powiązane [Pipan 1996, 9], a chodzi raczej o Matjaža Klandra, przywódcę powstańców z Gorenjskiej (Górna Kraina) z czasów powstań chłopskich i napadów tureckich w drugiej połowie XV wieku [Bizjak 2013, 18–19]. Nie zważając jednak na to, który bohater historyczny stał się podstawą powstania mitu o Królu Matjażu, należy wiedzieć, że dla Słoweńców przedstawia on potężnego i zręcznego, a jednocześnie dobrego, litościwego i ludzkiego władcę jakiego pragną, gdyż według legendy kiedy Kralj Matjaž zbudzi się ze swojego snu, dla Słoweńców znów nastaną dobre czasy.

Z tego powodu spolszczenie imienia, mimo że było logiczne i poprawnie wykonane, gdyż *Matjaž* jest pochodną imienia *Matija* [Keber 2008, 346] a polskim odpowiednikiem obu imion jest imię *Maciej* [Janowowa i in. 1991, 368], było moim zdaniem nie tylko zbędne, ale wręcz nienależyte, gdyż w przypadku tego utworu znacząco wpływa na jego treść, a zatem także i jego szerszy wydźwięk oraz przesłanie. Oprócz tego zmiana ta całkowicie pozbawiła utwór „słoweńskości”. W mojej subiektywnej ocenie spolszczenie Kralja *Matjaža* w *Króla Macieja* oprócz przytoczonych już argumentów jest dodatkowo nieudane, gdyż u polskiego odbiorcy przekładu może niesłusznie wywołać skojarzenie z *Królem Maciusiem Pierwszym* – bohaterem literackim, którego w swojej powieści z roku 1922 stworzył Janusz Korczak.

4.3. Podsumowanie

W rozdziale dotyczącym polskich przekładów nowel Ivana Cankara zaprezentowano i omówiono łącznie 196 przykładów rozmaitych różnic, które występują w wybranych ośmiu nowelach i obejmują utwory wydane we wszystkich trzech głównych antologiach. Obejmują i reprezentują one zatem wszystkich tłumaczy i wszystkie okresy, kiedy w Polsce tłumaczono nowele Cankara (późniejsze przekłady nowel *Skodelica kave* z roku 2015 oraz »*O človeku, ki je izgubil prepričanje*« z roku 2018 są zjawiskami raczej jednorazowymi, dlatego uznane zostają w tym momencie za mniej istotne z punktu widzenia analizy translatologicznej).

Wszystkie omawiane różnice w sposób zrozumiały rzutują na styl utworu, zatem oprócz przydzielonej im kategorii można je zaliczyć także do różnic stylistycznych, które nie zostały wyodrębnione w analizie. Spośród zaprezentowanych 196 przykładów najczęściej różnic pojawia się na poziomie leksykalnym (28,5%), gramatycznym (25,5%) i tekstowym (21%), nieco mniej na poziomie składniowym (17%), najmniej zaś na poziomie systemowym (8%).

Nie powinien zaskakiwać fakt, że prawie jedną trzecią wszystkich prezentowanych i omawianych różnic stanowią różnice leksykalne. Język słoweński nie jest w Polsce językiem cieszącym się dużą popularnością, a liczba osób znających go w stopniu wystarczającym do przekładania dzieł literackich z zachowaniem wszystkich niuansów i odcieni znaczeniowych jest niewielka. Należy pamiętać także, że wszystkie trzy tomy, z których zaczerpnięto przekłady do analizy, wydano na długo przed ukazaniem się *Słownika słoweńsko-polskiego*, a nawet przed ukazaniem się w całości pierwszej wersji *Słownika literackiego języka słoweńskiego (Slovar slovenskega knjižnega jezika)*, którego pierwsze trzy tomy (od *A* do *Pren*) ukazały się, co prawda, przed rokiem 1981, należy jednak przypuszczać, że tłumacze tomu *Widok z pudelka i inne opowiadania* mieli do niego ograniczony dostęp, Ela Molè nie miała go zaś wcale.

Różnice gramatyczne stanowią dokładnie jedną czwartą wszystkich przytoczonych i omówionych w powyższym rozdziale. Należy jednak zaznaczyć, że ze względu na chęć dogłębnego prześledzenia sposobów oddawania w przekładach czasu zaprzeszłego i zaprezentowanie wszystkich jego użyc w tekstach oryginalnych liczba i udział procentowy różnic gramatycznych mogą być nieco zawyżone.

Zaskakiwać może fakt, że jedną piątą wszystkich omawianych różnic stanowią różnice tekstowe, w szczególności opuszczenia elementów występujących w tekstach oryginalnych. Prawdą jest, że opuszczano głównie partykuły i przysłówki, zatem te elementy językowe,

które zazwyczaj mają służyć wzmocnieniu czy podkreśleniu wypowiedzi. Z drugiej strony wśród elementów dodanych także często pojawiały się partykuły i przysłówki właśnie. Jest to o tyle zastanawiające, że z pozoru drobne, krótkie słowa rzeczywiście wpływają na sens i wydźwięk całych wypowiedzi i utworów, a przez ich dodawanie lub opuszczanie tłumacze ingerowali w treść oryginału.

Wiedząc o preferencjach językowych użytkowników języka polskiego, głównie dotyczących chętnego korzystania ze wszystkich czterech typów imiesłowów, zwłaszcza w tekstach literackich, a także o tym, że użytkownicy języka słoweńskiego używają ich rzadko, nie powinniśmy dziwić się temu, jaki jest udział procentowy różnic składniowych.

Różnice systemowe stanowią jedynie 8% wszystkich prezentowanych, co może jedynie dowodzić faktu, że choć oba języki oddalone są od siebie geograficznie, będąc językami słowiańskimi nadal pozostają sobie bliskie.

5. Ivan Cankar w przekładzie bułgarskim

Osobny, chociaż nieco mniej obszerny rozdział niniejszej pracy postanowiłam poświęcić bułgarskim przekładom utworów Ivana Cankara, mimo że można stwierdzić, że Bułgarzy są w tej kwestii dużo bardziej „zaawansowani” niż Polacy. Podobnie jak w przypadku tłumaczeń na język polski, na język bułgarski najwięcej tekstów pisarza przełożono w okresie komunizmu, choć zaznaczyć należy, że pierwsze przekłady na język bułgarski publikowano jeszcze za czasów życia Cankara. Całościowy przegląd opublikowanych tłumaczeń sporządziła Lilija Kirova [Kirova 2004, 234]. W roku 1910 Hristo Cankow – Deriżan w czasopiśmie „Славянски глас” opublikował jego wiersze i prozę pod tytułem *Интермецо в небесата*, jednak na język bułgarski przełożył je z serbskiego, a nie z oryginału. Przed śmiercią Cankara opublikowano jeszcze dwa utwory, a mianowicie *Есен* w roku 1911 w magazynie „Женски глас” i *Призраци* w roku 1912 w magazynie „Реч”. Kolejny przekład ukazał się dopiero w roku 1929 w magazynie „Заря”. Była to nowela o bułgarskim tytule *Четвърто митарство*. W latach 30. w czasopiśmie „Македония” ukazały się cztery przekłady utworów pisarza, chociaż wszystkie zostały przełożone na bułgarski z niemieckiego. Były to kolejno utwory: *Строгият съдия* oraz *Децата се чудят* w roku 1932 i *Чужденецът* oraz *Светото причастие* w roku 1933. Po II wojnie światowej, w roku 1946 w tomie *Славянски поети* ukazał się utwór *Зашумя зеленото море*, a w roku 1948 w magazynie „Земеделско знаме” opublikowano przekład utworu *Матилда*. W roku 1958 ukazała się pierwsza antologia utworów Cankara w bułgarskim przekładzie

Wencesławy Jordanowej, zatytułowana *Слугата Йерней и неговата правда. Разкази и новели (Hлаpec Jernej in njegova pravica)*. Jest to do dotychczas najobszerniejszy bułgarski zbiór przekładów dzieł pisarza. Antologia, którą zredagowali Wencesława i Ljubomir Jordanowowie, obejmuje 25 utworów, w tym nowele *От предградието, Сребърната десетарка, Кръстният път, Госпожицата, Лисичето, Мими, Грях, За господина, който помилва Тончка, Свето причастие, Шивачката, Детето се смее, Ученикът Лоїзе, Как господин помощникът запази честта си, О, татковино, ти си като здравето, Зденко Петерсилка, Павличковата кроона, Якобовото престъпление, Ковачът Дамян, Чуднияр кестен, Деца и старци, Господин капитанът і Крал Матяш* oraz opowiadania i powieści *Слугата Йерней и неговата правда, Мартин Качур, Петер Кленец*. W przekładzie Wencesławy Jordanowej ukazały się jeszcze dwie nowele: *Чашка кафе* oraz *Деца и старци*, obie w tomie *Словенски разкази* z roku 1979.

Kolejne opublikowane przekłady utworów Ivana Cankara są nieco bardziej współczesne. W roku 2016 Ljudmił Dimitrow przełożył na bułgarski debiutancki tomik wierszy pisarza, *Erotika*. W roku 2018 w jego przekładzie ukazała się także antologia pod tytułem *Избрани пиеси*, która obejmuje przekłady trzech dramatów: *Романтични души (Romantične duše. Dramatična slika v treh dejanjih)*, *Кралят на Бетайново (Kralj na Betajnovi. Drama v treh dejanjih)* oraz *Слуги (Hлапци. Drama v petih aktih)*. Należy jednak zaznaczyć, że dramat *Кралят на Бетайново* w roku 1947 na język bułgarski przełożyła Elisaweta Bagrjana, jednak nie został on nigdy opublikowany. Ljudmił Dimitrow w swojej publikacji jedynie zaktualizował jej przekład na poziomie ortografii i leksyki [Dimitrov 2018, 16].

6. Wybrane problemy tłumaczeniowe w bułgarskich przekładach dzieł Ivana Cankara (rekonesans)

W rozdziale tym przechodzimy do analizy przekładów nowel na język bułgarski i ich porównania z przekładem. W pierwszym podrozdziale przedstawione zostały utwory, które poddane zostały analizie. Kolejny podrozdział to prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych z podziałem na różnice leksykalne, gramatyczne, składniowe, systemowe i tekstowe. Aby zachować paralelność z analizą przekładów polskich, na końcu znajduje się także podrozdział traktujący o problemie nazw własnych w przekładach bułgarskich, po którym następuje podsumowanie wniosków.

6.1. Analizowane utwory

W dalszej części pracy analizuję nowele, które wybrałam jako podstawę materiałową dla własnego referatu, który wygłosiłam 16 listopada 2018 r. podczas konferencji studenckiej *Международен филологически форум. Полета на сътрудничество* na Uniwersytecie Sofijskim [Gapsa (w druku)].

Wszystkie analizowane nowele na język bułgarski tłumaczyła Wencesława Jordanowa, a wydano je w Sofii, w roku 1958, w tomie pt. *Слугата Йерней и неговата правда*. W dalszej części tego rozdziału analizie poddaję nowele: *Грях* (tytuł oryginalny *Greh* lub *Mater je zatajil*), *Госпожицата* (*Gospodična*) oraz *Крал Матяш* (*Kralj Matjaž*).

6.2. Prezentacja wybranych problemów tłumaczeniowych

Mimo analizy przekładu trzech nowel, z których każda stanowi odrębną i zamkniętą całość, znalezione problemy tłumaczeniowe z omawianych utworów zostaną pogrupowane w ramach kilku typów różnic, którymi są:

1. różnice leksykalno-słotwórcze
 2. wybrane różnice gramatyczne
 3. różnice składniowe
 4. różnice systemowe
 5. różnice tekstowe

Głównym przedmiotem rozważań będą wybrane różnice gramatyczne, a dokładnie wykorzystanie bułgarskiego systemu temporalnego do oddania w tłumaczeniach słoweńskiego czasu przeszłego i zaprzeszłego. Na liście znalazły się także różnice składniowe, które jednak nie są przedmiotem porównań, co zostało wyjaśnione w podrozdziale 6.2.3. Niektóre z prezentowanych przykładów zostały sklasyfikowane jako ilustrujące więcej niż jeden typ różnic, dlatego zostaną wymienione wielokrotnie.

6.2.1. Różnice leksykalno-słotwórcze

W tym podrozdziale przedstawione są różnice wynikające z użycia innych odpowiedników leksykalnych (lub wariantów derywacyjnych) w przekładzie w porównaniu z tekstem oryginalnym. Dla wybranych tłumaczeń bułgarskich stanowią one 14 przykładów.

W noweli *Greh* znaleźć można dwa przykłady takich różnic. Pierwszy z nich dotyczy użycia w przekładzie zdrobnienia, mimo że nie pojawia się ono w tekście oryginalnym:

*Ботушите ѝ — мъжки ботуши, които стигаха до колените — бяха целите в кал; и полата ѝ беше опръскана — широка селска пола със зелени **цветчета**. / Njeni škornji — moški škornji, ki so segali do kolen — so bili vsi blatni; tudi krilo je bilo oškropljeno — široko kmetiško krilo z zelenimi **rožami**. Kolejna różnica tego typu widoczna jest w zdaniu: *Майко, **спамувах се от вас!** / Mati, **zatajil sem Vas!*** W tekście oryginalnym bohater chce wyznać swojej matce, co konkretnie zrobił ('wyparł się' jej, 'nie przyznał się' do niej), a nie jaka była jego motywacja ('wstyd'), która co prawda wynika z kontekstu. Rozwiązanie to wydaje się o tyle niezrozumiałe, że w języku bułgarskim występuje czasownik *мая*, który jest znaczeniowo bliższy słoweńskiemu *zatajiti*.*

Niewątpliwie najwięcej przykładów można znaleźć w przekładzie noweli *Gospodična*. Dotyczą one głównie używania w przekładzie zdrobnień, które w oryginale nie występują. Pierwsze z przykładów pojawiają się w zdaniu: *Госпожица Тини беше **мъничка, дребничка** и много нежна; дете, а не жена; само по ръцете, по тези **тънички**, нещастни ръце личеше, че не беше познала младостта; / Gospodična Tini je bila **majhna, drobna** in zelo nežna; otrok, ne ženska; komaj na rokah, teh **tenkih, ubogih**, se ji je poznalo, da ni užila mladosti; W przekładzie bułgarskim Tini jest 'malutka' i 'drobniutka', a jej ręce 'cieniutkie', natomiast w oryginale mowa jest o tym, że jest ona 'mała', 'drobna', a jej ręce 'cienkie'.*

Kolejne przykłady podobnych realizacji występują w zdaniach: *Дребното ѝ **личице** съвсем се скриваше под сламената шапка, която я засенчаваше до шията. / Pod slamnikom se je popolnoma skrila njen drobni **obraz**, zasenčen je bil do vratu. ; Детското ѝ телце беше подвижно и **лекичко**, непрегърбено: плещите не чувствуваха още бремето. / Tudi otroško telesce je bilo gibko in **lahko**, neupognjeno: pleča niso občutila bremena. ; Край гората госпожицата съгледа **неперудка**; / Kraj gozda je ugledala gospodična **metulja**; ; — Тук, край гората, бих си построила **къщичка!** — каза госпожицата. / „Tu kaj bi si postavila **hišo**, kraj gozda!“ je rekla gospodična. ; През праха и тютюневия дим ме поздрави **тъничко гласче**. / Iz praha in iz tobakovega dima me je pozdravil **tenek glas**.*

W kolejnym przykładzie oprócz użycia zdrobnienia pojawia się także różnica między wyrazami *papiren* ('papierowy, z papieru') i *изкуствен* ('sztuczny'): *Двойките си отваряха път по стълбата към задушното **салонче**, украсено с **изкуствени** цветя. / Pari so se gnetli po stopnicah v vročo **izbo**, s **papirnimi** rožami okrašeno. Jeszcze jeden przykład użycia zdrobnienia znajdujemy w zdaniu: *Но Тини не се обърна и не искаше да се върне; усецах как трепери ръката ѝ, как се тресе од ужас **дребничко** ѝ тяло. / Tini**

*pa se ni ozrla in se ni vrnila; čutil sem, kako se je tresla njena roka, kako je trepetalo od groze vse **drobno** teló.*

W przekładzie noweli *Gospodična* podobne różnice leksykalne pojawiają się również w zdaniu: *Беше забрадена с дълга сива кърпа; лицето ѝ под кърпата изглеждаше много бяло и **дребничко**; стори ми се, че **беше** малко **отслабнала**; в косите си **бе затъкнала** хубава бяла роза. / Ogrnjena je bila v dolgo sivo ruto; zelo bel in **droben** je bil pod ruto njen obraz; zdelo se mi je, da **je** nekoliko **usehel**; v laseh pa **je imela** lepo belo rožo. O ile zrozumieć można by było chęć uzupełnienia informacji o tym, bohaterka nie tyle ‘miała’ ile ‘zatknęła’ sobie we włosach różę, o tyle w oryginale widzimy wyrażenie *usehel obraz*, czyli dosłownie ‘uschnięta twarz’, które wyraźnie zostało zapisane w rodzaju męskim i odnosi się do twarzy właśnie, a nie do głównej bohaterki, która rzekomo schudła, jak wynika z tekstu bułgarskiego (takiej informacji nie ma w oryginale). Również w tym zdaniu użyto zdrobnienia dla oddania informacji, która w tekście oryginalnym jest neutralna (*droben obraz – дребничко лице*).*

W kolejnym przykładzie zauważyć można bardzo mocną ingerencję tłumaczki w oryginał: *Дълго време прекарах в родината си и отново се завърнах тук; още първия ден се почувствувах, както никога досега, така самотен, в сърцето си изпитвах толкова странна горест, каквато по-рано не съм познавал. / **Zdaj, po dolgem času, sem se vrnil iz domovine**; in čutil sem se prvi dan tako samega, kakor nikoli, in tako čudna bridkost je bila v mojem srcu, kakor je prej nisem poznal. W oryginale bohater ‘wraca po długim czasie z ojczyzny’, nie mówi natomiast o tym, żeby ‘spędzał gdzieś czas’. W innym przykładzie serce bohaterki, które w oryginale jest (dosłownie) ‘pełne poznania, świadomości’, w przekładzie ‘znudziło się życiem’: *Тя noe розата, постави я на масата, а аз забелязах, че сърцето ѝ е осиротяло, че **е наситено от живота**. / Vzela je rožo in jo je položila na mizo; jaz pa sem spoznal, da je osirotelo njeno srce in da **je bilo že vse polno spoznanja**. W jednym ze zdań z końcowych części utworu dowiadujemy się, że jeden z bohaterów nie ma żadnych odpowiedzi, gdyż nikt jeszcze nic ‘nie wiedział’, a według bułgarskiego przekładu po prostu jej ‘nie dostał’, nie ma natomiast mowy o przyczynie: *Търси работа, но още нищо не са му отговорили... / Vprašal je, pa še niso nič vedeli ...* Dodatkowo w przekładzie zawarta jest informacja o tym, że ‘szuka pracy’, podczas gdy w oryginale wspomniano jedynie, że ‘pytał’ (nie wiemy kogo, z kontekstu podejrzewamy jedynie, że pytał o pracę).**

W bułgarskim przekładzie noweli *Kralj Matjaž* nie odnotowano przykładów istotnych różnic leksykalno-słotwórczych.

6.2.2. Wybrane różnice gramatyczne

Sednem tego podrozdziału będzie analiza wykorzystania bułgarskiego systemu temporalnego, zwłaszcza w zakresie oddawania w przekładzie słoweńskiego czasu przeszłego i zaprzeszłego. Zaprezentowane zostaną także inne różnice gramatyczne, które można znaleźć w analizowanych przekładach i tekstach oryginalnych.

6.2.2.1. Bułgarski system temporalny i jego użycie w analizowanych przekładach

Język bułgarski charakteryzuje się niezwykle rozbudowanym systemem temporalnym, który nie występuje w języku słoweńskim. Bułgarska tłumaczka miała zatem do dyspozycji 9 czasów gramatycznych. O ile czas teraźniejszy i przyszły oba języki oddają w sposób podobny (dlatego nie będą one przedmiotem analizy, choć czasy przyszłe w języku bułgarskim także są rozbudowane), o tyle różnorodność bułgarskich czasów przeszłych jest duża, a reguły i wyznaczniki ich stosowania formalnie określone. W tym podpunkcie chciałabym prześledzić oddawanie słoweńskiego czasu przeszłego i zaprzeszłego z wykorzystaniem bułgarskiego systemu temporalnego. W przekładach wybranych trzech nowel (które już w oryginale napisane zostały głównie z użyciem czasu przeszłego) całkowita liczba czasowników w czasach przeszłych wynosi 507, nie będziemy zatem poddawać szczegółowej analizie wszystkich przykładów.

Statystycznie we wszystkich 507 przykładach z tłumaczeń liczba użycia poszczególnych czasów przeszłych wynosi: минало несвършено време – 248 przykładów (49%); минало свършено време – 226 przykładów (44,5%); минало предварително време – 22 przykłady (4%); минало неопределено време – 9 przykładów (2%); бъдеще в миналото – 2 przykłady (0,5%); бъдеще предварително – 0 przykładów (0%); бъдеще предварително в миналото – 0 przykładów (0%). Dane te pokrywają się z faktem, że w literaturze pięknej, której planem jest czas przeszły, w języku bułgarskim używa się głównie czasu przeszłego prostego niedokonanego (минало несвършено време) oraz czasu przeszłego prostego dokonanego (минало свършено време). O ich dystrybucji w literaturze pisał np. Paszow [Pašov 1994, 142]:

Минало свършено време е основното разказвателно време, а минало несвършено време е основното описателно време, защото чрез него се прави описание на дадено състояние, на някаква картина в плана на миналото. Дори да употребим цяла поредица от глаголи в минало несвършено време, действието

няма да се придвижи напред, както е при минало свършено време, а ще си остане все в една и съща точка от миналото, когато са били налице едновременно всички тези действия като едно състояние, като една ситуация в определен минал момент.

Czasu przeszłego prostego niedokonanego (минало несвършено време) używa się także do opisywania działań, które rozpoczęły się i trwały w przeszłości, lecz o których nie wiadomo, czy zostały przerwane lub zakończone oraz aby podkreślić powtarzalność czynności [Dalewska-Greń 1997, 355; Dimitrov i in. 2010, 26–27]. Sformalizowane jest także użycie czasu przeszłego prostego dokonanego (минало свършено време), którego używa się do opisywania czynności jednokrotnych czy czynności zakończonych w przeszłości (związanych z określonym momentem w przeszłości) [Dalewska-Greń 1997, 354–355; Dimitrov i in. 2010, 26–27]. Polskie nazwy obu czasów (czas przeszły dokonany/niedokonany) mogą być mylące, gdyż mogą sugerować, że bułgarski aoryst (czas przeszły prosty dokonany) tworzy się od czasowników dokonanych, imperfectum (czas przeszły prosty niedokonany) zaś od czasowników niedokonanych. W rzeczywistości w języku bułgarskim „obie formy czasów mogą być tworzone tak od czasowników dokonanych, jak i niedokonanych” [Dalewska-Greń 1997, 353].

Oba bułgarskie czasy przeszłe proste możemy zatem potraktować jako głównie i naturalnie używane do oddania w przekładach słoweńskiego czasu przeszłego, zwłaszcza w świetle informacji, że stanowią one ponad 90% wszystkich przykładów użycia czasów przeszłych w przekładach bułgarskich. Skupimy się zatem na pozostałych 33 (6,5%) przykładach, przy czym dla czasu zaprzeszłego (минало предварително време) pominięte zostaną te przykłady, gdzie oddaje on czas zaprzeszły użyty w tekście oryginalnym.

6.2.2.1.1. Użycie bułgarskiego czasu zaprzeszłego (минало предварително време)

Niemalże we wszystkich językach słowiańskich czas zaprzeszły jest fakultatywnym elementem systemu temporalnego, którego używa się zwykle w języku pisanym (szczególnie w literaturze pięknej) i w celu podkreślenia, że jakaś czynność poprzedza(ła) inną czynność z przeszłości (tzw. czas względny) [Dalewska-Greń 1997, 373].

W tym podrozdziale skupiam uwagę na miejscach, w których bułgarski czas zaprzeszły został użyty, mimo że w oryginale występuje zwykły czas przeszły lub nawet czas teraźniejszy. Takich sytuacji jest 14. Pozostałych 19 przypadków użycia w przekładzie bułgarskim czasu zaprzeszłego odpowiada jego stosowaniu także przez Cankara,

jak na przykład w zdaniu z noweli *Gospodična*: *Госпожица Тини си пооправи прическата, която се беше разбъркала от едната страна на челото; след това пи вино.* / *Gospodična Tini si je poravnala frizuro, ki se je bila nagnila postrani na čelo; nato je pila.*

Trzy z nich są widoczne w noweli *Kralj Matjaž*. W pierwszym przykładzie tłumaczka zdecydowała się na dodanie informacji, której nie ma w tekście słoweńskim i użyła w tym celu czasu zaprzeszłego: *В залата се появи странен човек, кой знае как и откъде бе дошъл; застана изведнъж пред дъбовата маса на крал Матяш.* / *V dvorani se je prikazal čuden človek, kdo ve kako in odkod; stal je nenadoma pred hrastovo mizo kralja Matjaža.* W drugim przypadku w oryginale występuje zwykły czas przeszły, podkreślony co prawda partykułą *še*: *Не се учудвах и когато от всички страни започнаха да прииждат процесии, каквито човеико око не бе виждало.* / *Tudi se nisem čudil, ko so prihajale dolge procesije od vseh strani; procesije, kakor jih človeško oko še ni videlo.* W trzecim przykładzie pierwsza część zdania w obu językach została napisana w czasie zaprzeszłym, jednakże w drugiej części zdania słoweńskiego pojawia się już tylko zwykły czas przeszły, w przekładzie bułgarskim zaś czas zaprzeszły: *Бяха се събрали от всички краища на света; колкото народи беше родила земята, всички бяха там.* / *Zbrali so se bili od vseh strani in krajev tega sveta; kolikor je narodov zemlja rodila, vsi so bili tam;*

W noweli *Greh* jedyny przykład użycia czasu zaprzeszłego do oddania innego czasu gramatycznego oryginału stanowi przedostatnie zdanie: *Отдавна бе се случило това, а грехът лежеше на душата му тежък и голям, както в първия ден.* / *Dolgo je od tega, in greh leži na njegovi dusi težak in velik kakor prvi dan;* W tym wypadku tłumaczka użyła czasu zaprzeszłego (минало предварително време) do oddania czasu terażniejszego, czasownik *leži* w czasie terażniejszym w drugiej części zdania został przetłumaczony za pomocą czasu przeszłego prostego niedokonanego (минало несвършено време): *лежеше.*

Najwięcej (10 przykładów) użycia czasu zaprzeszłego do oddania innego czasu gramatycznego w oryginale znaleźć można w przekładzie noweli *Gospodična*, która jest najdłuższym omawianym w tym rozdziale utworem. W pierwszym przykładzie oryginalny czas przeszły został wyrażony bułgarskim czasem zaprzeszłym, co jest jednak uzasadnione logicznie: *Госпожица Тини беше мъничка, дребничка и много нежна; дете, а не жена; само по ръцете, по тези тънички, нещастни ръце личеше, че не беше познала младостта;* / *Gospodična Tini je bila majhna, drobna in zelo nežna; otrok, ne ženska; kotaj na rokah, teh tenkih, ubogih, se ji je poznalo, da ni užila mladosti;* W kolejnym przykładzie także nie odnajdziemy w oryginale czasu zaprzeszłego, który jednak dwukrotnie występuje w przekładzie: *Винаги ми изглеждаше чудно, че това много нежно и бяло лице не беше*

още засегнато от задушния прашен въздух на работилница, че подтиснатата грижа **не беше** съвсем **премрежила** погледа на тези кафяви очи и че **грехът не бе опетнил** усмихнатите устни. / *Zmerom se mi je zdelo čudno, da se teh prenežnih belih lic ni dotaknil zatohli, prašni vzduh delavnice, da ni čisto omrenila pogleda teh rjavih oči topa skrb in da smehljajočih ustnic ni oskrunil greh.* Podobna sytuacja ma miejsce w zdaniach: *Сиромасите и подчинените я наричаха госпожица, защото така чудновато беше израснала между тях, угнетените от живота, обречените на побски труд, смърт. / Gosposdična so ji rekli siromaki in sužnji, ki je tako čudežno vzrasla med njimi, upognjenimi, od življenja na tlako in smrt obsojenimi.* ; През карнавалните дни обиколих хай-чудновати квартали, за да видя как танцуват хората, които **не бяха изпитали** радост, на които смъртта гледа в очите. / *Pred pustom sem hodil po čudnih krajih, zato da bi videl, kako plešejo ljudje, ki nikoli niso užili radosti in ki jim gleda smrt iz oči.* ; И той също беше разгорещен, силно възбуден, **беше пил много**. / *Tudi on je bil razgret, ves nemiren, in pil je veliko.* ; **Навел се бях** над прозореца в коридора и гледах към запустелния двор, където играеха мръсни, охтичави деца. / *Slonel sem ob oknu na hodniku in sem gledal na pusto dvorišče, kjer so se igrali umazani, jetični otroci.* oraz *Тя наведе глава и започна да си играе с престилката; още по-тънка и нежна, съвсем детска беше станала ръката ѝ. / Povesila je glavo in se je igrala s predpasnikom; še bolj tenka in nežna, čisto detinska je bila njena roka.* Na nieco szerszy komentarz zasługuje przykład z początku trzeciej części utworu: *Беше забрадена с дълга сива кърпа; лицето ѝ под кърпата изглеждаше много бяло и дребничко; стори ми се, че беше малко отслабнала; в косите си бе затъкнала хубава бяла роза. / Ogrnjena je bila v dolgo sivo ruto; zelo bel in droben je bil pod ruto njen obraz; zdelo se mi je, da je nekoliko usehel; v laseh pa je imela lepo belo rožo.* W tym przykładzie oprócz oddawania czasu przeszłego za pomocą czasu zaprzeszłego mamy także z różnicami leksykalnymi, o czym szerzej napisano w części dotyczącej różnic leksykalno-słowotwórczych (por. 6.2.1.).

W niektórych przykładach, gdzie używa się czasownika w 3. os. liczby pojedynczej można zauważyć dwie formy czasownika *съм* w czasie przeszłym (**беше станала** – **бе затъкнала**). Między obiema formami nie ma różnicy znaczeniowej, forma *беше* jest używana częściej zarówno w języku mówionym, jak i pisanym, forma *бе* występuje niemalże jedynie w języku pisanym i uznawana jest za nieco bardziej literacką [Pašov 1994, 127].

6.2.2.1.2. Употреба бугарског времена прошлог сложеног (минало неопределено време)

У језику бугарском време прошло сложено неопределено (минало неопределено време) улази у специфичне односе са временима прошлим једноставним, која са њим савременују. Време прошло сложено неопределено има најчешће значење резултативно (означава делатност, која резултати су актуални у моменту говора) и није повезано са одређеним моментом у прошлости (зато је време неопределено) [Далеvsка-Грећ 1997, 354–355, 372].

У анализираним новелма време прошло сложено неопределено (минало неопределено време) појављује се само у преводу новеле *Gospodična*, која је најдуже и најбоље развојеном текстом. Са њом најчешће одговарајуће време прошло, у једном од примера такође време запределило. У анализираним преводима налази се 9 примера употребе времена прошлог сложеног неопределеног: *А ницо не ни каза, никога не си поканила!* / *Nič nisi povedala, nič vabila!* ; *Има и други, които не са добре, но не са заплакали и никак не се оплакват ...* / *Tudi drugim se je godilo slabo, pa niso jokali in se niso nič pritoževali ...* ; *Приличаше на дете, което се е нагиздало с роклята на майка си и се разхожда аз стаята с големи крачки и с гордо вдигната глава.* / *Podobna je bila otroku, ki se je bil našemil z obleko svoje matere in hodi po izbi z dolgimi koraki in ponosno glavo.* ; *Дълго време прекарах в родината си и отново се завърнах тук; още първия ден се почувствувах, както никога досега, така самотен, в сърцето си изпитвах толкова странна горест, каквато по-рано не съм познавал.* / *Zdaj, po dolgem času, sem se vrnil iz domovine; in čutil sem se prvi dan tako samega, kakor nikoli, in tako čudna bridkost je bila v mojem srcu, kakor je prej nisem poznal.* ; *Тя пое розата, постави я на масата, а аз забелязах, че сърцето ѝ е осиротяло, че е наситено от живота.* / *Vzela je rožo in jo je položila na mizo; jaz pa sem spoznal, da je osirotelo njeno srce in da je bilo že vse polno spoznanja.* ; *Търси работа, но още ницо не са му отговорили...* / *Vprašal je, pa še niso nič vedeli ...* ; *Виж, приготвила съм му там ... като изпие една глътка ракия, става съвсем друг;* / *Glej, tam sem ti pripravila ... kadar popije požirek žganja, je ves drugačen;* ; *Може би е завършила снощи, може би ще завърши довечера, а може би чак след една година.* / *Morda se je [dovršila, р. а.] že snoči, morda se bo potoj, morda šele čez leto dni.* ; *Страданието тук се случува досадно и не вълнува толкова силно сърцето, че да се облее*

с кръв, преди да е паднал мрак; / Zgodi se, da je trpljenje dolgočasno in da ne presune srca s toliko silo, da izkrvavi še pred mrakom;

6.2.2.1.3. Użycie bułgarskiego czasu przyszłego w przeszłości (бъдеще в миналото)

Podstawową funkcją czasu przyszłego w przeszłości (бъдеще в миналото) jest wyrażanie zdarzeń przyszłych względem momentu w przeszłości, który albo wynika z kontekstu, albo jest oczywisty. Zdarzenie zatem nie jest powiązane z momentem mówienia (teraźniejszym), ale z momentem w przeszłości, a dopiero ten pozostaje w bezpośrednim powiązaniu z momentem mówienia. Czas ten wyraża zatem orientację temporalną złożoną. Tworzony jest za pomocą czasownika pomocniczego *ща* w czasie przeszłym prostym niedokonanym oraz czasownikiem głównym w czasie teraźniejszym, które łączą się za pomocą cząstki *да* [Pašov 1994, 112, 122–123].

Czas przyszły w przeszłości (бъдеще в миналото) pełni konkretne funkcje w literaturze pięknej [Pašov 1994, 143]:

Ако в хода на разказ за минали събития става дума за действие, което в съответния минал момент, до който е достигнал разказът, е било предстоящо, тогава се използва бъдеще в миналото [...]. В художествената литература сревнително често се среща такава употреба на бъдеще в миналото — за да се насочи вниманието на читателя към действия, които се очакват в миналия момент, които ще настъпят към действия, които ще настъпват по-късно.

W analizowanych przykładach czas ten został dwukrotnie użyty w jednym ze zdań noweli *Gospodična*, kiedy to narrator opowiada o przemianie tytułowej panienki, używając w tym celu w oryginale trybu przypuszczającego w czasie zaprzyszłym: *Защото в миналото при такъв случай тя щеше да се засмее весело, щеше да мушне розата в косата или я затъкне на гърдите. / Zakaј prej bi se bila veselo zasmejala, vtaknila bi bila rožo v lase, ali bi jo bila pripela na prsi.*

6.2.2.2. Inne różnice gramatyczne w zakresie użycia czasów

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* odnajdujemy przykład, w którym słoweński czas przeszły został oddany przez czasownik *być* w czasie przeszłym prostym niedokonanym (минало несвършено време) + przymiotnik, mimo że nie ma powodów, aby w tym przypadku nie użyć bułgarskiego czasownika o znaczeniu ‘żyć’ w czasie przeszłym prostym

niedokonanym (минало несвършено време): *След него веднага се появи трети и, о чудо на чудесата, той носеше в ръце собствена си глава; главата беше окървавена от сплъстените коси чак до челюстите и все пак **беше жива**, очите гледаха ясно; / *Za njim se je takoj prikazal tretji; in ta je, čudo prečudno, nesel lastno glavo v naročju; glava je bila okrvavljena od strnjenih las do čeljusti, toda **živela je**, oči so gledale nezastrite;* W innym przykładzie z noweli *Greh* czas zaprzeszły został oddany czasem przeszłym prostym niedokonanym w zdaniu: *Извън града се сбогуваха. На Йоже му **се искаше** да коленичи пред нея и да зарови глава в полата ѝ. / *Zunaj mesta se je posloвила, in Jože **se je bil namenil**, da bo pokleknil in da bo skril glavo v njeno krilo.* W przekładzie tego utworu zauważyć można także, że słoweński czas zaprzeszły z pierwszej części kolejnego prezentowanego zdania został oddany z wykorzystaniem czasu przeszłego prostego niedokonanego (минало несвършено време), a nie czasu zaprzeszłego (минало предварително време): *Като че ли стрелката на часовника **стигаше** вече на дванадесет и всеки миг чукчето можеше да удари върху камбана. / *Kakor da **se je bil** kazalec na uri **pomaknil** tik do dvanajste in da vsak hip udari kladivo na zvon.****

6.2.3. Różnice składniowe

Język bułgarski jest językiem ukierunkowanym na analityzm, zatem realizuje pewne elementy w sposób zdecydowanie odmienny niż język słoweński czy polski, gdyż oba należą do grupy języków fleksyjnych [Majewicz 1989, 207; Milewski 2009, 177]. Zanik w języku bułgarskim fleksji imiennej czy bezokoliczników (i oczywiście inny system temporalny, który został opisany w poprzednim podrozdziale) wymaga często nieco innego szyku zdań i użycia większej liczby chociażby wyrażen przyimkowych dla oddania tej samej treści, jest to jednak zjawisko naturalne i oczywiste dla rodzimych użytkowników, tak jak dla użytkowników języka słoweńskiego naturalna jest np. deklinacja czy stosowanie bezokoliczników. Porównywanie systemów składniowych obu języków wydaje się więc z góry skazane na niepowodzenie („[...] szyk [...] jest tym bardziej stały, im bardziej analityczna jest struktura języka” [Majewicz 1989, 212]), przyjmujemy zatem, że systemy te są na tyle odmiennie, że ich dogłębne porównanie syntaktyczne mogłoby stanowić temat oddzielnej, dość obszernej pracy naukowej, dlatego też nie będzie przedmiotem zainteresowania w niniejszej pracy. Na potwierdzenie niniejszej tezy przytaczam także słowa Ljudmiła Dimitrowa, tłumacza literatury słoweńskiej na język bułgarski, który poruszył kwestię odmienności składni słoweńskiej i bułgarskiej w wywiadzie, jaki przeprowadziła Đurđa Strsoglavec. Ljudmił Dimitrow udzielił go po zdobyciu nagrody *Lavrinova diploma*,

a wywiad ukazał się w bezpłatnym miesięczniku „Bukla”, w kolumnie *Pobliski v prevode*¹⁰. Na pytanie o to, czy przynależność języka słoweńskiego i bułgarskiego do tej samej grupy językowej ułatwia czy raczej utrudnia tłumaczenie, Ljudmił Dimitrow [Dimitrov 2017, 32] odpowiada, że:

Strsoglavac: Je pri prevajanju iz slovenščine v bolgarščino dejstvo, da gre za južnoslovanska jezika, prednost ali prej ovira?

Dimitrov: Iz sorodnih jezikov in v njih se prevaja teže, kot če imamo opraviti z oddaljenimi, ki spadajo v različne jezikovne skupine. Pri bolgarščini in slovenščini je nekaj težav. Najprej gre za povsem drugačno skladnjo. Da bi naredil prepričljivo, naravno frazo v bolgarščini, je ne moreš le prevesti, ampak jo moraš skoraj prenapisati, ker se v slovenskem besednem redu čuti močan nemški vpliv, kar se ne ujema s preostalimi južnoslovanskimi jeziki. [...]

6.2.4. Różnice systemowe

W tym podrozdziale omówione zostaną różnice, które wynikają z odmienności bułgarskiego i słoweńskiego systemu językowego, na przykład w zakresie kategorii liczby. Głównym problemem będzie tutaj oddawanie w przekładach liczby podwójnej, podobnie jak miało to miejsce w przypadku tłumaczeń na język polski. Łącznie zaprezentowanych zostanie 12 przykładów.

6.2.4.1. Liczba podwójna

Język bułgarski, podobnie jak język polski, w procesie rozwoju historycznego zatracił liczbę podwójną, a do jej wyrażania stosuje liczbę mnogą, która może zostać wzmocniona leksykalnie w celu podkreślenia, że chodzi konkretnie o dwie rzeczy, osoby, zjawiska itp. Charakterystykę słoweńskiej liczby podwójnej opisano w podrozdziale 4.2.4.1. Warto zaznaczyć natomiast, że w języku bułgarskim występuje tzw. liczba mnoga zależna od kontekstu (*бройна форма*), a liczebniki form męskoosobowych przyjmują osobliwe formy (typ *двама*, *трима*), o czym szerzej możemy przeczytać w gramatykach języka bułgarskiego, np. *Практическа българска граматика* [Pašov 1994, 62–63, 80].

Podobnie jak w przypadku przekładów na język polski, pojawiająca się w tekstach oryginalnych liczba podwójna w tłumaczeniach bułgarskich oddawana jest poprzez użycie liczby mnogiej (dotyczy to zarówno osobowych form czasowników jak i zaimków),

¹⁰ <https://issuu.com/revijabukla/docs/bukla-134-135> (dostęp: 9.06.2019)

bez leksykalnego podkreślania, że chodzi o dwie osoby. Ponieważ takich przykładów w omawianych dziełach jest bardzo wiele, nie zostaną one przytoczone w tym miejscu. Warto zaznaczyć jednak, że podobnie jak w przypadku tłumaczeń polskich, leksykalne wzmocnienie liczby podwójnej pojawia się w przekładach tylko tam, gdzie występuje ono także w tekstach oryginalnych. Poniższa prezentacja obejmie przede wszystkim formy werbalne oraz pojawiające się stosunkowo rzadko zaimki osobowe.

Ze wszystkich trzech analizowanych nowel liczba podwójna występuje jedynie w noweli *Gospodična*. Poniżej zaprezentowano 8 przykładów, w których w przekładzie bułgarskim zastosowano jej leksykalne podkreślenie: *Закрачихме бързо и когато сивите къщи останаха далеч зад нас и ни поздрави зелената горишка – любимият към – и дватама бяхме радостни, хванахме се за ръце и прихнахме да се смеем.* / *Šla sva hitro; in ko so bile sive hiše daleč za **nata** in **naju** je pozdravil zelen gaj, obljubljena dežela, sva bila obadva vesela in sva se **prijela** za roko in sva se **smejala**.* ; *Протегна ми и двете си ръце и ме поздрави с весела усмивка.* / *Obe roke mi je ponudila, z veselim smehom me je pozdravila.* ; *Когато се завърнаха и дватама бяха много възбудени, дишаха тежко и често, очите им пламтяха, забулени сякаш от някаква червена мъгла.* / *Ko sta se vrnila, sta bila obadva čudno vzbunjena; težko in hitro sta soplá, oči so žarele, kakor izza rdeče megle.* ; *Отначало ще живеем в стаичката, нали сме сами – и дватама не сме едну.* / *Od začetka **bova stanovala** v kabinetu, saj sva **samá** — in majhna sva obadva.* ; *Сега той не печели кой знае колко... няма работа... но по-късно... може би ще отидем дватама в Немско... там се печели по-добре.* / *Zdaj ne zasluži veliko ... ni dela ... ampak pozneje ... morda **pojdeva** na Nemško, obadva ... tam je zaslužek boljši.* W przykładzie: *А госпожицата ни хвана и дватама за ръка.* / *Gospodična pa se **naju** je oklenila z obema rokama.* zauważyć można leksykalne podkreślenie liczby podwójnej, które jednak w przekładzie podkreśla coś innego niż w oryginale: w tekście Cankara bohaterka obejmuje swoich towarzyszy (faktycznie dwóch) ‘obiema rękami’, nie zaś łapie ‘obu’ za rękę. Kolejne dwa przykłady to również leksykalne wzmocnienie liczby podwójnej w przekładzie: *Тя си отиде; а ние дватама се спогледахме и ни стана пусто.* / *Šla je; midva pa sva se spogledala in bilo **nata** je пусто.* ; *Мълчах и когато погледите ни се срещнаха и дватама погледнахме встрани.* / *Molčal sem, in ko sta se srečala **najina** pogleda, sva se obadva ozrla v stran.* Znaleźć można również jeden przykład, gdzie mimo leksykalnego podkreślenia liczby podwójnej w oryginale, nie pojawiła się ona w przekładzie: *И аз, и моята годеница се изненадахме.* / *Obadva sva se začudila, moja nevesta in jaz.*

Prawdopodobnie wynika to z faktu, że w zdaniu pojawia się wyliczenie osób, które się zdarzyły, dlatego też wiadomo, że chodzi o dwoje bohaterów.

Innym zjawiskiem systemowym, na które warto zwrócić w tym miejscu uwagę, jest tzw. podwójne dopełnienie, którego użycie wydało się tłumaczce uzasadnione w kilku zdaniach. I tak w noweli *Gospodična* odnajdujemy przykłady: *Мен всичко ми се струва така хубаво, като че ли тръгвам надалеч, към онази гора, към онази бяла къща със зелените прозорци, с червената веранда и голямата градина ...* / *Meni se tako zdi, tako lepo, kakor da bi se napravljala daleč, tja proti gozdu, v tisto belo hišo z zelenimi okni in z rdečo verando, in s tistim prostranim vrtom ...* ; *Аз усещаж треперещата ѝ ръка, разбрах страха ѝ и на мен самия ми стана тежко на сърцето.* / *Jaz pa sem čutil njeno trepetajočo roko in sem razumel njen strah in samemu mi je bilo težko pri srcu.* W przekładzie noweli *Greh* natomiast: *Извън града се сбогуваха. На Йоже му се искаше да коленичи пред нея и да зарови глава в полата ѝ.* / *Zunaj mesta se je posloвила, in Jože se je bil namenil, da bo pokleknil in da bo skril glavo v njeno krilo.*

6.2.5. Różnice tekstowe

W tym podrozdziale zaprezentowane zostaną miejsca, które w bułgarskim przekładzie zostały opuszczone lub dodane przez tłumaczy. W przypadku wybranych tłumaczeń bułgarskich stanowią one łącznie 5 przykładów.

6.2.5.1. Opuszczenia

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* znajdujemy dwa opuszczenia. Występują one w zdaniach: *Задуха хладен вятър, сякаш някъде в далечната тъма беше се отворила невидима врата;* / *Zapihal je hladen nočni veter, kakor da so se bila nekje v daljnem traku odprla nevidna vrata;* oraz *Не се учудвах и когато от всички страни започнаха да прииждат процесии, каквито човешко око не бе виждало.* / *Tudi se nisem čudil, ko so prihajale dolge procesije od vseh strani; procesije, kakor jih človeško oko še ni videlo.* Co ciekawe, dokładnie takie same opuszczenia występują w przypadku przekładów na język polski, a oba przykłady zostały już skomentowane w podrozdziale 4.2.5.1.

6.2.5.2. Dodania

W przekładzie noweli *Gospodična* dwa razy znajdujemy elementy dodane, a dokładnie w przykładach: *Дълго време прекарах в родината си и отново се завърнах*

тук; **още** първия ден се почувствувах, както никога досега, така самотен, в сърцето си изпитвах толкова странна горест, каквато по-рано не съм познавал. / *Zdaj, po dolgem času, sem se vrnil iz domovine; in čutil sem se prvi dan tako samega, kakor nikoli, in tako čudna bridkost je bila v mojem srcu, kakor je prej nisem poznal.* Dodanie w tym miejscu modalizatora *още* może służyć wzmocnieniu treści.

Kolejne dodanie pojawia się w zdaniu: *Страданието тук се случи досадно и не вълнува толкова силно сърцето, че да се облее с кръв, преди да е паднал мрак; / Zgodi se, da je trpljenje dolgočasno in da ne presune srca s toliko silo, da izkrvavi še pred mrakom;* Prawdopodobnie wynika ono z chęci precyzyjnego wyrażenia następstwa czasów, które w języku bułgarskim jest bardziej sformalizowane.

W przekładzie noweli *Kralj Matjaž* znajdziemy jedno dodanie we fragmencie: *В залата се появи странен човек, кой знае как и откъде бе дошъл; застана изведнъж пред дъбовата маса на крал Матяш. / V dvorani se je prikazal čuden človek, kdo ve kako in odkod; stal je nenadoma pred hrastovo mizo kralja Matjaža.* W tekście oryginalnym określenie *kako in odkod* odnosi się do czasownika *prikazati se*, nie ma natomiast mowy o jakimkolwiek ‘przychodzeniu’ czy też ‘przybywaniu’, jak zostało to ujęte w przekładzie bułgarskim.

6.2.6. Problem tłumaczenia nazw własnych

Tendencja do bułgaryzowania imion bohaterów nie występuje w przekładach bułgarskich z niejako oczywistej przyczyny – imiona bohaterów zostały dostosowane do używanej w Bułgarii cyrylicy z możliwie jak największym zachowaniem zasad wymowy oryginalnej (transkrypcja), zatem w tłumaczeniach nie napotykamy znaczących różnic w imionach bohaterów. Wyjątek może stanowić przykład *Матяш* vs. *Matjaž*, który w zapisie bułgarskim uwzględnia ubezdźwięcznienie wygłosu. Pozostałe dwa przypadki (*Тини* – *Tini* oraz *Йоже* – *Jože*) można potraktować jako przykłady dowodzące zastosowania zarówno transkrypcji jak i transliteracji, przykład pierwszy może jednak udowodniać, że w tłumaczeniach bułgarskich w praktyce stosowano zasady transkrypcji, choć ciężko jest udowodnić to przy pomocy tych trzech wybranych przykładów, zwłaszcza że transkrypcja i transliteracja w niektórych wypadkach może wyglądać identycznie.

6.3. Podsumowanie

Podobnie jak w przypadku przekładów na język polski, liczną grupę różnic stanowią różnice leksykalno-słotwórcze, czyli nieprecyzyjne oddawanie znaczenia tekstu

oryginalnego. Celem niniejszego rozdziału była również prezentacja wykorzystania w przekładzie możliwości i korzyści płynących z rozbudowanego bułgarskiego systemu temporalnego, nie powinno zatem dziwić, że tenże podrozdział jest najobszerniejszym spośród omówionych zagadnień gramatycznych. Oczywiście równie interesującym problemem gramatycznym mogłoby być także stosowanie w przekładzie imiesłówów czy dystrybucja rodzajników, jednak ze względu na charakter niniejszego rozdziału, który jest niejako uzupełnieniem rozważań nt. przekładów na język polski, jako zagadnienie główne wybrane zostało zastosowanie w przekładach bułgarskich form bardziej rozbudowanego systemu temporalnego. Niedosyt może budzić brak analizy składniowej, jednakże jak wspomniano wyżej, jest to zagadnienie tak obszerne, że mogłoby stanowić osobną pracę badawczą, dlatego też na potrzeby niniejszej pracy zostało pominięte. Różnice systemowe skupiały się głównie na bułgarskim podwójnym dopełnieniu oraz na oddawaniu słoweńskiej liczby podwójnej. W przypadku tej ostatniej wnioski pokrywają się z obserwacjami i analizą przekładów polskich – liczbę podwójną oddawano leksykalnie jedynie wtedy, gdy była ona podkreślona w tekście oryginalnym, chociaż (tak jak w przekładzie polskim) znalazł się jeden przykład, gdzie odstąpiono od tej reguły. Prezentację materiału zamyka rozdział poświęcony różnicom tekstowym, a zatem opuszczeniom i dodaniom, które jednak nie stanowią tak licznej grupy. Niezwykle interesujący jest fakt, że oba opuszczenia pojawiające się w przekładzie noweli *Kralj Matjaž* są identyczne z tym, które występują także w przekładzie na język polski.

Zakończenie

Niniejsza praca oprócz przybliżenia czytelnikowi postaci Ivana Cankara oraz przekładów jego dzieł na język polski i język bułgarski, stanowiła także próbę analizy i omówienia wybranych problemów tłumaczeniowych, które występują zarówno w przekładach jego nowel na oba języki (choć większość analizowanych przykładów z tłumaczeń bułgarskich jest jedynie wstępnym zasygnalizowaniem problemów, które miały stanowić uzupełnienie rozważań z rozdziału poświęconego przekładom na język polski). Zaprezentowano łącznie 196 przykładów rozmaitych różnic z tłumaczeń polskich oraz 64 różnice z tłumaczeń bułgarskich.

W pierwszej części pracy nakreślono szkic biograficzny pisarza oraz opisano dostępną bazę źródłową, czyli tłumaczenia wszystkich jego dzieł na język polski. Szczególną uwagę poświęcono wydaniu pierwszej antologii z roku 1931, której proces powstawania można niemalże prześledzić czytając zapiski ze wspomnień Julije Benešića oraz Vojeslava Molè.

Kolejna część pracy to prezentacja i próba analizy lingwistycznej wybranych problemów tłumaczeniowych. W przypadku tłumaczeń na język polski przykłady te zebrano na podstawie porównania z tekstem oryginalnym przekładów ośmiu nowel. Nowele wybierano według kryterium czasu, starając się uwzględnić jednakową liczbę przekładów z każdego z opublikowanych tomów. Omawiane różnice sklasyfikowane zostały jako różnice leksykalne, gramatyczne, składniowe, systemowe oraz tekstowe. Osobno omówiono także problem tłumaczenia nazw własnych w przekładach polskich. Jak już wspomniano, zaprezentowano łącznie 196 przykładów różnic, z których najliczniejszą grupę stanowią różnice leksykalne (56 przykładów lub 28,5%). Nieznacznie mniej przykładów, bo 50 lub 25,5%, sklasyfikowano jako różnice gramatyczne (z uwzględnieniem takich podkategorii jak użycie nieodpowiedniego aspektu czasownika, liczby gramatycznej oraz sposobów oddawania w przekładzie czasu zaprzeszczonego). Nieco mniej różnic występuje na poziomie tekstowym (41 przykładów lub 21%), gdzie zaprezentowano opuszczenia / dodania elementów w tekstach przekładów, które występują / nie występują w oryginale. Najmniej liczne grupy stanowią różnice składniowe (33 przykłady lub 17%) oraz systemowe (16 przykładów lub 8%).

Rozdział poświęcony tłumaczeniom na język bułgarski jest niejako uzupełnieniem rozważań o problemach przedstawionych w rozdziale dotyczącym przekładów na język polski. Także w przypadku języka bułgarskiego rozdział ten poprzedzony jest opisem bazy źródłowej, czyli przekładów dzieł Cankara na bułgarski. Prezentacja materiału przebiega

w sposób podobny do tego, który zastosowano w rozdziale wcześniejszym. Wybrane problemy z tłumaczeń bułgarskich pogrupowano i przedstawiono jako różnice leksykalno-słotwórcze, gramatyczne (wśród których kluczowym punktem rozważań było wykorzystanie możliwości bułgarskiego systemu temporalnego, zwłaszcza czasów przeszłych), systemowe oraz tekstowe. Mimo występowania w tym rozdziale pracy podrozdziału zatytułowanego *Różnice składniowe*, w samej analizie świadomie je pominięto, a podrozdział ten zawiera rozbudowane uzasadnienie takiej decyzji. Również w przypadku tłumaczeń bułgarskich wydzielono osobny podrozdział dla skomentowania problemu tłumaczenia nazw własnych, który jednak z natury rzeczy (używania innego systemu graficznego) jest odmienny od problemów, które napotkano podczas analizy przekładów na język polski.

Wszelkie analizy oraz opisy zostały oparte w większości na naukowych publikacjach książkowych i artykułach z czasopism. Ciężko jest wskazać jedną publikację czy autora, bez których napisanie pracy byłoby niemal niemożliwe, gdyż w różnych częściach pracy kluczowe są różne publikacje. Mogę przyznać tylko, że szczególnie wielką przyjemność sprawiło mi czytanie kroniki Julije Benešića *Osiem lat w Warszawie*. Jego ironiczne opisy otaczającej go rzeczywistości niejednokrotnie wywoływały uśmiech na mojej twarzy, a jednocześnie przenosiły mnie w klimat Warszawy lat 30. XX wieku...

Podczas analizy zebranych materiałów starałam się wyrażać także swoją opinię w kwestii adekwatności przekładów. Zamieszczone w pracy komentarze są z tego punktu widzenia w pewnym sensie dywagacjami i „gdybaniami”, gdyż w chwili obecnej nie ma już kontaktu z tłumaczami wybranych przekładów bułgarskich i polskich. Większość z nich już nie żyje (jak Ela Molè, Tone Pretnar czy Maria Dąbrowska-Partyka) lub jest w podeszłym wieku (Wencesława Jordanowa). Nie udało mi się ustalić losów Barbary Siwierskiej. Być może zmieniła nazwisko i dlatego znalezienie o niej chociażby notki biograficznej w dostępnych bazach jest niemalże niewykonalne. Rozmowa z tłumaczami o ich problemach, wahaniach i niepewności podczas procesu tłumaczenia oraz refleksja z perspektywy czasu byłaby niezwykle cennym uzupełnieniem rozważań. W niektórych przypadkach pokusiłam się o krytykę przekładów. Należy jednak pamiętać, że ani tłumacze polscy, ani Wencesława Jordanowa – w czasie, kiedy tłumaczyli nowele Cankara – nie mieli dostępu do słowników dwujęzycznych ani jednojęzycznego słownika *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, gdyż wszystkie ukazały się po opublikowaniu ich antologii. Tłumacze byli zatem zdani wyłącznie na swoje sprawności językowe i ewentualną pomoc rodzimych użytkowników języka słoweńskiego.

Przedstawiona w niniejszej pracy problematyka nie wyczerpuje w całości zagadnienia dotyczącego przekładów nowel Cankara na język polski. Zauważyć można, że niektóre z nich tłumaczone były dwukrotnie – przez różnych tłumaczy i w różnych okresach. Analiza i porównanie takich „podwójnych” tłumaczeń byłaby na pewno niezwykle interesująca i przyniosłaby ciekawe wnioski, nie została jednak zawarta w mojej pracy. Może natomiast stać się punktem wyjścia do dalszych badań i wyzwaniem dla innych badaczy.

Ważnym elementem niniejszej pracy jest także aneks, zwłaszcza załącznik 1, który jest wykazem wszystkich dzieł Ivana Cankara, które kiedykolwiek przetłumaczono na język polski. W dostępnych mi źródłach nie znalazłam podobnego opracowania, zatem zaryzykuję stwierdzenie, że może być to pierwszy i jedyny taki wykaz. Podobne, choć niepełne, zestawienia można znaleźć także w artykułach z bibliografią przekładów słoweńsko-polskich, które dość regularnie ukazują się w wydawanym na Uniwersytecie Śląskim czasopiśmie „Przekłady Literatur Słowiańskich”. Bibliografia ta obejmuje jednak tłumaczenia, które ukazały się po roku 1991.

Mam nadzieję, że zebrane materiały posłużą do przybliżenia szerszemu gronu postaci Ivana Cankara, a jednocześnie przyczynią się do wzrostu popularności jego dzieł w Polsce oraz do przetłumaczenia i wydania w przyszłości polskich przekładów jego innych dzieł.

Poljski in bolgarski prevodi novel slovenskega pisatelja Ivana Cankarja.

Lingvistična analiza

Magistrska naloga se osredotoča na primerjavo poljskih in bolgarskih prevodov novel, ki jih je napisal Ivan Cankar, s slovenskim izvirnikom. Skupaj obravnava 8 poljskih in 3 bolgarske prevode izbranih del. Ideja zanjo se je porodila leta 2018, ki je bilo zaradi stote obletnice pisateljve smrti razglašeno kot Cankarjevo leto. Iz tega razloga je Center za slovenščino kot drugi ali tuji jezik izdal publikacijo z naslovom *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*. Projekt *Svetovni dnevi Ivana Cankarja* je potekal na univerzah po svetu, ki izvajajo lektorat oz. študij slovenščine, antologija pa obsega prevode v 21 jezikov. Kot študentka največje slovenistike na Poljskem sem imela priložnost, čast in privilegij sodelovati pri prevajanju del enega klasikov slovenske književnosti, med katerim sem se morala soočiti s številnimi jezikovnimi problemi, s katerimi so se najverjetneje spopadali tudi ostali prevajalci. Hkrati pa je naloga poskus približanja Ivana Cankarja poljskemu bralcu, ki najverjetneje ne ve, da je bil prvi slovenski pripovednik, čigar dela so prevedli v poljščino, ali pa da je pisal tudi pod vplivom Mickiewiczevih del.

Med iskanjem gradiva in virov nisem našla podobne naloge, ki bi analizirala prevode Cankarjevih novel ali jih primerjala z izvirnikom. Tudi poljsko gradivo, ki sem ga imela na razpolago, je le redkokdaj omenjalo Cankarja, še redkeje pa prevode njegovih del v poljščino ali bolgarščino. Zato je naloga zasnovana tako, da bralcu najprej približa pisateljevo življenje ter glavne teme in slog njegove proze. Nato sledi popis vseh dostopnih prevodov Cankarjevih del v poljščino in podrobnejši opis prve antologije njegovih novel iz leta 1931 (izbor in spremna beseda: Vojeslav Molè, prevedla: Ela Molè), ki je nastal predvsem na podlagi kronik in spominov profesorja Julije Benešiča in profesorja Vojeslava Molèta, ter znanstvenih člankov in obstoječih in dostopnih recenzij v časopisih. Zvezek je zaradi svoje starosti dokaj težko dosegljiv, na Poljskem ga hranita npr. Biblioteka Narodowa (Narodna knjižnica) v Varšavi ali Biblioteka Jagiellońska pri Univerzi v Krakovu ter par drugih (npr. v Vroclavu ali Olsztynu). Ostala dva zvezka (*Kasztan osobliwego gatunku* in *Widok z pudełka i inne opowiadania*) sta nekoliko lažje dostopna tako v knjižnicah (npr. Univerzitetna knjižnica v Lodžu) kot tudi na trgu, npr. v antikvariatih.

Osrednji del naloge je prikaz izbranih prevajalskih problemov, ki jih lahko opazimo med analizo in primerjavo z izvirnikom. Leksikalne razlike so bile ugotovljene ob pomoči dostopnih slovarjev, tako dvo- kot tudi enojezičnih, ter spletno dostopnih, npr. *Slovensko-poljskega slovarja* (Božena Ostromęcka-Frączak in Tone Pretnar, 1996), portala *Fran*

(<https://fran.si/>, dostop: 17. 5. 2019) *WSJP* (<https://www.wsjp.pl/>, dostop: 12. 5. 2019) ali *Slovarja bolgarskega jezika* (*Речник на българския език* – <http://ibl.bas.bg/rbe/>, dostop: 12. 5. 2019), slovnične in sistemske razlike pa so bile opisane in obdelane z uporabo primerjalnih slovnice (glej *Języki słowiańskie*, Hanna Dalewska-Greń, *Slovensko-bolgarski priročnik*, Ljudmil Dimitrov in drugi) ali slovnice posameznih jezikov (npr. Toporišičeva *Slovenska slovnica* ali *Praktična bolgarska slovnica* Petra Pašova). Večino navedenih primerov in zgledov v posameznih poglavjih spremljajo tudi komentarji, ki so poskus ugotovitve morebitnih razlogov razhajanj med prevodom in izvornikom, žal pa ostajajo le ugibanja avtorice, ki na prevode gleda iz današnje perspektive in skozi vse danes dostopne pripomočke, ki jih večina prevajalcev ni imela na razpolago v času nastajanja prevodov. Komentarji posameznih primerov so ugibanja tudi zato, ker bi natančne in nedvoumne odgovore lahko ponudili le prevajalci, ki so žal že pokojni (kot Ela Molè, Maria Dąbrowska-Partyka in Tone Pretnar), ali pa težko dosegljivi (kot Barbara Siwierska ali Venceslava Jordanova).

Novele oz. prevodi izbranih novel v poljščino, ki so bili vključeni v nalogo, so: *Mimi* (prevedla: Ela Molè, 1931), *Slamniki* (Ela Molè, 1931), *Moja miznica* (Ela Molè, 1931), *Greh* oz. *Mater je zatajil* iz leta 1902 (Ela Molè, 1959), »*Domovina, ti si kakor zdravje*« (Ela Molè, 1959), *Rdeča lisa* (Maria Dąbrowska-Partyka in Tone Pretnar, 1981), *Gospodična* (Maria Dąbrowska-Partyka in Tone Pretnar, 1981) ter *Kralj Matjaž* (Barbara Siwierska, 1981). Za čim bolj obširen in kompleksen prikaz prevajalskih problemov bi morali prevodi novel prihajati iz vseh treh antologij, in sicer tako, da se ne ponavljajo med publikacijami, torej da so bili objavljeni le enkrat, kar je nemogoče, saj so bile vse novele, ki so vključene v antologijo *Kasztan osobliwego gatunku*, objavljene že prej v zvezku *Nowele* iz leta 1931. Da pa bi vseeno ohranili sorazmerje med vsemi tremi publikacijami, se kot osnovno različico obravnavanih ponavljajočih se prevodov Ele Molètove (objavljeni leta 1931 in 1959) šteje objava iz leta 1959 v antologiji *Kasztan osobliwego gatunku*.

Prevajalski problemi so razdeljeni in prikazani po skupinah, in sicer kot leksikalne (neustrezni prevedki), slovnične (uporaba slovničnih konstrukcij, ki se razlikujejo od izvornika, čeprav jih ponuja tudi ciljni jezik), skladenjske (drugačne skladenjske realizacije prevedkov), sistemske (ki izhajajo iz razlik med obema jezikovnima sistemoma) in besedilne (predvsem izpuščanje in dodajanje elementov, ki jih ni v izvorniku) razlike. Posebno poglavje je posvečeno prevajanju lastnih imen, ki se je v primeru prevodov v poljščino izkazalo kot zelo problematično, zlasti v primeru novele *Kralj Matjaž*. Sledi povzetek prikazanih problemov. V primeru prevodov v poljščino je bilo prikazanih 196 primerov razlik

oz. prevajalskih problemov, izpričanih pa je največ leksikalnih razlik, nekoliko manj slovničnih in besedilnih, najmanj pa skladenjskih in sistemskih.

Nekoliko manjši, a vendarle integralen del naloge je posvečen bolgarskim prevodom del Ivana Cankarja. Podobno kot pri prevodih v poljščino ga odpira popis objavljenih prevodov od leta 1910, ko je izšel prvi prevod v bolgarščino, vse do leta 2018, ko sta bili objavljeni *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*, ki vključuje tudi prevode v bolgarščino, in antologija *Избрани ноеци*, ki jo je pripravil Ljudmil Dimitrov. Sledi analiza in primerjava z izvirnikom bolgarskih prevodov treh novel, in sicer *Kralj Matjaž*, *Gospodična* in *Greh* iz leta 1902. Vse novele je prevedla Venceslava Jordanova, najdemo pa jih v antologiji *Слугата Йерней и неговата правда* iz leta 1958. Prikaz izbranih prevajalskih problemov je zasnovan podobno kot v primeru prevodov v poljščino, čeprav se osredotoča predvsem na leksikalno-besedotvorne, sistemske in slovnične razlike (slednje so posledica bolj razvitega temporalnega sistema v bolgarščini).

Povzetku misli in opažanj ter zaključku sledita seznam literature in virov ter priloga, v kateri lahko bralec najde razpredelnico vseh do zdaj v poljščino prevedenih Cankarjevih del, vključno s podatki o imenu prevajalca oz. prevajalke ter podatki o izvirniku, in sicer naslovom izvirnika, letnico in mestom oz. mesti prve objave (za novele, objavljene tako v časopisih kot tudi v zbirkah, navajam podatke o obeh publikacijah). Drugi del priloge vsebuje slike naslovnice antologij, v katerih so bili objavljeni poljski in bolgarski prevodi Cankarjevih novel, vključno s podatki o prevajalcih, letu izida ter viru posameznega zvezka (knjižnično gradivo ali gradivo iz avtoričine zasebne knjižne zbirke).

Glavna namena naloge sta bila popis obstoječih in dostopnih prevodov Cankarjevih del tako v poljščino kot v bolgarščino ter analiza, kako so se poljski in bolgarski prevajalci spopadli s posebnostmi slovenščine (npr. dvojina) in pisateljevega sloga (dokaj pogosta uporaba predpreteklika in, vsaj dandanes, zastarelih besed). Ob tem pa so se pojavili tudi drugi problemi kot npr. neustrezno prevajanje določenih besed, neizkoriščanje slovničnih zmožnosti ciljnega jezika (v primeru prevodov v poljščino predpreteklik najdemo zelo redko, čeprav obstaja tudi v poljskem slovničnem sistemu) ali pa besedilne razlike, ki jih razumemo kot izpuščanje v prevodu nekaterih besed oz. elementov ali dodajenje besed oz. elementov, ki jih ni v izvirniku. V primeru poljščine se je kot problem izkazalo tudi vprašanje prevajanja lastnih imen, ki so jih poljski prevajalci zdaj puščali iste kot v izvirniku, zdaj domačili oz. zamenjali s poljskimi ustreznici, čeprav prevajalska teorija kaže, da naj bi ostali izvorni (ali pa le prilagojeni pisavi kot pri bolgarskih prevodih).

Rezultat naloge je torej prva analiza in primerjava poljskih in bolgarskih prevodov Cankarjevih novel. Pomembno je poudariti, da je podlaga za nalogo avtoričin prispevek z naslovom *Kralj Matjaž gre v tuje kraje in spremeni ime... Analiza poljskih in bolgarskih prevodov izbranih Cankarjevih novel* (v slovenščini), ki je nastal za študijsko konferenco *Международен филологически форум. Полета на сътрудничество* na Sofijski univerzi sv. Klimenta Ohridskega. Naloga je torej nadgradnja, razširitev in dopolnitev primerov, komentarjev in podatkov, ki so bili uvrščeni za objavo v članku (v tisku).

Bibliografia

- Bańko 2006: Bańko, Mirosław, *Słownik dobrego stylu, czyli wyrazy, które się lubią*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Benešić 1985: Benešić, Julije, *Osiem lat w Warszawie*, Czytelnik, Warszawa 1985.
- Bizjak 2013: Bizjak, Rihard, *Kralj Matjaž - mit ali resničnost? Slovenski Sveti gral*, Salve, Ljubljana 2013.
- Bobowicz 2018: Bobowicz, Ewa, *Poezja i proza Ivana Cankara* (tłumaczenie z języka słoweńskiego; tekst oryginalny: Zupan Sosič, Alojzija, *Pesmi in pripovedi Ivana Cankarja*), [w:] *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*, red. Nidorfer Šiškovič, Mojca, Lutar, Mateja, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2018, s. 359–361.
- Dalewska-Greń 1997: Dalewska-Greń, Hanna, *Języki słowiańskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- Dimitrov 2017: Dimitrov, Ljudmil, *Ljudmil Dimitrov, letošnji dobitnik Lavrinove diplome* (intervju opravila Đurđa Strsoglavec), „Bukla”, 13(134–135), s. 32–33.
- Dimitrov 2018: Цанкар, Иван, *Избрани пиеси*, ред. и прев.: Димитров, Людмил, Издателство "Факел", София 2018.
- Dimitrov i in. 2010: Dimitrov, Ljudmil, Angelova, Ivana, Drk, Ana, Kozamernik, Lovro, Oman, Sandra i Samobor, Jaro, *Slovensko-bolgarski priročnik*, red. Dimitrov, Ljudmil, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2010.
- Gapsa (w druku): Gapsa, Magdalena, *Kralj Matjaž gre v tuje kraje in spremeni ime... Analiza poljskih in bolgarskich prevodov izbranih Cankarjevih novel* [w:] *Международен филологически форум. Полета на сътрудничество*. [referat wygłoszony 16.11.2018, Sofia].
- Gapsa 2016: Gapsa, Magdalena, *Nadprzyrodzone zagrożenia dla nowonarodzonego dziecka i sposoby ochrony noworodków - wierzenia bułgarskie*, „Noviny Sławia”, 2015-2016(5), s. 15–21.
- Gapsa 2018a: Gapsa, Magdalena, *Miejsce imienia w kulturze bułgarskiej*, „Slavica Lodziensia”, 2018(2), s. 101–108.
- Gapsa 2018b: Gapsa, Magdalena, *Najpogostejša otroška imena v Sloveniji in na Poljskem* [w:] *6 th Conference for Young Slavists in Budapest*, red. Urkom, Aleksander, ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet, Budapest 2018, s. 45-49.

- Gawlak 2014: Gawlak, Monika, *Prevodi slovenske proze na Poljskem po letu 1991* [w:] *Simpozij Obdobja 33, Recepcija slovenske književnosti*, red. Žbogar, Alenka, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2014, s. 137–144.
- Gawlak 2016: Gawlak, Monika, *Bibliografija przekładów literatury słoweńskiej w Polsce w 2015 roku*, „Przekłady Literatur Słowiańskich”, 2016(2), s. 161–165.
- Glonar 1936: Glonar, Joža, *Slovar slovenskega jezika*, Umetniška propaganda, Ljubljana 1936.
- Grahor 1931: Grahor, Ivo, *Ivan Cankar: Nowele; prevedla Ela Mole. Z uvodom Vojeslava Moleta. Warszawa. 1931. Dom książki polskiej*, „Ljubljanski zvon”, 51(12), s. 825–826.
- Janowowa i in. 1991: Janowowa, Wanda, Skarbek, Aldona, Zbijowska, Bronisława i Zbiniowska, Janina, *Słownik imion*, red. Janowowa, Wanda, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, Warszawa, Kraków 1991.
- Jeż 2010: Jeż, Nikolaj, *Literatura polska w kontekście innego kręgu kulturowego*, „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, t. 17, Łódź 2010, s. 385-393.
- Keber 2008: Keber, Janez, *Leksikon imen : izvor imen na Slovenskem*, Mohorjeva družba, Celje 2008.
- Kirova 2004: Кирова, Лилия, *Иван Цанкар, Том 6., Балкански литератури*, [w:] *Преводна рецепция на славянските литератури в България*, ред. Ничев, Боян, Академично издателство "Марин Дринов", София 2004, с. 232-234.
- Kos 1968: Kos, Janko, *Proza Ivana Cankarja*, „Jezik in slovstvo”, 13(1), s. 16–23.
- Krzywicka 1933: Krzywicka, Irena (rec.) *Biblioteka Jugosłowiańska pod redakcją prof. Juljusza Benešića. Tom II. Ivan Cankar. Nowele. Z przedmową Vojeslava Molè. Przetłoczyła Ela Molè. Warszawa. Dom Książki Polskiej, 1931.*, „Wiadomości Literackie” 1933, nr 30, s. 4.
- Lewicki 2017: Lewicki, Roman, *Zagadnienia lingwistyki przekładu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2017.
- Majewicz 1989: Majewicz, Alfred, *Języki świata i ich klasyfikowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1989.
- Milewski 2009: Milewski, Tadeusz, *Językoznawstwo*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Molè 1970: Molè, Vojeslav, *Iz knjige spominov*, Slovenska matica, Ljubljana 1970.

- Mozetič 1997: Mozetič, Uroš, *Splošni in posebni problemi prevajanja angleških in ameriških leposlovnih besedil v slovenščino* [w:] *Književni prevod*, red. Grosman, Meta, Mozetič, Uroš, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 1997, s. 57–73.
- Ostromęcka-Fraćzak 2007: Ostromęcka-Fraćzak, Bożena, *Historia leksykografii słoweńskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
- Pašov 1994: Пашов, Петър, *Практическа българска граматика*, Просвета, София 1994.
- Pipan 1996: Pipan, Sergio, *Simboli Slovencev*, Studio Ro, Založba Humar, Bilje 1996.
- Pleteršnik 1895: Pleteršnik, Maks, *Slovensko-nemški slovar*, red. Furlan, Metka, transliterirana izdaja, Založba ZRC SAZU, Ljubljana 2006.
- Smolej 2018: Smolej, Mojca, *Jezik v delih Ivana Cankarja* [w:] *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*, red. Nidorfer Šiškovič, Mojca, Lutar, Mateja, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2018, s. 11–12.
- SPS 1996: Ostromęcka-Fraćzak, Bożena i Pretnar, Tone, *Slovensko-poljski slovar*, DZS, Ljubljana 1996.
- Štefan 1969: Štefan, Rozka, *Cankar pri Poljaki*, „Slavistična revija”, 17(1), s. 307–313.
- Toporišič 2004: Toporišič, Jože, *Slovenska slovnica*, Založba Obzorja, Maribor 2004.
- Vodnik 1977: Vodnik, France, *Poljsko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana 1977.

Źródła analizowanych tekstów:

- Cankar, Ivan, *Nowele*, tłum. Ela Molè, Dom książki polskiej, Warszawa 1931.
- Cankar, Ivan, *Kasztan osobliwego gatunku*, tłum. Ela Molè, Czytelnik, Warszawa 1959.
- Cankar, Ivan, *Widok z pudelka i inne opowiadania*, red. Maria Dąbrowska-Partyka, tłum. Maria Dąbrowska-Partyka, Tone Pretnar, Barbara Siwierska, Wydawnictwo Literackie Kraków, Kraków 1981.
- Nowele i opowiadania południowosłowiańskie. Chrestomatia*, przygot. Branko Cirlić, Elżbieta Cirlić, T. 1., Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2003.
- Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike*, red. Nidorfer Šiškovič, Mojca, Lutar, Mateja, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2018.
- Cankar, Ivan, *Zbrano delo*, Založba DZS, glavni urednik: Ocvirk, Anton.
- Sedma knjiga, *Vinjete / Nezbrane vinjete*, Ljubljana 1969.
- Deveta knjiga, *Tujci / Ob zori / Nezbrane črtice 1900–1902*, Ljubljana 1970.
- Sedemnajsta knjiga, *Novo življenje / Za križem / Črtice 1905–1906*, Ljubljana 1974.
- Enaindvajseta knjiga, *Moja njiva*, Ljubljana 1975.

Triindvajseta knjiga, *Podobe iz sanj / Črtice 1915–1918*, Ljubljana 1975.

Цанкар, Иван, *Слугата Йерней и неговата правда. Разкази и новели.*, прев. Венцеслава Йорданова, Народна култура, София 1958.

Словенски разкази. Сборник, прев. Венцеслава Йорданова, Народна култура, София 1979.

ANEKS

Załącznik 1. Wykaz przetłumaczonych na język polski dzieł Ivana Cankara

Wykaz przetłumaczonych na język polski dzieł Ivana Cankara wraz z informacjami o oryginale (tytuł oryginalny, rok i miejsce pierwszych publikacji).

Źródło: opracowanie własne.

W tomie <i>Nowele</i> , Warszawa 1931				
Tytuł przekładu	Tłumacz	Tytuł oryginalny	Miejsce pierwszych publikacji	Rok wydania
<i>O człowieku, który zgubił przekonania</i>	Ela Molè	<i>O človeku, ki je izgubil prepričanje</i>	<i>Slovenec</i> <i>Vinjete</i>	1899 1899
<i>Droga krzyżowa</i>	Ela Molè	<i>Križev pot</i>	<i>Knjiga za lahkomišelné ljudi</i>	1901
<i>Mimi</i>	Ela Molè	<i>Mimi</i>	<i>Život</i> <i>Ob zori</i>	1900 1903
<i>Korona Pavliczka</i>	Ela Molè	<i>Pavličkova krona</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Za križem</i>	1906 1909
<i>„Ojczyzno, ty jesteś jak zdrowie”</i>	Ela Molè	<i>»O domovina, ti si kakor zdravje!«</i>	<i>Hrvatski dnevnik</i> <i>Za križem</i>	1907 1909
<i>Na wiosnę</i>	Ela Molè	<i>Spomladi</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Krpanova kobila</i>	1906 1907
<i>Kapelusze</i>	Ela Molè	<i>Slamniki</i>	<i>Ljubljanski zvon</i>	1910
<i>Modlitwa wieczorna</i>	Ela Molè	<i>Večerna molitev</i>	<i>Ljubljanski zvon</i>	1910
<i>Filizanka kawy</i>	Ela Molè	<i>Skodelica kave</i>	<i>Ljubljanski zvon</i>	1910
<i>Moja szuflada</i>	Ela Molè	<i>Moja miznica</i>	<i>Slovenec</i> <i>Vinjete</i>	1898 1899
<i>Kakadu</i>	Ela Molè	<i>Kakaduj</i>	<i>Slovenski narod</i>	1914
<i>Zwierciadło</i>	Ela Molè	<i>Ogledalo</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Pan kapitan</i>	Ela Molè	<i>Gospod stotnik</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917

<i>Dzieci i starzy</i>	Ela Molè	<i>Otroci in starci</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Strach</i>	Ela Molè	<i>Strah</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Maj</i>	Ela Molè	<i>Maj</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Cienie</i>	Ela Molè	<i>Sence</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917
<i>Kasztan osobliwego gatunku</i>	Ela Molè	<i>Kostanj posebne sorte</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917

W tomie <i>Kasztan osobliwego gatunku</i> , Warszawa 1959				
Tytuł przekładu	Tłumacz	Tytuł oryginalny	Miejsce pierwszych publikacji	Rok wydania
<i>O człowieku, który zgubił przekonania</i>	Ela Molè	<i>O človeku, ki je izgubil prepričanje</i>	<i>Slovenec</i> <i>Vinjete</i>	1899 1899
<i>Droga krzyżowa</i>	Ela Molè	<i>Križev pot</i>	<i>Knjiga za lahkomišne ljudi</i>	1901
<i>Grzech</i>	Ela Molè	<i>Greh lub Mater je zatajil</i>	<i>Zvonček</i>	1902
<i>Marcin Kaczur</i>	Ela Molè	<i>Martin Kačur</i>	<i>Martin Kačur</i>	1905
<i>Parobek Jernej i jego prawo</i>	Ela Molè	<i>Hlapec Jernej in njegova pravica</i>	<i>Hlapec Jernej in njegova pravica</i>	1907
<i>Korona Pavliczka</i>	Ela Molè	<i>Pavličkova krona</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Za križem</i>	1906 1909
<i>„Ojczyzno, ty jesteś jak zdrowie”</i>	Ela Molè	<i>»O domovina, ti si kakor zdravje!«</i>	<i>Hrvatski dnevnik</i> <i>Za križem</i>	1907 1909
<i>Filizanka kawy</i>	Ela Molè	<i>Skodelica kave</i>	<i>Ljubljanski zvon</i>	1910
<i>Cienie</i>	Ela Molè	<i>Sence</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917

<i>Dzieci i starzy</i>	Ela Molè	<i>Otroci in starci</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Pan kapitan</i>	Ela Molè	<i>Gospod stotnik</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Kasztan osobliwego gatunku</i>	Ela Molè	<i>Kostanj posebne sorte</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917

W tomie <i>Widok z pudełka i inne opowiadania</i> , Kraków 1981				
Tytuł przekładu	Tłumacz	Tytuł oryginalny	Miejsce pierwszych publikacji	Rok wydania
<i>Widok z pudełka</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Pogled iz škatlice</i>	<i>Slovenki narod</i>	1914
<i>Niezwykłe zjawisko</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Nenavaden pojav</i>	<i>Slovenec</i>	1899
<i>Rzecz o brodawce</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Poglavje o bradavici</i>	<i>Vinjete</i>	1899
<i>Pan poborca się zamyslił</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Gospod davkar se je zamislil</i>	<i>Slovenec</i> <i>Vinjete</i>	1897 1899
<i>W przedziale</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>V kupéju</i>	<i>Slovenec</i>	1900
<i>Złoczyńca</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Hudodelec</i>	<i>Knjiga za lahkomiselne ljudi</i>	1901
<i>O tym, jak pan adiunkt ocalił swój honor</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Kako je gospod adjunkt rešil svojo čast</i>	<i>Ljubljanski zvon</i> <i>Ob zori</i>	1898 1903
<i>Czerwona plama</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Rdeča lisa</i>	<i>Slovenka</i> <i>Ob zori</i>	1900 1903
<i>Poeta Piotr</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Poet Peter</i>	<i>Dom in svet</i>	1906

<i>Świąteczne opowiadki</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Božične zgodbe</i>	<i>Naš list</i>	1906
<i>Rozbójnik Piotr</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Razbojnik Peter</i>	<i>Zgodbe iz doline šentflorjanske</i>	1908
<i>Panienka</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Gospodična</i>	<i>Za križem</i>	1909
<i>Bajka</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Pravljica</i>	<i>Slovenski narod</i>	1910
<i>Niefortunny felieton</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Ponesrečen feljton</i>	<i>Slovenski narod</i>	1910
<i>Herbaciane róże</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Rumene róže</i>	<i>Slovenski narod</i>	1913
<i>Nie napisane powieści</i>	Maria Dąbrowska-Partyka i Tone Pretnar	<i>Nenapisani romani</i>	<i>Dom in svet</i>	1914
<i>Cienie</i>	Barbara Siwierska	<i>Sence</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917
<i>Kasztan osobliwego gatunku</i>	Barbara Siwierska	<i>Kostanj posebne sorte</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1915 1917
<i>Pan kapitan</i>	Barbara Siwierska	<i>Gospod stotnik</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Dzieci i starcy</i>	Barbara Siwierska	<i>Otroci in starci</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Leda</i>	Barbara Siwierska	<i>Leda</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Król Maciej</i>	Barbara Siwierska	<i>Kralj Matjaž</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1916 1917
<i>Strach</i>	Barbara Siwierska	<i>Strah</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>„Więc... to są kwiaty!”</i>	Barbara Siwierska	<i>„To so pa rože!”</i>	<i>Ljubljanski zvon</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>To pytanie</i>	Barbara Siwierska	<i>Tisto vprašanje</i>	<i>Ljubljanski zvon</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917

<i>Piotr Klepec</i>	Barbara Siwierska	<i>Peter Klepec</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Głupi Marcin</i>	Barbara Siwierska	<i>Bebec Martin</i>	<i>Slovan</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Gimnastyka żandarma</i>	Maria Dąbrowska- Partyka i Tone Pretnar	<i>Telesne vaje stražnika</i>	<i>Dom in svet</i>	1917
<i>Czwarta stacja</i>	Barbara Siwierska	<i>Četrta postaja</i>	<i>Slovan</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917
<i>Vrzednec</i>	Barbara Siwierska	<i>Vrzednec</i>	<i>Dom in svet</i> <i>Podobe iz sanj</i>	1917 1917

W tomie *Nowele i opowiadania południowosłowiańskie*, Warszawa 2003

Tytuł przekładu	Tłumacz	Tytuł oryginalny	Miejsce pierwszych publikacji	Rok wydania
<i>Filizanka kawy</i>	Elżbieta Cirlić	<i>Skodelica kave</i>	<i>Ljubljanski zvon</i>	1910

W tomie *Antologia utworów Ivana Cankara wraz z tłumaczeniem na języki obce*, 2018

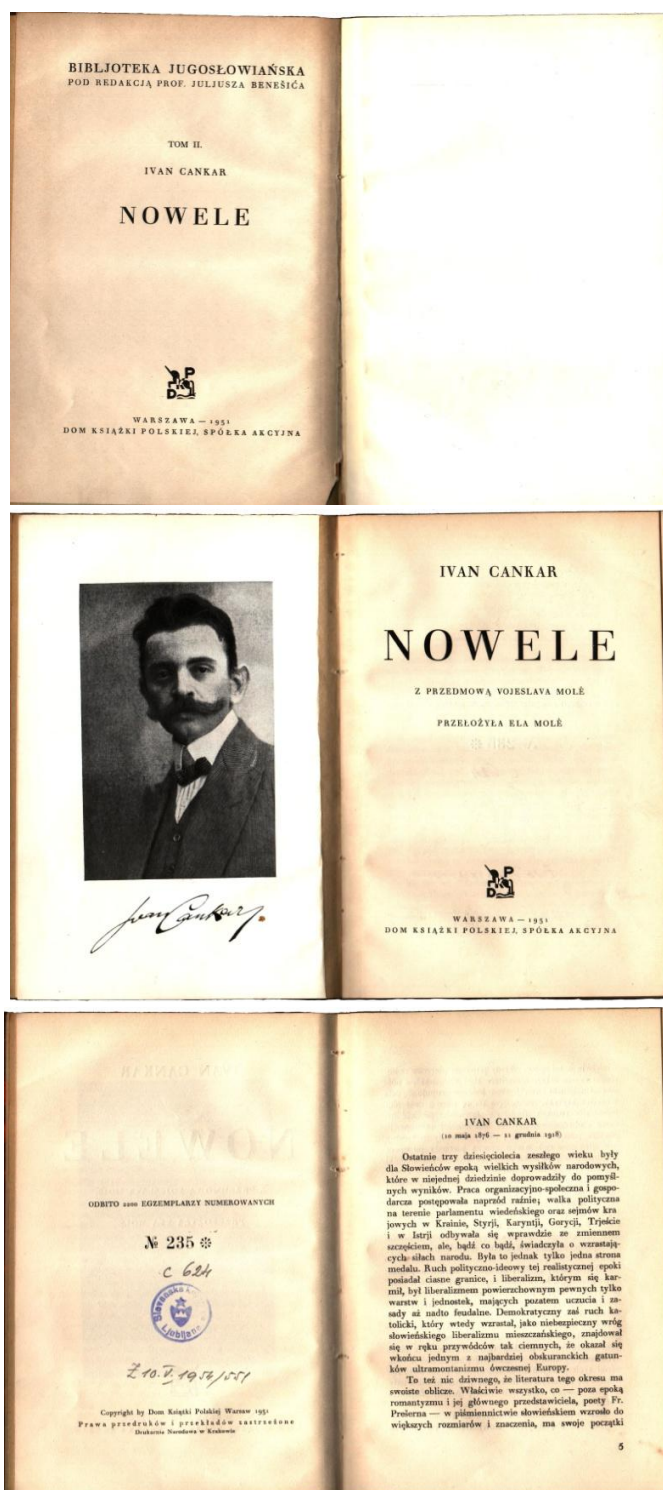
Tytuł przekładu	Tłumacz	Tytuł oryginalny	Miejsce pierwszych publikacji	Rok wydania
<i>Listy do Ani Lušin</i>	Sofia Kiz	<i>Pisma Ani Lušinovi</i>	-	1898
<i>11</i>	Barbara Rzeźniczak	<i>11</i>	<i>Erotika</i>	1899
<i>Nie wstawaj, nie wstawaj!</i>	Daria Bigaj	<i>Ne vstajaj, ne vstajaj!</i>	<i>Erotika</i>	1899
<i>O człowieku, który stracił przekonanie</i>	Katarzyna Gronkowska	<i>O človeku, ki je izgubil prepričanje</i>	<i>Slovenec Vinjete</i>	1899 1899
<i>Cudzoziemcy</i>	Zuzanna Piecha, Chrypek	<i>Tujci</i>	<i>Tujci</i>	1901

<i>Dla dobra narodu</i>	Anna Dzikowska, Joanna Marcinkowska	<i>Za narodov blagor</i>	<i>Za narodov blagor</i>	1901
<i>Listy do Lavoslava Schwentnera</i>	Kinga Stolarska	<i>Pisma Lavoslavu Schwentnerju</i>	-	1901
<i>Król Betajnowej</i>	Witalij Zatylny, Sandra Zdunek, Marzena Chrzanowska	<i>Kralj na Betajnovi</i>	<i>Kralj na Betajnovi</i>	1902
<i>Uliczka na zboczu</i>	Lech Ceran, Magdalena Gapsa, Jakub Karbowniczak, Joanna Kotwica, Alicja Pyciak, Martyna Steglińska	<i>Na klancu</i>	<i>Na klancu</i>	1902
<i>Dom Matki Boskiej Nieustającej Pomocy</i>	Katarzyna Gronkowska, Zuzanna Świątek	<i>Hiša Marije Pomočnice</i>	<i>Hiša Marije Pomočnice</i>	1904
<i>Lud słoweński i kultura słoweńska</i>	Aleksandra Lorens	<i>Slovensko ljudstvo in Slovenska kultura</i>	<i>Dom in svet (pośmiertnie)</i>	1921
<i>Zgorszenie w dolinie św. Floriana</i>	Aneta Krefta	<i>Pohujšanje v dolini šentflorjanski</i>	<i>Pohujšanje v dolini šentflorjanski</i>	1908
<i>Kurent</i>	Katarzyna Gronkowska	<i>Kurent</i>	<i>Kurent</i>	1909
<i>Parobki</i>	Ewa Bobowicz, Damian Czarnecki, Aleksandra Lorens, Kinga Stolarska	<i>Hlapci</i>	<i>Hlapci</i>	1910
<i>Nasi artyści</i>	Lech Ceran, Magdalena Gapsa, Jakub Karbowniczak, Joanna Kotwica, Alicja Pyciak, Martyna Steglińska	<i>Naši umetniki</i>	<i>Slovenski narod</i>	1910
<i>Biała chryzantema</i>	Kinga Stolarska	<i>Bela krizantema</i>	<i>Bela krizantema</i>	1910

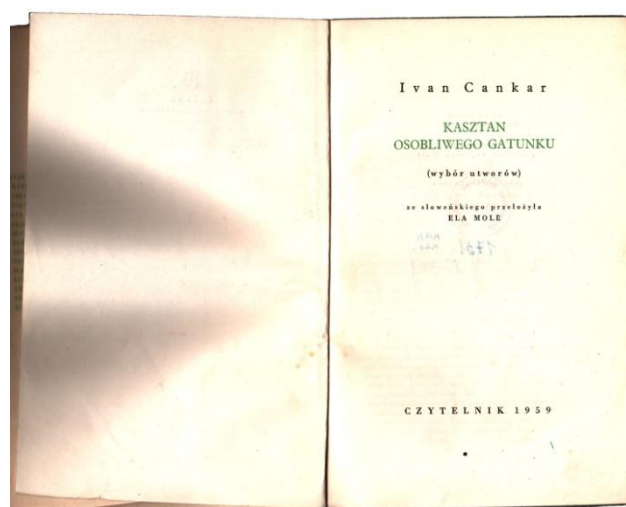
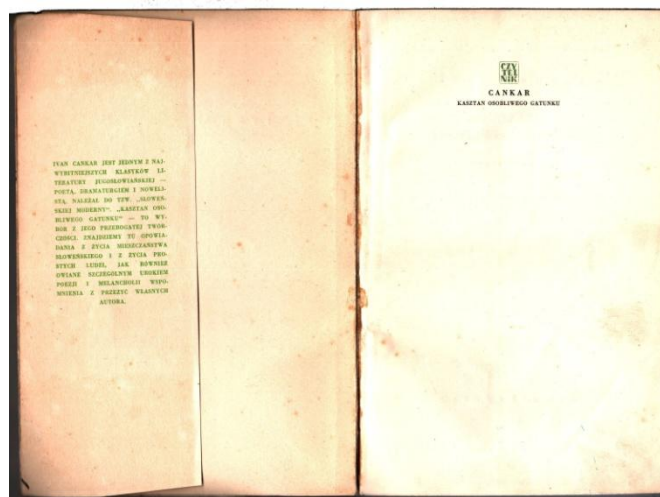
<i>Jak zostałem socjalistą</i>	Witalij Zatylny, Sandra Zdunek, Marzena Chrzanowska	<i>Kako sem postal socialist</i>	<i>Demokracija</i> (pośmiertnie)	1918
<i>Gimnazjum realne</i>	Jasmina Šuler Galos	<i>Realka</i>	<i>Slovenski narod</i>	1914
<i>Szminka</i>	Jasmina Šuler Galos	<i>Šminka</i>	<i>Slovenski narod</i>	1914

Załącznik 2. Strony tytułowe antologii, w których opublikowano przekłady utworów Ivana Cankara

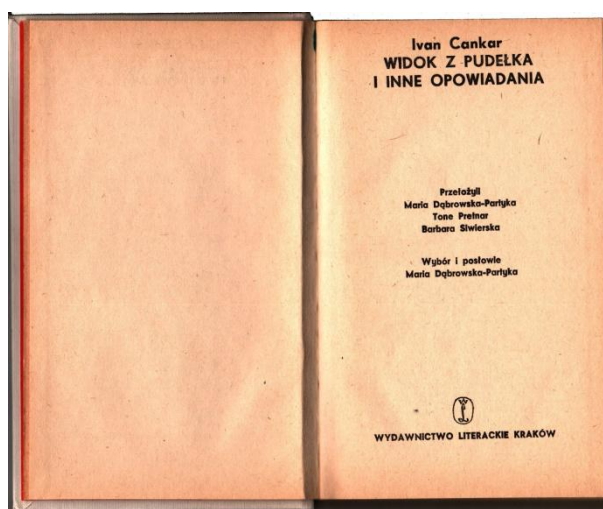
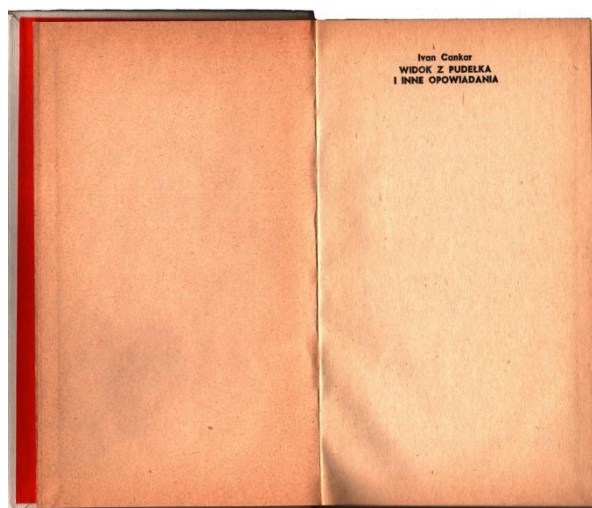
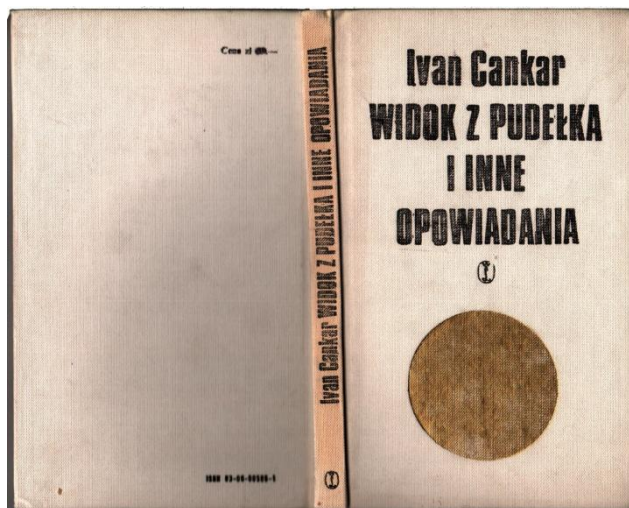
Strony tytułowe tomu *Nowele* z roku 1931, przełożyła Ela Molè, Warszawa, Dom książki polskiej. Tom z księgozbioru Biblioteki Słowiańskiej (Slovanska knjižnica), oddziału Biblioteki Miejskiej w Lublanie (Mestna knjižnica Ljubljana).

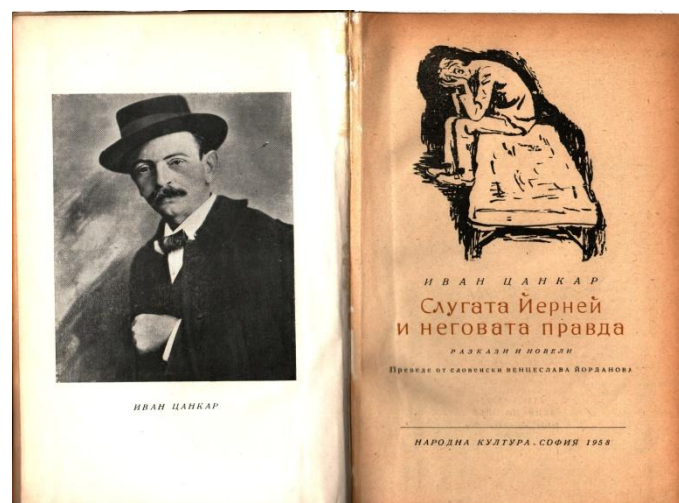
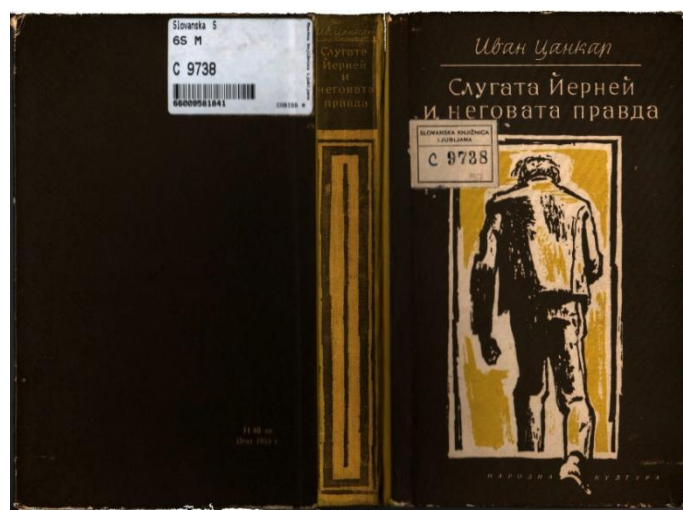
Strony tytułowe tomu *Kasztan osobliwego gatunku* z roku 1959, przełożyła Ela Molè, Warszawa, Czytelnik. Tom z księgozbioru prywatnego autorki.

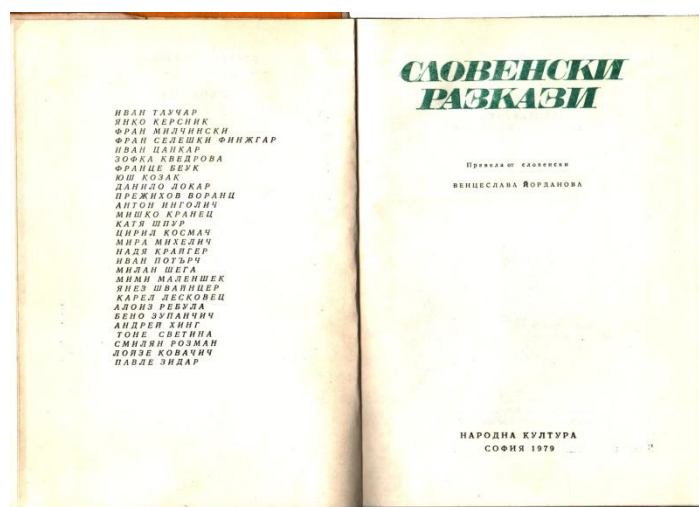
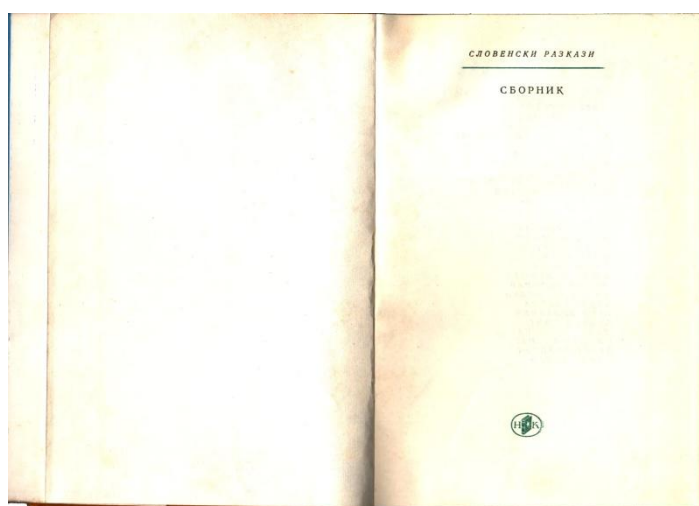
Strony tytułowe tomu *Widok z pudełka i inne opowiadania* z roku 1981, redaktor Maria Dąbrowska-Partyka, przełożyli Maria Dąbrowska-Partyka, Tone Pretnar i Barbara Siwierska, Kraków, Wydawnictwo Literackie. Tom z księgozbioru prywatnego autorki.

Strony tytułowe tomu *Слугата Йерней и неговата правда* z roku 1958, przełożyła Venceslava Jordanova, Sofia, Народна култура. Tom z księgozbioru Biblioteki Słowiańskiej (Slovanska knjižnica), oddziału Biblioteki Miejskiej w Lublanie (Mestna knjižnica Ljubljana).

Strony tytułowe tomu *Словенски разкази* z roku 1979, przełożyła Venceslava Jordanova, Sofia, Народна култура. Tom z księgozbioru Biblioteki Słowiańskiej (Slovanska knjižnica), oddziału Biblioteki Miejskiej w Lublanie (Mestna knjižnica Ljubljana).

Strony tytułowe tomu *Antologija literature Ivana Cankarja s prevodi v tuje jezike* z roku 2018, pod redakcją Mojcy Nidorfer Šiškovič i Matei Lutar, Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete. Tom z księgozbioru Biblioteki Słowenistycznej i Sławistycznej, oddziału Centralnej Biblioteki Humanistycznej Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Lublanie.

